16.9.1988

שמעון פרס.
יש לו חלום

דו"ח "מעריב",
האזרח הדפוק:

שלמה ניצן עושה עגנון

משתחרר לך כסף
ממניות בנקאיות או ממקור אחר?

רב-רווח

אם משתחרר לך כסף, קח עכשיו - **חינם**, ללא כל התחייבות מצידך - "רב רווח", תעודת הטבות מיוחדת של בנק הפועלים. "רב-רווח" מקנה לך תנאים מועדפים בכל אפיקי ההשקעה או הלוואה בתנאים מיוחדים, לפי בחירתך:

- **תכניות חסכון** - מענק מיוחד הניתן בנוסף לכל הטבה שתינתן בתכניות חסכון בחודשים הקרובים.
- **פקדון "שקל רווחי"** - ריבית מוגדלת.
- **קרנות נאמנות וניירות ערך** - הנחות משמעותיות בעמלות.
- **אשראי** - הלוואה בתנאים מועדפים.
- **חשבון עו"ש** - הטבות מיוחדות ללקוחות חדשים.

גם אם אינך לקוח של בנק הפועלים, הכנס היום לסניף הקרוב, בקש תעודת "רב-רווח", ותהנה מהטבות משמעותיות בכל אפיקי ההשקעה של הבנק הגדול במדינה.
התכנית לתקופה מוגבלת בלבד.

בוא ותראה איך פועלים טוב יותר

בנק הפועלים

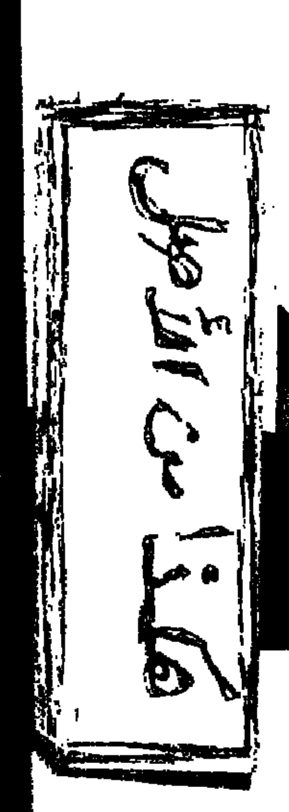

המשביר לצרכן
18.9-23.9.88
מצוידים לקמפינג
אהלים המצייד
HAMETZAYED
ב-6 תשלומים ללא ריבית
דגם חרמון 6×107 ש"ח
דגם וילה 6×180 ש"ח
עד אזילת המלאי
מחבטים לים 9.90 רק
מימיות וצידניות SELAP 20% הנחה
גרילרים 15% הנחה
מבחר מחבטים וכדורי טניס 15% הנחה
קניית השבוע
1500 כסאות לפיקניק
בהנחה מיוחדת
במקום 37.40 רק 27.90
במקום 26.00 רק 19.90
עד אזילת המלאי
שולחן לפיקניק +4 כסאות במזוודה
במקום 130.00 רק 99.00
מכנסיים ארוכים "ליגת" לגברים
דגמים "ליג'רס"
רק 44.90 ש"ח
זריזים מקדימים וזוכים בהנחה גדולה
שמיכות חורף במחיר ללא תקדים
נועם אורים
"אלבינה"
יחיד 150×200 במקום 119.00 רק 79.00
כפול 200×220 במקום 177.70 רק 119.90
כריות 50×70 במקום 25.90 רק 18.90
"אוסלו"
יחיד 150×200 במקום 136.30 רק 89.90
כפול 200×220 במקום 201.50 רק 134.90
כריות 50×70 במקום 27.80 רק 19.90
סדרת טיפוח חדשה לגוף ולשיער
של מרקס אנד ספנסר
St Michael
עכשיו במבצע היכרות
15% הנחה
אופניים לילדים "מרוץ"
ב-2 תשלומים
2×30 ש"ח
2×40 ש"ח
2×52 ש"ח
אופני כושר
במקום 279.00
רק 240.00
ב-3 תשלומים ללא ריבית
3×80 ש"ח
הקונה במשביר לצרכן חוסך כסף,חוסך זמן!

בירה מחבית זה
גולדסטאר.
BEER
STAR

מוסף השבוע

ה' בתשרי, תשמ"ט 16.9.1988

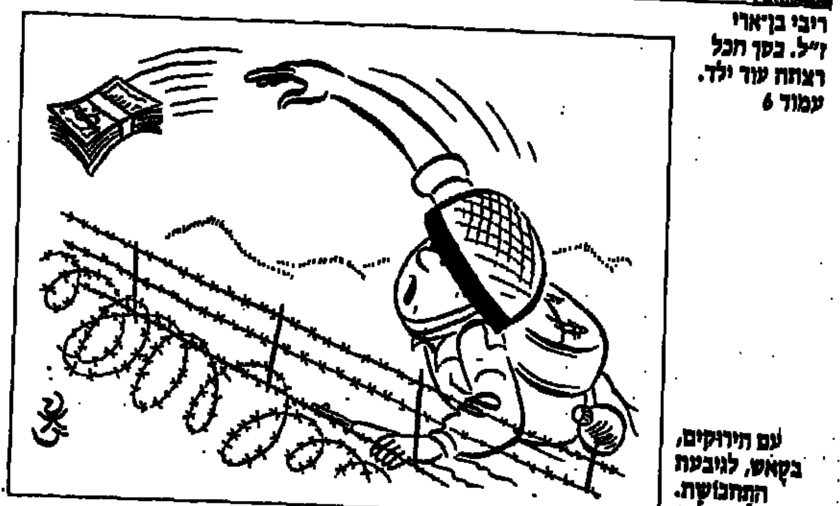
This Magazine Is a Supplement to Maariv International Edition

בשער: שלמה ניצן, היוצא בתוכנית יחיד חדשה מיצירות ש"י עגנון. כתבה – בעמודים 28־33. צילום: שמואל רחמני.

שמעון פרס בחוף הכנרת. יש לו חלום, על שלום. עמוד 12

ריבי בן־ארי ז"ל. בסך הכל רצתה עוד ילד. עמוד 6

שלמה ניצן מספר ש"י עגנון. עמוד 28

עם הירוקים, בקאש, לגבעת התחבושת. עמוד 19

אולימפיאדת סיאול יוצאת לדרך. עמוד 40

מאיר ואנונו. חיים שעינו ביוון. בגלל האח. עמוד 20

עורך: עמי דור־און
סגנית עורך: דניאלה בוקשטיין
סגנית עורך: אורית הראל
עורך גרפי: יורם נאמן
מעצבות: אורלי אנשל, נטע גרינשפן
מודעות: אורי דגן

הקבר השלישי של יעקב וולקוביץ

"המצרים לקחו ממני את בני, הרופאים לקחו לי את בתי" – אומר יעקב וולקוביץ, איש עצוב בן 71. והוא חשב שכבר פגש את המוות בכל הווריאציות האפשריות. את משפחתו הראשונה איבד בשואה. לארץ הגיע כאוד מוצל והקים משפחה חדשה, מאושרת. במלחמת יום הכיפורים נהרג בנו, את אשתו נטלה מחלת הסרטן. עכשיו נוסף עוד קבר לאלה שהוא פוקד בקרית שאול. בתו ריבי בן ארי, פסיכולוגית קלינית, אשתו של ד"ר עמנואל ברמן, אמה של סיון, רצתה ילד נוסף. במהלך טיפול בתרופה פרגונל, המדרבנת ביוץ וכניסה להריון, היא נפטרה. "בחיים", אומר אביה, "בחיים לא שמעתי שהאלטרנטיבה להוליד ילד היא מוות".

מאת סימה קדמון

"...ואז היא נעשתה אגרסיבית. היא היתה קשורה ברצועות למיטה, וניסתה להשתחרר. התקדמה עם הרגליים עד שהגיעה עם הפה לרצועות, וניסתה להתיר אותן בשיניים. העיניים שלה היו פתוחות. היא קראה לעמנואל. רצתה לקפוץ מהמיטה".

"בלילה היה השינוי... הזעיקו את כל ביה"ח. הנשימו אותה. טיפלו בה... אבל אני כבר ידעתי שאין לי יותר בת".

יעקב וולקוביץ (צילם ראובן קסטרו) ומימין למעלה – בתו המנוחה, ריבי בן ארי.

עד לפני ארבעה חודשים היה יעקב וולקוביץ פוקד את בית־הקברות בקרית־שאול פעם כשבועיים. בחלקה הצבאית היה עומד ליד קבר בנו, שוע, שנפל במלחמת יום הכפורים. אוסף את הפרחים שיבשו, מנקה בעדינות את החול ממצבת האבן, מניח פרחים רעננים. ואז היה משקיף אל מעבר לעצים הירוקים, לכיוון בית־הספר החקלאי של הכפר הירוק, שם למד שוע. אחר־כך היה הולך אל קברה של אשתו, שנפטרה מגידול ממאיר כמה שנים לאחר מות שוע. ואם יש, אומר וולקוביץ, איזה קשר בין גוף לנפש, אז היא מתה מצער.

עכשיו, כשגם בתו היחידה ריבי קבורה שם, לא הרחק מקברי אחיה ואמה, הוא לא יודע עדיין בכל כמה זמן ילך לבית הקברות. המקום הזה, הוא אומר, מושך אותו. אין שום דבר אחר שמושך אותו כמו הביקור הזה. למזלו, שלושתם קבורים באותו בית קברות, ויש לו שם הרבה מה לעשות. ומיותר, הוא אומר, להוסיף את המחשבות שעוברות לו בראש כשהוא שם.

"איזה אכסורדה אני, שאיבדתי את כל משפחתי במלחמת העולם השניה, אוד מוצל שהגיע לארץ, שהקמתי אחר־כך משפחה חדשה, בריאה, מאושרת, אני, בן 71, מסתובב בבית הקברות, עובר מקבר לקבר, מהקבר של אשתי לקברי שני ילדי היחידים". ואחרי הרבה דקות שתיקה הוא אומר: "המצרים לקחו ממני את בני. הרופאים לקחו לי את בתי".

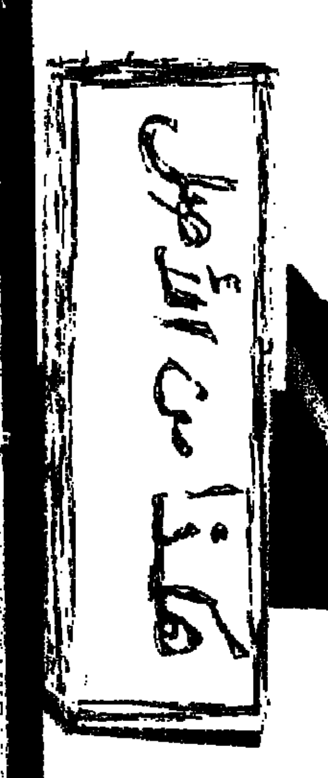
ריבי בן ארי, בתו של יעקב וולקוביץ, נפטרה בבית־החולים שיבא בתשעה במאי 1988. בתעודת הפטירה שלה נרשם: "סיבות המוות, סיבה מיידית – הרניאציה של המוח, מוות מוחי, מחלות או מצבים שהביאו לסיבת המוות המיידית – סינדרום גירוי יתר של השחלות".

ריבי בן ארי, בת 42, פסיכולוגית קלינית, אשתו של ד"ר עמנואל ברמן, פסיכולוג קליני, ואמה של סיון בת 15, נפטרה במהלך טיפול בתרופה פרגונל, המדרבנת ביוץ וכניסה להריון. שנתיים וחצי קודם לכן נישאה לד"ר ברמן, לה היו אלה נישואים שניים, לד"ר ברמן נישואים ראשונים. שניהם רצו מאוד ילד משותף. לאחר שלא הצליחה להרות באורח ספונטאני, החלה לקבל טיפול שבעקבותיו נכנסה להריון. זה היה לפני שנה. אחרי ארבעה חודשים הובא ההריון לסיומו לאחר שהוכחן היעדר דופק עוברי. בינואר השנה שוב החלה לעבור טיפול, וחמישה חודשים לאחר מכן נפטרה. "בחיים", אומר אביה, "בחיים לא שמעתי שהאלטרנטיבה להוליד ילד היא מוות. חשבתי שבמקרה הגרוע לא יהיה עוד ילד. אבל מוות?"

והוא הרי מכיר את המוות מקרוב. נפגש איתו, כך חשב, בכל הווריאציות האפשריות. בשנת 1939 ברח עם בת השכנים מפולין לברית־המועצות. הוא היה בן 22, היא בת 18. שש שנים הם התחבאו ביערות, בחורפים של קור של 35 מעלות מתחת לאפס. כשחזרו ללודג' כבר לא מצאו איש מבני משפחתם. הם נישאו, ושנה לאחר מכן נולדה ריבה.

כשהיתה בת שלושה חודשים החלו במסעם לארץ. כל רכושם היה מזוודה קטנה עם חיתולים. כשניסו לעלות על קרונות משא, ניתקלו בסרובם של הצעירים שנסעו ברכבים בלתי ליגאליות אלה. הם פחדו שבכיה של התינוקת יסגיר אותם. "התחננתי בפניהם. אמרתי להם שהתינוקת שלי לא בוכה. ובאמת, במשך כל הנסיעות הארוכות, האיומות האלה, היא לא בכתה אף פעם. כאילו הבינה את המצב". כשהגיעו לארץ קיבלו חדר קטן ביפו. וולקוביץ התחיל לעבוד ברכבת ישראל, שם עבד עד שיצא לגמלאות.

(המשך בעמוד הבא)

ד"ר עמנואל ברמן (בצילום עם אשתו המנוחה, ריבי): "תשובותיו של ד"ר אלסנר שיכנעו אותי כי הוא מנסה להציל את עורו בכל מחיר. אם זה המצב, יתכן מאוד שנאלץ לערב גם את המשטרה בחקירת המקרה".

הבעל: נדהמתי מדברי הרופאים

ד"ר עמנואל ברמן, בעלה של ריבי בן ארי:
"נדהמתי לשמוע עד כמה המידע שנמסר לכם ע"י ד"ר אלסנר ועמיתיו ומובא בסיפורים אלה הינו מגמתי ומטעה. אגיב רק למספר נקודות: א. בקופת חולים מכבי, שבה היתה ריבי חברה, אין שום כלל לא לאשר טיפול פרגונל לאשה שיש לה כבר ילד. כפי שציינתי במכתבי לפרופ' לס, נאמר לי שם במפורש שהסיבה היחידה לסרובם לממן את קניית הפרגונל הינה שד"ר אלסנר – שאינו נמצא ברשימת המוסמכים לחתום – הוא זה שחתום על הטופס. אילו התתום היה פרופ' סר או פרופ' [..]סיה, אמרו לי, היו משלמים בעבור התרופה ללא היסוס.

"ב. מדהים לשמוע את הטענה, שכשהגיעה ריבי לבית החולים 'לא התרשמנו שזו תסמונת חמורה יותר'. אם כך הדבר, מדוע מצויינת תסמונת זו, סמוך על גבי לבן, בסיכומי המחלה של בית החולים עצמו (הן במחלקה הנוירולוגית והן במחלקת טיפול נמרץ) וכן בתעודת הפטירה שהוצאה ע"י אותו בית חולים? (צירפתי תעודות אלה למכתבי לפרופ' לס). וכיצד אפשר לטעון ש'לא נמצאו שחלות מוגדלות', כאשר דוח הנתיחה של המכון לפתולוגיה (של בית חולים תל־השומר עצמו), מדבר על 'שחלות גדולות מלאות ציסטות רבות'?

"ג. ריבי הקיאה במשך כל היום, ביום שלפני אשפוזה. ואף החזיקה מסיבה זו כלי ליד מיטתה, כי לא היה לה עוד כוח לגשת לשרותים. היא התלוננה על שילשולים כבר יום קודם, והביעה באוזני חשש שהדבר נובע מהפרגונל. לפיכך, טענתו של ד"ר אלסנר – 'שאלתי אותה אם היא משלשלת או מקיאה. תגובתה היתה שלילית' – היא ממש מטעה, לחלוטין בלתי מתקבלת על הדעת ולא מתיישבת לחלוטין עם מה שריבי אמרה לי.

"ד. תשובותיו של ד"ר אלסנר שיכנעו אותי כי הוא מנסה להציל את עורו בכל מחיר. אם זה המצב, יתכן מאוד שנאלץ לערב גם את המשטרה בחקירת המקרה. אני ופרקליטי שוקלים כעת פניה ליועץ המשפטי לממשלה, למינוי שופט חוקר למקרי מוות, כדי שיורה על חקירה פלילית".

(המשך מהעמוד הקודם)

"[..]ת משפחה היינו. כל אחד דואג לשני, אף פעם לא לעצמו. בית פתוח, תמיד מלא ילדים. חברים של הילדים שלנו. תמיד שמח, מלא חיים. היתה ריבי, והיה [..] שנולד שבע שנים אחריה".

במלחמת יום הכפורים היה שוע מפקד טנק ב[..] סיני. המלחמה פרצה בשעה שתיים בצהריים. [..] שמונה בערב נפל פגז לתוך הטנק שלו. חצי שנה חלפה עד שגופתו נמצאה. "קשה", אומר ולקוביץ, "קשה לספר מה עובר על הורים שמחפשים את ילדם במשך חצי שנה. והמחשבות האיומות האלה, [..] מצב הוא יהיה כשימצאו אותו".

ב־29 למרס 1974 נקבר שוע בבית־הקברות הצבאי בקרית־שאול. בן 20. "והחיים שלי ושל אשתי", אומר ולקוביץ, "נהפכו להיות על גבול הקטסטרופה". אשתו, הוא אומר, היתה החזקה מביניהם. "אבל [..] את החדר שלו היתה מתמוטטת. החלפנו דירה, היא למדה נהיגה. קנינו מכונית. בזכותה גם אני התחלתי לנהוג. והיתה ריבי. שבשבילה ובזכותה [..]". בשנת '81 נסעו לטיול בחו"ל. חודשיים אחרי [..] אובחן אצל אשתו גידול בלבלב. זמן קצר לאחר מכן נפטרה. "ואני מאמין שזה היה הצער. הכאב, חוסר [..], הגעגועים והיאוש".

ריבי היתה נשואה אז למתי בן־ארי. בשנה שבה [..] אחיה נולדה בתה סיון. היא למדה פסיכולוגיה [..] באוניברסיטת חיפה והמשיכה בלימודי תואר שני בפסיכולוגיה באוניברסיטת תל־אביב. כשסיימה את לימודיה עשתה את ההתמחות בבית־החולים אברבנאל בבת־ים.

"היא היתה טיפוס אמביציוזי", אומר אביה. "בהרבה תחומים. לא רק בלימודים. מעולם לא שיתפה אותי במשברים שלה. בחולשות. בכאבים. היא רצתה לתת לי כוח נפשי. להראות לי שטוב לה. שאקח דוגמה ממנה. למרות שאיבדה את אחיה שהיתה קשורה אליו מאוד, ואת אמה, ונפרדה מבעלה, תמיד נשארה עומדת חזק על רגליה. דוחפת הלאה. רצתה להוסיף לי כוח להתמודד ולחיות חיים נורמליים. ואני לא ידעתי בכלל שהיא בטיפול. היא הסתירה את זה ממני. לו הייתי יודע שיש אחוז אחד של סיכון, של אפשרות של להוליד או למות – לא הייתי נותן לה לעבור את כל זה". ואחרי דקות אחדות של מחשבה הוא מוסיף: "אם היתה שומעת בקולי – זה כבר דבר אחר".

עיניים עצובות יש לו, לוולקוביץ, גם כשהוא מחייך. והחיוך כמו נועד לרכך בעבורי את עוצמת הטרגדיה: כאילו הוא דואג, יעקב וולקוביץ, שמא יכביד עלי בכאבו. ולפעמים הוא מסתכל עלי ברחמים גדולים ושואל: "בשביל מה את צריכה לשמוע את כל זה?", או, "אני באמת לא רוצה לצער אותך כל־כך".

בשני למאי התקשר ד"ר עמנואל ברמן אל וולקוביץ ואמר לו: "יעקב, תקשיב. ריבי בבית־חולים. לא ידוע בדיוק מה יש לה. רצוי שלא תבקר אותה היום כי זה עלול להפריע לרופאים".

חצי שעה אחר־כך כבר היה וולקוביץ בבית החולים תל־השומר. "מצאתי אותה... לא שומעת אותי... לא רואה אותי... אגרסיבית בתוך האינפוזיות. ניסתה להשתחרר מהן. לא היה לי עם מי לדבר, נגעתי בה, והיא דחפה אותי מעליה. התחלתי ללטף אותה, כמו כשהיתה קטנה. והיא הרגישה בזה ולא דחפה אותי יותר. אחר־כך היא נהיתה שוב אגרסיבית. ושוב דחפה אותי. ונתנה לי מכה. אמרתי לה: את חלשה בשבילי. יש לי הרבה סבלנות. ואז היא לחצה לי את היד".

ריבי הגיעה לבית־החולים במצב של הלם, ובהכרה חלקית. אובחן אצלה אירוע מוחי שהתבטא באפזיה – אובדן יכולת מילולית, ושיתוק חלקי בצד ימין. במכתב ששלח ב־12 ביולי ד"ר עמנואל ברמן אל פרופ' יורם לס, מנכ"ל משרד הבריאות, הוא מגולל את השתלשלות הארועים שהביאו למצב זה, וימים ספורים אחר־כך למותה.

בחודש ינואר, לאחר שהופסק הריונה, חידש ד"ר יאן בוקובסקי, רופאה של ריבי, את הטיפול בתרופה פרגונל. תרופה זו, שנמצאת בשימוש כבר 25 שנים, מכילה הורמונים שהגוף מייצר. ההורמון לייצור התרופה נלקח משתן של נשים לאחר גיל הבלות, ויש בו כדי לגרום להתפתחות הזקיקים (השקית שבה מתפתחת הביצית) שבשחלה. כשהזקיק מגיע לגודל מסויים, ו/או ההורמונים בדם מגיעים לרמה מסויימת, מזריקים למטופלת חומר שנקרא כוריגון, שמיועד לגרום לביוץ. ההחלטה מתי להזריק את הכוריגון נעשית ע"י בדיקת דם שנקראת E2, שבודקת את רמת האסטרוגנים (הורמונים שמופרשים ע"י השחלה). הכוריגון ניתן רק ברמה מסויימת של אסטרוגנים בדם, כשאלה נעים בין 800 ל־1500. כשמספר האסטרוגנים הוא מעל 1500, והביוץ מזורז ע"י נתינת כוריגון, הסיכון לגרום לתסמונת גירוי יתר של השחלות – גדול יותר.

כל משך השימוש בתרופה חייבת המטופלת להיות במעקב שכולל בדיקות דם ו/או בדיקות אולטרה־סאונד. זאת על מנת לוודא שלא נוצר גירוי יתר בשחלות, שמתבטא בריבוי ציסטות, ובמקרים מסויימים עלול גם ליצור שינויים בקרישת הדם. הסימפטומים הנוספים של גירוי יתר הם התנפחות של חלל הבטן והחלל שמסביב לריאות, כתוצאה מיציאת נוזלים לחללים אלה מתוך כלי הדם, הקאות, שילשולים, כאבי בטן ושחלות מוגדלות.

בחודשיים הראשונים לטיפול לא נכנסה ריבי להריון. בחודש מרס, כשיצא ד"ר בוקובסקי לחופשה בחו"ל, היא עברה לטיפולו של ד"ר גבריאל אלסנר, סגן מנהל המחלקה הגניקולוגית בתל־השומר. הטיפול נעשה בקליניקה הפרטית של הד"ר אלסנר. במכתבו לפרופ' יורם לס מגולל ברמן את טענותיו כלפי הטיפול הרשלני שנעשה בריבי. בין היתר הוא טוען שם: "באף שלב בטיפול לא הזהיר ד"ר אלסנר את ריבי ביחס לסכנות, הידועות היטב, בהן כרוך טיפול בפרגונל. הוא נטע בה בעקביות שאננות ביחס להשלכות הגופניות של הטיפול. היא סיפרה לי שהביעה בפניו את דאגתה ביחס להגדלת הכמויות, והוא הרגיע אותה. מעולם לא הביא לידיעתה מהם הסימפטומים המעידים על סכנה ומצריכים טיפול מיידי".

משרד הבריאות הקים ועדת חקירה. עד לפרסום תוצאות החקירה, אומרים לי במשרד הרופא, מנועים

(המשך בעמוד הבא)

שוע וולקוביץ ז"ל נפל במלחמת יום הכיפורים (למטה), ומשמאל, במרכז הצילום, עם אחותו ריבי ז"ל (קיצונית משמאל), האם המנוחה פולה (מימין) והאב יעקב (בין הבן לבת).

(המשך מהעמוד הקודם)

כל הרופאים הנוגעים בדבר – כולל רופאי המחלקה הגניקולוגית שבה אושפזה ריבי עד למותה – מלדבר. יומיים אחרי שפניתי לד"ר אלסנר בבקשה לשמוע את תגובותיו על ההאשמות החמורות שמעלה במכתבו בעלה של ריבי, התקשר ד"ר אלסנר אלי. הוא אמר שהותר לו לספר את גירסתו שלו למקרה, עד לרגע שבו הגיעה ריבי לבית החולים. כלומר – כל החלק שבו טופלה ריבי על ידו במסגרת פרטית.

הפגישה עם ד"ר אלסנר נערכה בבית החולים תל־השומר, בחדרו של פרופ' סר, ראש אגף ומנהל המחלקה הגניקולוגית, ובנוכחותו. לפגישה הצטרף גם פרופ' משיח, גם הוא מנהל המחלקה הגניקולוגית בבית־חולים זה. השיחה היתה אמורה, כזכור, לא לגעת לכל מה שקשור לטיפול בבית־החולים, אלא לטיפולו של ד"ר אלסנר בקליניקה הפרטית שלו.

> **"איזה אבסורד! אני, בן 77, מסתובב בבית הקברות, עובר מקבר לקבר. מהקבר של אשתי לקברי ילדיי".**

ד"ר אלסנר: "לפני שאשה מקבלת טיפול בפרגונל, אני נוהג – מבלי יוצא מן הכלל – להזהיר אותה בפני הסכנות של שימוש בתרופה זו. והסכנות הן הריונות מרובי עוברים, תיסמונת גירוי יתר של השחלה והפלות מרובות. בעניין תסמונת גירוי היתר, אני מפרט בהרחבה, וכך עשיתי גם במקרה של ריבי: הסברתי לה, בצורה הברורה ביותר, את האפשרות של ההקאות, השלשולים, הציסטות השחלתיות שעלולות להופיע. התשובה שלה היתה שהיא מנוסה. שהיא קיבלה כבר פרגונל, ושהוסבר לה כבר הכל. התראתי בה שתתקשר אם יופיעו הקאות או שילשולים".

בחודש מרץ קיבלה ריבי שתי אמפולות של פר־גונל ליום. באפריל הורה ד"ר אלסנר על הזרקה של שלוש אמפולות ליום. כשבדיקת ה־E2 הראתה על רמה של 881 אסטרוגנים, הורה ד"ר אלסנר על הזרקת כוריגון. במכתבו למשרד הבריאות מצביע ד"ר ברמן על התנהגותו החמורה של ד"ר אלסנר, שהורה על הזרקת שלוש אמפולות ליום במשך תשעה ימים, הוראה שחורגת מהוראות היצרן, המאשר שתי אמפולות ביום עד 12 ימים. הוא טוען שהמעקב שבצע ד"ר אלסנר בעת הטיפול היה מינימלי, ושבמהלך חודש אפריל לא בוצעה אף בדיקה של תיפקודי קרישה, בוצעו שתי בדיקות בלבד של אסטרוגנים, ורק בדיקת אולטרה־סאונד אחת, שנעשתה עוד לפני השלמת הטיפול בפרגונל ולפני מתן הכוריגון. כמו כן מצביע ד"ר ברמן על כך שעל פי הנורמות המקובלות בארץ, טיפול פרטי בפרגונל מבוצע רק על ידי מנהלי מחלקות, על פי רשימה שד"ר אלסנר אינו מופיע בה.

ד"ר אלסנר: "מנהלי מחלקות וסגנים. אני סגן מנהל מחלקה".

פרופ' סר: "מאז הכנסת הפרגונל לשימוש, הוא נעשה יותר ויותר נפוץ. והיום הוא נפוץ ביותר. במשרד הבריאות אישרו רק ל־15 עד 17 רופאים לחתום על פרגונל, בגלל המחיר היקר של התרופה. לקופת חולים יש קריטריונים משלה למי לאשר. לריבי, למשל, לא היו מאשרים, כי יש לה כבר ילד אחד".

ד"ר אלסנר: "ניהלתי את מרפאת הפרגונל הרבה מאוד שנים. יש לי יותר מ־10 שנים אישור לחתום על פרגונל. כבר לפני 10 שנים פירסמתי את אחת מסדרות המאמרים הגדולות ביותר בעולם על הטיפול בפרגונל, תוצאותיו וסיבוכיו".

פרופ' סר: "בדיקת ה־E2 והאולטרה־סאונד הן התפתחויות של השנים האחרונות. פחות מעשור. 25 שנים אנחנו כבר נותנים פרגונל. לפני 25 שנים היו שתי נשים שהסתבכו מגירוי יתר, ומאז אנחנו בודקים את האסטרוגנים. אבל עד לפני מספר שנים היינו בודקים אסטרוגנים בשתן, ולא בדם. אולטרה־סאונד לא היה בכלל. ובכל זאת ביצענו טיפול בפרגונל, ולא היו לנו סיבוכים מהסוג הזה של ריבי. וזה בלי ה־E2 והאולטרה־סאונד. היום נותנים פרגונל, בודקים E2 ואולטרה־סאונד, ולפי הערכים מחליטים מתי לתת לאשה את הכוריגון. לא נוהגים לא כאן, ולא במרכזים אחרים בעולם, לעשות בדיקת E2 מדי יום".

ד"ר אלסנר: "אנחנו נוהגים לתת את הכוריגון כשהערכים של ה־E2 נעים בין 800 ל־1500. ריבי קיבלה את הכוריגון ברמה של 881. ככל שהרמה יותר גבוהה, יש סיכון יותר גבוה. מכאן שהיא קבלה את הכוריגון ברמה מאוד נמוכה, רמה המהווה סיכון מאוד נמוך להתפתחות התסמונת. תוך שבוע היא נבדקה על־ידי פעמיים בבדיקה גניקולוגית. לא נוהגים לעשות אולטרה־סאונד אחרי מתן הכוריגון".

בעניין ההגבלה במינון התרופה, שמזכיר ד"ר ברמן, בעלה של ריבי, במכתבו, תמהים מאוד מנהלי המחלקה וסגנם. פרופ' משיח: "אתה לומר את האשה ממחזור טיפולי אחד לשני. יש נשים שמקבלות גם שמונה אמפולות, ואפילו עשר".

ביום ראשון, האחד במאי, טוען ד"ר ברמן במכתבו למשרד הבריאות, התעוררה ריבי בהרגשה גרועה ביותר. זה היה אחרי שבוע שבמהלכו התלוננה על תחושת נפיחות, בחילה, שלשולים וכאבי בטן. הסימפטומים היו זהים בתחילה לאלה שסבלה עם תחילת הטיפול, אך בשבוע זה היא נעשתה נפוחה בכל הגוף, עלתה במידה ניכרת במשקל ובגדיה לא עלו עליה. בבוקר זה היא טלפנה אל ד"ר אלסנר לביתו. הוא כבר יצא.

> **"לא התביישתי, ואמרתי לד"ר אלסנר: המצרים הרגו לי את הבן, ואתה את הבת. והוא ליטף אותי ואמר: הכל יסתדר".**

"אשתו בקשה לא לטלפן אליו לביה"ח, והבטיחה לבקש ממנו לטלפן. הוא טלפן בהמשך הבוקר, ולאחר שריבי תיארה באוזניו את הסימפטומים הציע שתבוא אליו בשעה 16:30 לקליניקה. ריבי החלה להקיא, והקיאה לסרוגין במשך כל היום. בשל מצבה לא יכלה לנהוג, ונסעה אל ד"ר אלסנר במונית. בשובה סיפרה לי כי דיווחה לו במפורט על כל הסימפטומים, והוא בדק אותה, ויעץ לה לשכב במיטה, לשתות הרבה, ובמידת הצורך לקחת כדור נגד כאבים. לפי בחירתה האפשרות של אשפוז כלל לא עלתה בשיחה, ולא בוצעו שום בדיקות דם או אולטרה־סאונד. היא המשיכה להרגיש רע ולהקיא, ורק בגלל דבריו המרגיעים של ד"ר אלסנר נמנענו מלנסוע לחדר מיון, בהנחה שהסימפטומים יעברו מעצמם".

במשך הלילה קלט ד"ר ברמן מתוך שינה מלמולים של ריבי. כשהתעורר בבוקר וניסה לשכנע אותה לשתות מים, הבחין שהיא מבולבלת לחלוטין.

"טלפנתי מיד לד"ר אלסנר, שהורה להביאה למיון של בית היולדות בשיבא. הגענו לשם באמבולנס של מגן דוד אדום. הרופאים התקהלו סביבה בראגה, ואני התבקשתי לרוץ עם בדיקות דם למעבדות. בדיקת תיפקודי קרישה לא היתה ניתנת בתחילה לביצוע, שכן הדם נקרש כבר במזרק. הדו"ח של בית־החולים מציין כי הגיעה לאישפוז במצב של הלם, עם לחץ דם לא מדיד. בדיקת אולטרה־סאונד העידה על גירוי יתר

(המשך בעמוד ...)

יש לו חלום

על חוף ים כנרת, שמעון פרס מדבר על שלום. דרך המערומים הרטובים של העם שר החוץ רואה את העתיד. בשלום שלו יש לישראל אפשרויות אדירות לבטא את עצמה מדעית, טכנולוגית, תעשייתית. כשהוא יבוא, הכל ייפתח, וגבולות המדינה יהפכו לגבולות התקופה. ברכת הדמיון של פרס ממריאה לעתים לפנטזיונריות, אבל הוא רומנטיקן־ריאליסטן. כופה את דמיונו לחוקי הכאן והעכשיו. רואה עצמו כמי שצומח מתוך מאבק. אדם שקיבל מכות שהיו יכולות להמית אחרים, ועמד בהן. הוא אינו מצפה מהחיים שיפנקו אותו. לא מעניין אותו מה שחסר. מעניין אותו מה שיש.

מאת שרית פוקס

(המשך מהעמוד הקודם)

"מתמיר הייתי פרי מקרים להניב. הופעתי לפני העונה".

לעצמו אומר שמעון פרס כי אין הוא מוכר את עצמו אלא מוכר רעיון. אבל הרעיון אפוף בגופו: גוף צעיר בתנועה ועיניים מציצות מבעד למסכי עור נשמטים. נשמרות מאחורי פרגודים: לא לחשוף ולא להיחשף. לא להיפגע ולא לפגוע. לשמור על מנת "אני" פרטי בתוך מסת ה"אני" הכללי. הוא אומר לי: "אין לי כבוד רב לאגואיזם ואגוצנטריות. יכול להיות שגם אני כזה. אך אני לא רוצה להיות כזה בעיני עצמי". שאלותי האישיות פולשניות. הפעם החליט לתת אמון. במאבק האחרון אולי אהיה קלף הג'וקר שלו.

"אין לי כבוד רב לאגואיזם ואגוצנטריות. יכול להיות שגם אני כזה. אך אני לא רוצה להיות כזה בעיני עצמי".

שמעון פרס פולש אל הפיקניק של העם, פולש אל הביוגרפיות של העם לוודא שלעם יש זיווגים טובים. אל פסגת האושר הוא מגיע כשהוא מוצא כי לבן שיחו יש משפחה: "שלום לך, איך קוראים לך? מאיפה אתה? יש לך משפחה? יש לך ילדים?", הבחור הנחקר, עורו ברונזי, ספק מחמת קור המים, ספק מחמת הבושה. מתברר שאין לו משפחה וילדים. "וחברה יש לך?" – מחלצו פרס מן המיצר. הבחור מתוודה שכן: "נו", אומר פרס, "זה העיקר. תצביע עבורנו הפעם אנחנו הולכים למנוע רוב לא־יהודי בארץ". הבחור חסר המשפחה מתרעם: "אבל אתם רוצים להחזיר שטחים?". פרס משיב לו כממתיק סוד: "אנחנו לא מחזירים שטחים. אנחנו מחזירים תושבים. אם תכניס את התושבים לשטח ישראל, לא תהיה מדינה יהודית". נטול המשפחה שוקע בשרעפים, המום מכוחם של השמש ופרס. "זה נכון, יש בזה משהו".

ועכשיו המתקפה היא מכיוונו של קשיש המציג עצמו כבולגרי: "מה אתה מתרפס בפני הערבים?". פרס נראה נעלב: "אני לא מתרפס. אולי אתה מתרפס". מישהו קורא: "בואו נזרוק אותם וזהו. עוד קצת מאמץ וכל הכביסה המלוכלכת תהיה בחוץ". פרס מתייחס רק לבולגרי הקשיש: "אני לא מתרפס. לא בכל מחיר. אנחנו לא משוגעים. עשינו נסיון רציני למנוע מלחמה. אתה באת מבולגריה, נכון? בן־גוריון הביא איתו את העליה הראשונה מבולגריה. הוא החליט לוותר על חלק מהתושבים ועל חלק מהשטחים כדי שישראל תהיה מדינה יהודית".

כבקרת רועה עדרו העממי מפייס פרס את דעתו של אחד הצועק: "רק כוח, רק כוח הם מבינים": "לא, בלי מוצא מדיני אי־אפשר. יש לנו כוח הרתעה, ועם כוח הרתעה יש מי שיגן על השלום. אך אם תהיה מדינה יהודית־ערבית אי־אפשר יהיה לתקן. מחביתות אי־אפשר לעשות ביצים". עיני בני שיחו של פרס מאירות: "נכון. בדיוק חביתות זה ככר עסק גמור". "תצביע בשבילנו?" שואל פרס. נוכח האינטימיות המטבחית מתרצה האיש: "כן".

ברגעים קטנים נחשף כעסו של פרס בעל־כרחו, כי הנה סופק מישהו כפיים בשמחה לאיד: "חוסיין ככר ויתר על הכל. אין חוסיין. קאפוט". פרס משיב: "נו, אז אין לך בעיות, האז אבל אוזניים יש לך? אז תקשיב. מה תעשה עם התושבים הירדנים לשעבר? תיתן להם אזרחות ישראלית? אההה, לא אתה אומר, אז אם לא תיתן, תדע שכל העולם יהיה נגדך. מה אתה חושב, שיתפעלו מחוכמתך? מה אתה אומר, שתתן להם להצביע? תיתן להם גם עיריות וגם מושלים אתה אומר? נו, אז בעצם אתה נותן להם מדינה, רק בלי שם". סופק הכפיים קורן: "בדיוק זה מה שצריך, מדינה בלי שם".

מחיאות כפיים נשמעות מכל עבר ומישהו צורח: "שמעון יעלה, יהיה שלום". והצורח אינו מתלוצץ. יש משהו חשוף ומחניף באיש הפונה לעם כמערומיו. אחר־כך יאמר לי פרס: "כן, היו לי רגעי חרדה באותו יום. הלא אני עברתי מסע כזה של השמצות, אבל קבלת הפנים הייתה חמה יותר. רק לעתים רחוקות נתקלתי בבלוק כזה שפתאום אין לך כוח להתווכח. אין בסיס הגיוני לוויכוח. אתה מרגיש שזה לא אותו הגיון, שאין כלל הגיון. אנשים חושבים באופן אמוציונאלי שיש כ־40% עבודת שווא. כעסתי? כן, לפעמים כעסתי על עצמנו. שאיבדנו כל כך הרבה ערכים. ראיתי פתאום את ההידרדרות אחורה. איך נעשה הנימוק המוסרי חסר חשיבות".

אני שואלת: "כלומר, גם אלמלא הבעיה הדמוגרפית היית מוותר על השטחים? יחסך לערבים מונע גם על יסוד הומני?". פרס משיבו "גם הומני וגם מוסרי. אני חושב שמה שייחד את העם היהודי בכל הדורות הוא שמעולם לא שלט על עם אחר. גם אלמלא הבעיה הדמוגרפית הייתי עושה הכל כדי לא להיות עם שולט על עם אחר". אני שואלת: "יש בך כבוד כלפי התעוררותו הלאומית של העם האחר?". פרס משיב: "כן. בהחלט. עם אחר אינו נותן היתר לעם אחר להתקיים, כל עם נותן היתר לעצמו. אנחנו לא מייצרים עמים וגם לא מבטלים אותם".

לא זרה לו, לפרס, ההליכה מאיש לאיש להטות את הלב אל רעיונותיו. הוא חווה אותה לראשונה במזכירות הנוער העובד כאשר הפך על פיו את הרכב המזכירות הזו בהיותו בן 19. אנשי הקיבוץ המאוחד, אנשי סיעה ב', היו בעלי הרוב בנשיאות הוועדה, עד שקם שמעון פרס המפא"יניק ויצא במסע שכנוע כזה שהדיח את אנשי הקיבוץ המאוחד ממזכירות התנועה. בזכות שמעון פרס נהפך הנוער העובד לתנועת מפא"י. והיו כבר אז שאמרו על המשכנע עד כלות כוחותיו כי הוא בלתי־אנושי. השאפתנות של פרס חשופה. בבגרותו היא תמה כחולשת נער. הוא אומר לי: "אני מעדיף שאפתנות על צביעות. כאשר יש רעיון ושליחות, בדרך הטבע גם מדובר בשאפתנות".

מעדר חוזר שמעון פרס מביקורו בבקעת הירדן, לא עוד עגבניות. חיבה מתהווה והולכת. אני שואלת אם אין הוא חש כמי שתנועתו נענשה בהרון־אפו של עם על שום יהירותה, גלתה, ועכשיו באים ימי הגאולה והתיקון.

פרס אינו מוצא את הזמן מתאים להכות על חטאם של אדוני הארץ לשעבר. "הקלקול", הוא אומר, "היה במיסוד וטיפוח של רחמים עצמיים של ראשי המוסדות. לא רגש עליונות. אנשים שעמדו בראש מוסדות התלוננו: תראו כמה אנו עובדים קשה, מגיע לנו... לא, את מושכת אותי לדברים שלא הייתי רוצה לדבר עליהם. אצטרך להאשים אנשים, להאשים מוסדות. בשביל מה? הייתה שגיאה טוטאלית של ראשי מוסדות שחשבו שמגיע להם, עברנו תהליך מיסוד, וזה היה רע. נחלשה הרוח החלוצית. נחלש רגש השליחות וכה רגש השלטון. השמירה על המוסר השכיחה שהמוסר אינו אלא אמצעי להשגת רעיונות ולא מטרה בפני עצמה.

"כל מהפכה מקימה אדמיניסטרציה, ולעתים האדמיניסטרציה בולעת את המהפכה. לעתים ההיסטוריה גובה מחירים. הישגי האתמול נעשו בעיות היום. למשל, קליטת העליה. זה היה הישג אדיר. אבל האופן שבו נקלטו העולים יצר בעיה. לא רצינו אפליה, אך אלה שהגיעו ארצה קודם נעשו מעורים יותר מאלה שבאו אחריהם. היתה תחושה של מחאה שחיפשה לה מנהיג, ובגין שימש לה קול. היתה זרות בין שתי תרבויות. אי הכרה, אי הבנה. לא שהליכוד הבין יותר את התרבות שחשה מקופחת, אך הוא היה אמצעי למחאה זו. המערך יצר את התחושה. הליכוד נתן לה ביטוי. השנאה העדתית לובתה. בגין לא העניק לפליטת הפה של דודו טופז מימרים אדירים? חיים יבין לא הראה ב'הנבחרים' ילדה אשכנזיה בשמלה לבנה משחקת טניס וילד שני ליד פחי אשפה?

"אבל מה היתה האלטרנטיבה של הליכוד? אגואיזם קרוש. עשר שנים של מסז' על האגו. זאת תנועת המגיע לי. הפרופורציה של הליכוד בין דגלים לבין ערכים, בין מלים לבין מעשים, היא כמעט כמו ההבדל בין התנחלות לבין התיישבות. חניתה לא עלתה כדי להניף דגל אלא כדי לנעוץ מחרשה, אם להשתמש במליצה. אבל ההתנחלויות היו הנפת דגלים, זקיפות קומה. ערכים כמו עבודה עצמית, עזרה הדדית, צדק חברתי, פיזור האוכלוסיה תוך הקפדה על אי נישול הערבים ואי הפגיעה בהם – התמסמסו.

"שוניה הולכת בדרכה, פועלת בסתר ואינה מחפשת תגמולים. לפעמים אני כאילו מקנא בה על יכולתה להבחין בין נכון ולא נכון, על האמיתיות שבה".

לליכוד היו דמיונות שווא שישראל תהפוך לשוויצריה. בטלנים להתנוון. שילמנו ביוקר. והיה לליכוד דימוי כזה של העולם כאילו אין אנו חלק ממנו. כאילו הוא ערוך נגדנו ואנו ננצח אותו. נשכח האלמנט העמוק של האוניברסליות ביהדות. זה שבו החל משה רבנו באמרו: 'זכור כי גר היית בארץ מצרים'".

עכשיו אנחנו שטים על הכנרת. על ראשו של פרס צונח כובע של רב־חובל. פרס מתרחק אל תוך פנטזיה של קברניט ספינת שלום אולי, ואולי תום סוייר על הרפסודה במיסיסיפי. פתאום חולף לו אווירון, שמעון פרס כמעט ממריא לכיוונו, מושיט יד כאומר: הנה אווירון.

"עשרים שנה הייתי הרי בעסקים האלה. אני כמו סוס זקן ששומע תוף קרקס ומתחיל להרים רגלים". כשמרצינות פניו אולי הוא נזכר בפרידה שנאלץ להיפרד מ־20 שנות אושר בתעשייה האווירית למען בן־גוריון עם הקמת רפ"י. אני שואלת מה הרגיש באותם ימים, שהרי ידע שצפוי לרפ"י כשלון. פרס משיבו: "ידעתי שבן־גוריון עושה שגיאה, אבל אני אינני עושה שגיאה כשאני מצטרף לשגיאתו. שנינו יחד שוגים". אני שואלת: התאכזבות משותפת? "כן", אומר פרס ומשתתק. "חבריו בגדו בו, הרגשתי שיש לפצות אותו. כשהזמין אותי אליו ואמר לי: 'בלי משה (דיין) ובלעדיך לא אוכל ללכת', לא היה לי ספק. הכאבתי לאשכול, נכון. והכאבתי גם לעצמי. אבל לא הייתי סולח לעצמי אלמלא הייתי עושה זאת".

הבעת קונדסות על פני שר החוץ. פעם, היה זה בבן־שמן, סיפר לי חברו מאז, ברחו השניים כמנהגם לעתים קרובות מבית הספר לקטוף תאנים, לטייל ביער, לאסוף פטריות. לפתע נזכרו בבהלה כי השבוע בא תורם להשמיע פסוק נבחר בפני קבוצת נערי בית־הספר. פסוק השבוע. נותרה להם שעה בקושי ופרס אמר: "בוא נמציא משהו, אף אחד לא ישים לב". וכך ניסחו יחד את הפסוק הבא: "אשריכם בני חלד שטרם העליתם חלודה" – וייחסו אותו לטרוצקי. אף אחד בקהל העצום לא הרגיש בזיוף, וההצלחה דרבנה את השניים להמשיך בדרכם זו.

ברכת הדמיון של פרס ממריאה לעתים לפטנזיונריות לא ריאלית. ביטול מס הכנסה, הקמת ממשלת אנשי רוח מן העולם. אמר לי עליו ידידו כי הוא אחוז בולמוס לקום בכל בוקר עם רעיון חדש. בעצם, הרי רצה להיות משורר, הוא אומר לי, כפי שאמר כבר לא פעם. וכך שומר פרס עד היום על פאקולטת המשוררות, מתוז הדמיון, כנפרד ממחוז המעש. הוא מין רומנטיקן־ריאליסטן. כופה את דמיונו לחוקי הכאן והעכשיו, לחוק החיים.

אלתרמן, שהיה ידידו, ויהה בו את האמן, את בעל התשוקה הגדולה ליפה שאיננו חולף, וכך כתב לו למחרת היום בו לקח אותו פרס לסיור בכור בדימונה בפברואר 1960: "שמעון היקר, הרשני להודות לך על ששיתפת אותי בסיור על כל חלקיו ועל שהבאת אותי בסוד העניין הגדול שאתה עומד בו... אני יודע, שמעון ידידי, כמה דמיון ו'חוצפה' מבורכת ויוצרת היו דרושים כדי להעלות על הדעת את עצם אפשרות מימושו של רעיון זה. ואני יודע כי חלקך בעניין זה הוא חלק עיקרי וקובע. הן בנקודת התכרעה החד־פעמית שאיפשרה את הדבר והן בהתמדה ובתנופתה של

(המשך בעמוד הבא)

"אני לא חושב שצריך לעשות מפוליטיקה אוטוביוגרפיה. ראיתי פוליטיקאים שנופלים קורבן לשתי מחלות ממאירות: אגוצנטריות וחשדנות. הייתי רוצה להימנע מהן כמה שאפשר. אני לא צריך להבליט את החזה שלי קדימה, כי אינני מוכר משהו אישי".

בכנרת (צילום: חניה חרמן), במאהל בדואי בנגב ועם חיוך, על כוס קפה (צילומים: "גאמא").

(המשך מהעמוד הקודם)

המלאכה. דבר זה מצטרף לחשבון זכויותיך הגדולות בשדה בטחונה של ישראל. היה ברוך". בפיו של פנחס ספיר כונה אז שמעון פרס: המטורף. ספיר, איש חיי השעה, האיש שחיפש תעסוקה לכל פועל, היה זר ברוחו לפרס החזוני, איש הפנטזיה הנוגעת בממשות.

חלילה לי מלשאול את פרס על אובססיית השלום שלו. הוא לא יודה בפעילות רגשית המשתלטת על שכלו. הוא יסביר כי הוא שייך לאגף הקונספטואלי, בעזרת ציטוט של ביקורת הספרות על ההבדל בין הספרות האנגלית לצרפתית. הראשונה בנויה על קונספציה, השנייה מבוססת על אובססיה. "אני רואה עצמי כאדם מאוד רציונאלי, ואחד הדברים שניסיתי ללמוד זה להשליט את ראשי על יצרי. נכון, זה מעייף אותי". שאלתי: האם מפני שזה מנוגד לאופייך? השיב: "כן, יכול להיות".

"אני די מפוכח להבין שהדברים שאני עושה הם בלתי שגרתיים, זה המחיר ועלי לעמוד בזה. אך כל דבר כרוך בסבל עצום ולעתים קרובות בבדידות".

בשיחתנו האחרונה, שנערכה שעה לפני הנאום החגיגי בהיכל התרבות עם יציאת המערך למערכת הבחירות, שאלתי אותו אם הוא מתרגש. הוא השיב כמו נער המקפיד שלא ידעו את רגשנותו: "אני מתרגש בראש", אמר.

כשהוא נעתר לדבר על סוניה, הקרב על הרגש אבוד. אני שואלת אותו במה מאצילה סוניה מאישיותה עליו. פרס אומר כי סוניה רגישה ממנו לאנשים ומצבים. היא מחדדת את אבחנותיו בין מעשה גורם צער למעשה גורם שמחה. היא מתרה בו כשגרם כאב. ברוב המקרים כבר מאוחר לתקן את השגיאה. "דברים שהייתי עיוור להם, היא מראה לי. היא נתנה לי בית חם שבו אדם יכול להיות אדם. שיש בו שותפות חיים אמיתית. היא הולכת בדרכה, אינה נכספת מצוות אנשים מלומדה. היא פועלת בסתר ואינה מחפשת תגמולים. לפעמים אני כאילו מקנא בה על יכולתה להבחין בין נכון ולא נכון, על האמיתיות שבה".

בחגיגת יום ההולדת שערכו לו זמרי המזרח הישראלים מנסה שמעון פרס לפרוץ מגופו האצור אל שמחתם. הזהו שמעון פרסקי, הנער הביישן והשמנמן שלא הלך לצופים מפני שרקדו שם? אוזר אומץ לאטו, מתנועע על מושבו באופן רפה, מגביר את מחיאות כפיו הנבוכות. גוררים אותו לרקוד, זרימת גופו גוברת, אבל פרס לא נפרץ. סובב במעגל הזמרים המזרחיים, רקדנית הבטן כוכב פרי בשדיים מצופים תחרה שחורה מענטזת מול עיניו והוא כלא מאמין. עד שקוראים לו לשיר. בצרימה גבוהה הוא שר: "כל העולם כולו גשר צר מאוד", ותופני מתרה בו: "שמעון, תוציא מהסרעפת", ושמעון מתאמץ להוריד חיים מן הסרעפת ואף להזדקף בשורה: "והעיקר, והעיקר, לא לפחד כלל".

למחרת, בשיחה לכבוד יום ההולדת שלו, אני מגדירה את השיחה כחשבון נפש של יום הולדת ופרס מחמיץ את פניו: "חשבון הנפש שלי אינו נחלת הכלל", הוא אומר, "אני לא חושב שצריך לעשות מפוליטיקה אוטו־ביוגרפיה. ראיתי פוליטיקאים שנפלו קורבן לשתי מחלות ממאירות: אגוצנטריות וחשדנות. הייתי רוצה להימנע מהן כמה שאפשר. אני לא צריך להכליש את החזה שלי קדימה כי אינני מוכר משהו אישי. אני עמל קשה. אין מתנות חסר בחיי. לכך חונכתי. ואינני מחשיב יותר על המידה מחיאות כפיים חולפות. כן, יש להתגבר על אין־ספור אכזבות. את יכולה לקרוא לזה מחיר, אני יכול לקרוא לזה מאמץ. וראי שיש הרבה לילות בהם לא ישנתי. בכל פעם, בכל עניין שאני עומד לעשות, נדמה לי שאני נמצא על עברי פי פחת. נהגיתי בחיי וגם סבלתי. היה לי סיוע והבנה והיו קנאה ושנאה. את שניהם לא הזמנתי ומשניהם לא הצלחתי להימלט. יוחסו לי כוונות שלא ממין העניין, למשל שאני עושה דברים מטעמים אישיים, שאני חותר תחת אנשים. ברוב המקרים עשיתי דברים שלא היו מקובלים והותקפתי קשות, החל מהאשמות ומיוניות שאני משרת את הימין הצרפתי בימים בהם רכשנו נשק מצרפת. וכשהחלטנו לקנות נשק מהגרמנים האשימו אותי שאני משרת את הגרמנים".

אני מתעניינת לדעת: מדוע זה קורה לך? מניין השנאה? הוא משיב: "אנשים אוהבים שיגרה, קונוונציה. הם מעדיפים נוסטלגיה על פני פרדיקציה. הם מעדיפים את הידוע על פני הצפוי. כבר בצעירותי בנוער העובד הייתי מוקד להתקפות בשל היותי בן־גוריוניסט בתנועה המזוהה עם אחדות העבודה. אמרו שאני לא סוציאליסט, שאיני דואג לנוער העובד. שאני לא מבין מה אני עושה. אך עובדה שכעבור כמה שנים זכיתי שם לרוב. אילו הייתי נכנס על תקן סיעה ב', אחדות העבודה, איש לא היה תוקף אותי, היו מהללים ומשבחים.

"אחר כך הותקפתי שנית משום שהייתי נגד האוריינטציה כלפי ברית־המועצות והמרכסיזם, בעד חלוקה ומדינה יהודית. וכעבור שנים, כשהחלה ההתקשרות עם צרפת, הדיפלומטיה הישראלית היתה כמעט כולה אנגלו־סכסית. והנה בא בחור שאינו יודע צרפתית, אינו מכיר את הצרפתים ואומר אני הולך לקשור קשרים איתם. זה זיעזע את כולם. האשימו אותי שאינני ממושמע, שאיני עובר לפי סדר. גם גולדה ושרת תקפו אותי בחמת זעם. כשהתחלתי בעניין הכור תקפה אותי כל הקהילה המדעית באומרה שאינני יודע מה אני עושה. ותראי, אפילו כשהתחלתי בתוכנית הכלכלית לפני שלוש שנים הותקפתי – לא רק על ידי חברי הליכוד אלא גם על ידי חברים בהסתדרות. מה מתמולל בראשי כשזה קורה לי? אני די מפוכח להבין שהדברים שאני עושה הם בלתי שגרתיים, זה המחיר ועלי לעמוד בזה. אך כל דבר כרוך בסבל עצום ולעתים קרובות בבדידות".

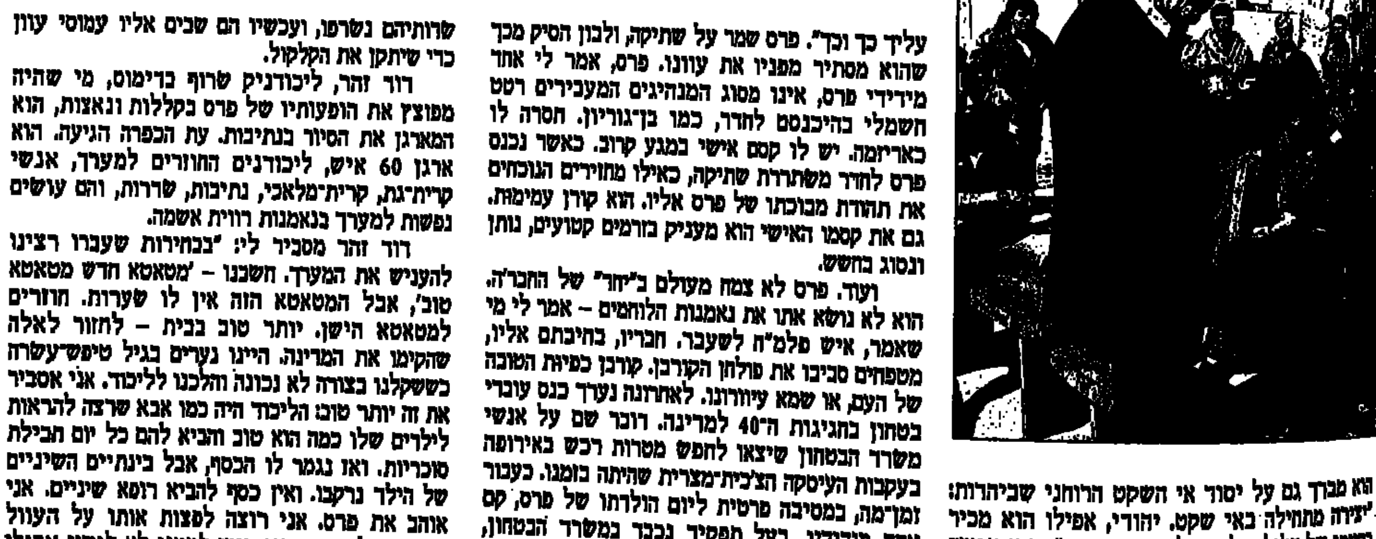
כיוון שיום הולדתו הוא יום השיחה אני שואלת אותו על חלופיות הזמן. פרס משיב: "זו ההתמודדות היחידה שאני יודע כי היא אבודה. שהזמן ינצח אותי. אני משלים עם זה. נותן מה שיש לי לתת. מקבל מה שאפשר. יכול להיות שהחוויות אצלי היום פחות מתודרות. אולי גם סולם הרגישויות משתנה. אני זקוק היום ליותר סבלנות לקריאת עתון מאשר קריאת ספר. הסקרנות שלי נעשתה פחות חובקת עולם, יותר ממוקדת באדם. אני חושב שבתחום בו אני עוסק הכרת האדם היא הדבר החשוב ביותר. כוח השיפוט חשוב מכוח הידע. המון אנשים מכירים במגבלות, במעצורים, בסכנות ומחלות. אותי עניין מגיל צעיר הצד ההפוך. לא מהו שחסר אלא מה שיש. אני עייף ממחסור ומתולי. זה כבר לא מעניין אותי. מסקרן אותי יותר מה אדם יכול להפיק מעצמו, מזולתו. נדמה לי כי הפוזיטיביזם הזה הוא שעורר כלפי המון זעם וביקורת. אילו הייתי קצת יותר נותן סנוקרות ובעיטות, כועס יותר ומוחל פחות, באופן פראזוכסאלי הייתי אדם מקובל יותר, מפני שאנשים רגילים לזה".

אני שואלת האם הוא קל להאמין. פרס משיב: "הגעתי למסקנה שהרווחתי יותר מכך שהאמנתי מאשר כשחששתי. סך הכל, ברוב המקרים אנשים לא הפרו את אמוני. אלמלא האמנתי הייתי מפסיד המון סיוע. אני זקוק לסיבה מיוחדת כדי לא להאמין. איני זקוק לסיבה מיוחדת כדי להאמין".

אלא שאני מתעקשת לדבר איתו על מוות: "אינני מייחל אליו ואינני פוחד ממנו. איני יכול להרשות למוות לעמוד כמכשול בחיי. לפני שאני מת, היום מת. ומות היום מדרבן אותי לפעולה. איני יכול לפחד לעשות משהו מפני שזה כרוך במוות פיזי או במוות פסיכולוגי. כן, יש דבר כזה מוות שבחיים. שיתוק כושר הפעולה. אובדן תושים. ייאוש. אם יש לי רגעים כאלה? רגעים – כן. ואני מתגבר עליהם. בעיני אלה שנות מאבק. אני נאבק בעולם מאוד סקפטי. אני רואה עצמי כאדם שצומח מתוך מאבק. יש פתגם ערבי שאני אוהב האומר כי גמל הנושא סוכר למכה, צריך כל הדרך להסתפק באכילת קוצים".

כאן נתקף פרס במבוכה: "את מבינה, קשה לענות על שאלות כאלה. או שאני נעשה אגוצנטרי יותר ממה שמותר לי, או שאני צנוע יותר ממה שאני מרגיש. קשה לי מאוד למצוא שביל. איני רוצה להצטנע שלא לצורך. הרי אני חושב עצמי לאדם בעל רגש שליחות. אדם שאינו פועל למען עצמו. מנהיג משרת אנשים, ואנשים שהם רשעים לאנשים אינם מנהיגים טובים. כל הסופרים הגדולים ללא יוצא מהכלל היו רשעים. כל המנהיגים הגדולים שפכו דם, ואני הייתי רוצה להיות סופר שאינו רשע, מנהיג שאינו שופך דם. וזהי האמת. כאן שגעון הגדלות שלי".

שיחת יום ההולדת מעמידה אותי מול חידת השנאה לפרס, המוצג בביוגרפיה הרשמית שלו שנכתבה בידי מתי גולן במתכונת של קדוש מעונה. אלא כשאני בודקת את המונולוג של פרס ביום הולדתו, מתברר שהמלה מאבק חוזרת שוב ושוב. פרס צופה על עצמו כעל דרמה שבה הוא מתפתח רק באמצעות מאבקים. אין יש יותר מאין, כמאמר המשורר. ואפשר כי המאבק דרוש לו לכוח החיות שלו.

נימחות על שפת ים כנרת (למעלה) והוסעה לפני חיילים (שמאל קרוב, צילום חנית הרמן), מול שליחות רשמית לצרפת, חידידה הוותיקה (שמאל רחוק, בעת ביקור בורסאי, צילום "גאמא").

"אני מעריך שאפתנות על צביעות. כאשר יש רעיון ושליחות, בדרך הטבע גם מדובר בשאפתנות".

הוא מבוך גם על יסוד אי השקט הרוחני שביהדות: "יצירה מתחילה באי שקט. יהודי, אפילו הוא מכיר נקודת של הלילה, לא ישלים עם השינה". הוא מרוצה שלא הובאנו אל ארץ מפנקת, שהרי הקושי מגייס. "מה טוב שלא באנו לניו־אינגלנד ומצאנו בלילה הראשון יין ומעיין ותרנגולי הודו. אילו היינו מגיעים לארץ מפנקת", הוא אומר, "לא היה נשאר לנו זכר. מפני שהפינוק הורס והקושי מגייס". ועוד הוא נזכר: "קיבלתי מכות שיכולות היו להמית אנשים. התאוששתי מפני שאני לא מצפה שהחיים יפנקו אותי. אני לא מורגל שהכל הולך".

מדוע משך אליו פרס שנאה? האם משום שהוא משקף נקודה מעבר לטווח הראייה של הפועלים לצידו, מתבודד עם חזונו ומבודד את אלה שאינם שותפים לו? האם משום שלא קיבל עליו את חוקי המקום כביקורנו בקיבוץ אלומות, קיבוצו (שהתפרק בינתיים ונוסד מחדש), הזדמנה למקום חברה־לשעבר בשם סוניה. היא לחשה לי, ובקולה כעין סלידה: "תמיד היה מרוחק, פועל על פי חוקיו. אני זוכרת אסיפה בה ניסה לשכנע את החברים לאשר נסיעתו לחו"ל. הוא אמר: 'אני בין כה וכה אסע. אני רק רוצה את ברכתכם'".

פרס הוא נון־קונפורמיסט תיוצר מהפכה בתוך מסגרת קונפורמית. המישחק על פני שני שדות מבלבל ומחשיד.

פרס לא בורך בקסם השטני של דיין, זה הגורם לבריות לסלוח לבעליו על הכל. סיפר לי אחד מידידי פרס כיצד השניא עצמו פרס על לבון שעה שדיין השיג את התוצאה ההפוכה. שניהם העידו בפני ועדת אולשן־דורי בימי הפרשה. הם נתבקשו לשמור סוד. דיין לא שמר. הוא ניגש ללבון ואמר: "דע לך שאמרתי עליך כך וכך". פרס שמר על שתיקה, ולבון הסיק מכך שהוא מסתיר מפניו את עוונו. פרס, אמר לי אחד מידידי פרס, אינו מסוג המנהיגים המעבירים רטט חשמלי בהיכנסם לחדר, כמו בן־גוריון. חסרה לו כאריזמה. יש לו קסם אישי במגע קרוב. כאשר נכנס פרס לחדר משתררת שתיקה, כאילו מחווירים הנוכחים את תהודת מבוכתו של פרס אליו. הוא קורן עמימות. גם את קסמו האישי הוא מעניק בזרמים קטועים, נותן ונסוג בחשש.

ועוד. פרס לא צמח מעולם ב"יחוד" של החבר'ה. הוא לא נושא אתו את נאמנות הלוחמים – אמר לי מי שאמר, איש פלמ"ח לשעבר. חבריו, בחיבתם אליו, מטפחים סביבו את פולחן הקרבן. קורבן כפיית הטובה של העם, או שמא עיוורונו. לאחרונה נערך כנס עוברי בטחון בחגיגות ה־40 למדינה. דובר שם על אנשי משרד הבטחון שיצאו לחפש מטרות רכש באירופה בעקבות העיסקה הצ'כית־מצרית שהיתה בזמנו. כעבור זמן־מה, במסיבה פרטית ליום הולדתו של פרס, קם אחד מידידיו, בעל תפקיד נכבד במשרד הבטחון, לתבוע את עלבונו של פרס: "לא היו אלה אנשי משרד הבטחון, אלא איש אחד ושמו שמעון פרס. צר לי שעמנו אינו יודע להעריך את פעלו של מנהיג כל עוד הוא חי. בטוחני ששנים תחלופנה עד שכותבי תולדות ישראל ישימו דגש ראוי לפועלו של שמעון ויעריכו את החוב שאנו חייבים לו".

בפתח העיירה נתיבות מצפים לשמעון פרס מעריצים כבנים אובדים. "אתה אבא של הפועלים", צעק נחמני המער־כניק השרוף, זקנו הלבן מרטיט, ופנה לקהל: "המושבים בחוב עד הסוף. בעוד עשר שנים הכל יהיה שממה, אש". פרס מפסיק את האפוקליפסה: "אנחנו נתקן את זה". מושבניקים מן האיזור מתאספים סביבו לבכות על מר גורלם: "השרות שלנו יבשים", זועק אחד, ואחר משתף את פרס בסוד הפסדיו על הסלרי שלו. פרס מרגיע: "נטפל בזה".

נחמני נתקף אכסטזה דתיתו "מבורך יהיה המערך, יום הדין יום הדין", ישישה מתרפקת על חזהו של פרס ומשמיעה את יללת השמחה המסורתית לו, לו, לו. נשמעת קריאה: "המערך הוא האבא של המדינה, של היתומים והאלמנות. אבא של החקלאים ואבא של הפועלים". במשך היום הולכת ומסתמנת תופעה מרתקת: אנשי נתיבות, ליכודניקים רבקים ברובם, מגלים סימני התפייסות עם פרס. פרס שהתבגר, פרס שאותות הסבל על פניו. פרס, איש דור המייסדים, האבא של המדינה, עטרת ראשו הלבנה של בן־גוריון מתנוססת על ראשו. הם מרדו באב המייסד, שרותיהם נשרפו, ועכשיו הם שבים אליו עמוסי עוון כדי שיתקן את הקלקול.

דוד זהר, ליכודניק שרוף בדימוס, מי שהיה מפוצץ את הופעותיו של פרס בקללות ונאצות, הוא המארגן את הסיור בנתיבות. עת הכפרה הגיעה. הוא ארגן 60 איש, ליכודניקים החוזרים למערך, אנשי קרית־גת, קרית־מלאכי, נתיבות, שדרות, והם עושים נפשות למערך בנאמנות רווית אשמה.

דוד זהר מסביר לי: "בבחירות שעברו רצינו להעניש את המערך. חשבנו – 'מטאטא חדש מטאטא טוב', אבל המטאטא הזה אין לו שערות. חוזרים למטאטא הישן. יותר טוב בבית – לחזור לאלה שהקימו את המדינה. היינו נערים בגיל טיפש־עשרה כששקלנו בצורה לא נכונה והלכנו לליכוד. אני אסביר את זה יותר טוב: הליכוד היה כמו אבא שרצה להראות לילדים שלו כמה הוא טוב והביא להם כל יום חבילת סוכריות. ואז נגמר לו הכסף, אבל בינתיים השיניים של הילד נרקבו. ואין כסף להביא רופא שיניים. אני אוהב את פרס. אני רוצה לפצות אותו על העוול שעשיתי לו פעם. אני מוכן למענו לא לישון אפילו רגע עד אחרי הבחירות".

עוד באותו יום, בנתיבות, ביקר פרס בחטיבת המורנים של "רים" וצעק שם מול רעשי מכונה אל תוך אזנו של פועל חבוש קסדה מדוע עליו להצביע בשביל המערך, ובחדר ציפוי המורנים התמיא לפועל על הבנות היפות שעובדות איתו עד שאחד העיר לו שאל לו להתלונן שהרי "לך יש את אלמונינו".

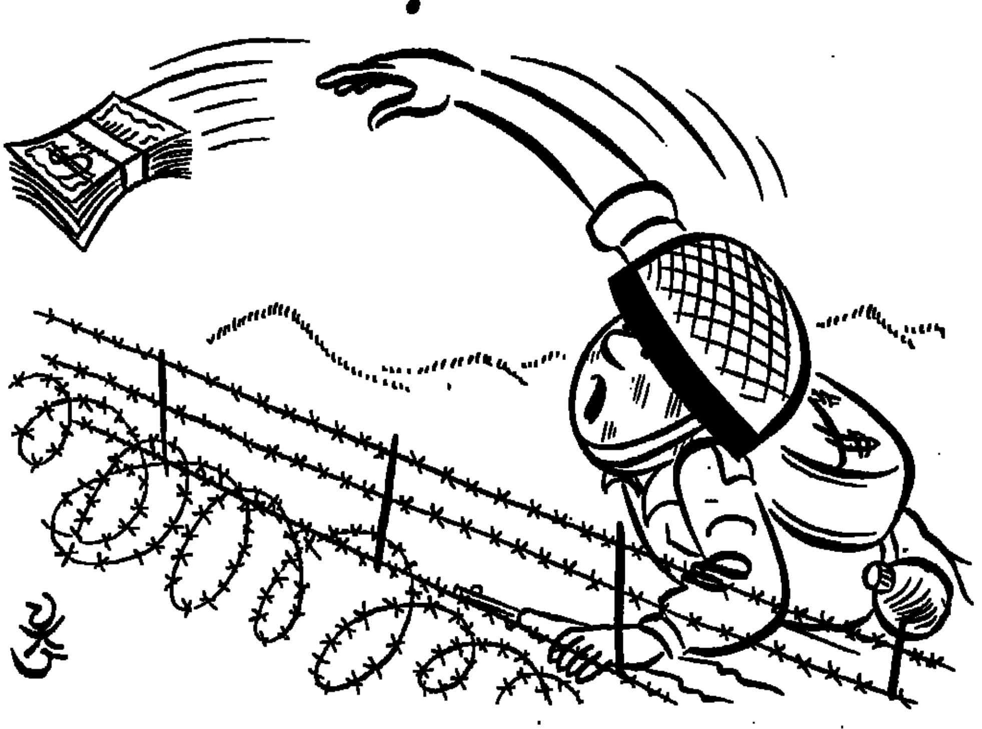
ידין של יגאל, שאמו אפתה עוגת יום הולדת לפרס, רעדו שעה שהגיש לפרס את העוגה. לא העז להתבונן לתוך עיניו, ושלוש פעמים סובב סביבו עד שהעז להציג בפניו את העוגה. שמעון פרס התמיא לפועלות החרוצות המשתכרות שכר זעום של 600 שקל במיפעל אור, ואמר שהן ממש גברים. הוא שאל אם יש להן כאבי גב, הן השיבו: "לא, חס וחלילה". הוא ראה בכך נקודת אור: "נו, תארו לעצמכן שהייתן עובדות עבודה קלה, אז היו לכן כאבים בצוואר, ברגליים". כולם צוחקים. המשכורת איננה עולה מן הצחוק. "אתה לא יכול לעזור לנו קצת במשכורת", שואלת אחת הפועלות. "תצביעי עבורנו", משיב פרס, "אני מקווה שנעלה שוב למעלה". "הו, הלוואי, הלוואי", משיבה הפועלת.

שמעון פרס אינו בלתי מחובר לזכרון הקולקטיווי היהודי, אל פחד השואה, אל הפחד מן הערבים. אבל פחדים אלה אינם גורמים לו לאיבון והתכצרות. דמיונו מתגייס, מנסה לדמות כיצד יכול להיות אחרת. נכון כי בכרשמן הוא חוזה, כמסופר בביוגרפיה הרשמית שלו,

(המשך בעמוד 50)

יהונתן גפן

גִ'יבעת התַחבּוּשֶת

הכל נראה אבוד.
צווי הגיוס כיתרו אותם מכל עבר והם ידעו שאין ברירה, שזהו זה, שצריך לפעול. לילה כבד ירד על כוח ראש קטן, שחיפש מסתור וחיכה לסיוע בגיבעת התחבושת —
"קדימה", צעק סגן ר. ק. (ראש קטן).
"לאן" שאל יוסי והתחיל לזחול אחורה.
"אחריי" צעק צביקה, "תכינו אלף דולר"
"אלף דולר" שאל דודו.
"כל אחד" שאל יוסי הזוחל.
"קאש", צעק סגן ר. ק. "ועוד קיטור אחד, זה אלף חמש מאות ואני רוצה את זה בקאש, האם ...".
"קאש" שאגה החבורה בלחישה רועמת.
"אחריי", צעק סגן ר.ק., "לגיבעת התחבושת!"
הם התקדמו לאט עד שהגיעו למוצב הקידמי, שם ... להם רב סרן מ, חשוף בשוחה שלו, ולחש: ... אם מגלים אותנו זה הסוף שלנו".
"יהיה בסדר", אמר סגן ר.ק.
"לאן", שאל יוסי והמשיך לזחול אחורה.
"הבאתם את הירוקים?", שאל רב־סרן מ.
"קאש", אמר דודו.
"אחריי" צעק רב סרן מ.
"לאן" שאלה החבורה בלחישה רועמת.
"לגיבעת התחבושת—".
רב סרן מ. הוביל את הכוח ודיבר במכשיר עם אלוף נ.
"קרקור למכשיר".
"קרקור מדבר. האם יש ירוקים לכולם?"
"חיובי".
"קדימה, ולא לפתוח בקאש עד שאני אגיד. רות. ...", הורה סגן אלוף מ. לכוח, שניכנס מיד ... אלחוט והמשיך לצעוד באפלה אל היעד:
גיבעת התחבושת.
הכל רעק כמו שעון. סגן ר.ק. הצמיד חזק את ... שלו לגופו והוביל את החבר'ה. לדודו ניכנס ... אחד לעין, ולקחו אותו על אלונקה, עד שהגיעו ... הראשונות של גיבעת התחבושת.
הם עברו את הגדרות, וניפגשו עם הרופאים. ... מילאו במהירות את טופסי הבריאות ... המשחררים את הכוח משרות פעיל מצה"ל. ... ר.ק. חתם ראשון, ואחריו כל השאר.
"ישר", צעק דודו.
"יצאנו מזה", לחש יוסי הזוחל.
"המשימה בוצעה", דיווח ראש קטן לקודקוד.
"שתכה לירוקים", נישמע קולו השלו והבוטח של ... אלוף מ. במכשיר.
"הירוקים בדרך. הירוקים בדרך. רות סוף".
"כל מי ששוחרר יחזור וישרת", אמר ראש אכ"א ... "ערב טוב ישראל", בגלי צה"ל כל הזמן.
"מה הוא קשקש" שאל סגן אלוף מ. במכשיר.
"התגלינו" החזיר לו סגן ר.ק., והתחיל להתחפר.
"איפה טעינו" רטן יוסי הזוחל.
"אני באמת חולה", אמר דודו.
"נימצאו כמה תפוחים רקובים, זה לא הצבא שאני מכיר", אמר האלוף וילנאי.
"הקצינים האלה הם בושה לצה"ל", אמר רב אלוף שומרון.
אמרו אז החבר'ה: "אבוד הוא. לאן נעלמת, אחורה?"
ערב טוב דן. ערב טוב מתן.
בוקר טוב ישראל.

הפיתוי האחרון של הרבי מלובאביץ'

אני לא יודע איך אתם, אבל אני מרגיש שזה הולך לקרות. משהו קדוש באוויר. זה התחיל בליל המטאורים, לפני כחודשיים, כאשר הובטח לציבור שגשם של כוכבים נופלים יירד עלינו בלילה מסויים, והאוכלוסייה יצאה אל הגגים ואל שפת הים, ולמחרת דיווחה על המעמד המרגש. "הרגשתי כאילו מלאכים יורדים", אמר אחד ממציצי הלילה לכתבנו לענייני שמיים.

וזה היה הסימן הראשון.
הסימן הקדוש השני הוא כמובן הרימונצ'יק. אותו רימון זעיר החצוב משן פיל. רימון קטן עם כתובת בעברית, מימי הבית הראשון. פיל שעבר טיפול שורש לפני אלפי שנים כדי לספק כפתור קישוט קדוש בגלימתו של כהן עברי. מימצא ארכיאולוגי נדיר, דיווח לנו אחי־מאיר כ"מבט".

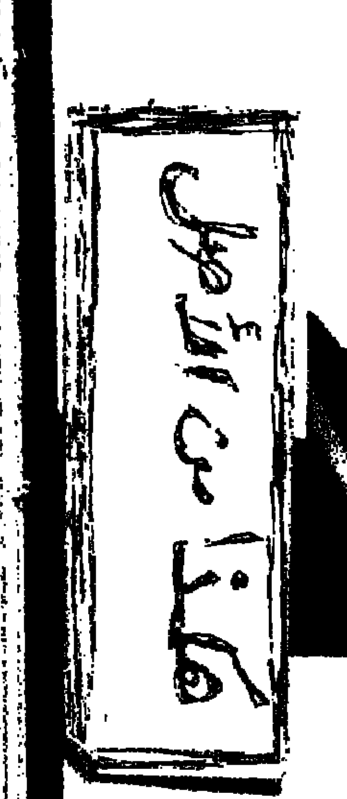
סימן שני.
באותו ערב ממש נכנס הרצל אביטן למשפחת אלמקייס, מיד אחרי חשיפת הרימון הנדיר, והדבר הראשון שהוא עשה זה לנשק את תמונת הבאבא־סאלי שעל הקיר. רק אחר כך הוא התפנה לשחק עם הילדה, לצבוע את השיער לג'ינג'י, ולהיתפס על ידי הימ"מ ללא שפיכות דמים. והכל בזכות אותה נשיקה לבאבא, ירום הודו.

סימן שלישי.
יעקב אחימאיר, עורך מבט, התפטר בגלל שסיפר קודם על הרימון, שבינתיים ליכלכו עליו שהוא בכלל מהבית השני, אם בכלל יש לו בית, ורק אחר כך על הרצל אביטן, ונשיקת הבאבא הגואלת.

סימן רביעי.
לפני החגים הודיעו יצרני השופרות שלמרות אספקת של קרני אילים משובחים מדרום אפריקה, הענף בצרות, והמצב הכלכלי פוגע גם ביצרני השופרות. אבל בכל זאת נשמעה תקיעה גדולה – יותר מאשר בראש השנה שעברה.

סימן החמישי.
דוקאקיס הבטיח לציבור הבוחרים היהודי בארצות הברית של אמריקה שהוא יתמוך בכל ליבו בפרוייקט הטיל "החץ". אני לא יודע מה זה אומר, אבל זה בטח סימן.

הסימן השישי.
ישנם עוד סימנים. אין ספק שמשהו הולך לקרות פה. עב"מים נופלים בחולון, רעידת אדמה בחיפה, רפול דורס ערבי על אופנים בכביש הסרגל. האם אתם צריכים עוד סימנים לפני שתבינו שהרגע לו חיכינו הנה הוא בא. המשיח הגיע.
המשיח הגיע והוא חי בניו־יורק, בברוקלין.
בטקס הנחת אבן הפינה למטה החדש של הרבי מלובאביץ', אמרו חסידיו שהרבי שלהם הוא המשיח, ולא צריך לחכות יותר.
"חכמינו אומרים", אמר דובר קהילת חב"ד בניו־יורק, "שהמשיח הוא בשר ודם וחי בקירבנו, ואם שואלים אותי מי הכי מתאים להיות משיח בדור שלנו, הרי אין ספק שהמתאים ביותר הוא הרבי מלובאביץ' שלנו".
יש!
המטה החדש עלה, דרך אגב, 23 מליון דולר, וזה באמת סכום שרק משיח יכול להרשות לעצמו. אפילו המטה של אהרון היה יותר זול. שלא לדבר על הרימון הפיצפון ההוא. והמשיח בכבודו ובעצמו אמר בטקס יריית אבן הפינה שלו: "אנחנו רוצים משיח עכשיו".
מה רוצים? קח חמור לבן ותעשה עלייה.
בוא כבר, משיח צדקנו, הרבי מלובביצ'נו. תמיד ידענו שזה אתה. עכשיו בוא, כי קצרה רוחנו. נתקע לך בשופרות מדרום־אפריקה ונפיל לך כוכבים ועב"מים עד שחיפה תירעד, נעשה לך פרוייקט מלחמת כוכבים, וגר דוקאקיס עם כבש בתנור, ונמר עם גדי יתלוצץ, והרצל אביטן יגור בתא אחד עם הרימון הקטן, ויעקב אחימאיר יחזור למערכת מבט. בוא כבר, המשיח מלובאביץ', המעדך בדרך לפריצת הדרך, ורק הליכוד יכול, אז בוא מהר, לפני שהעסק ייגמר. אמן.

מאיר ואנונו, גולה בלונדון

אחיו של מרגל האטום יודע שייעצר ברגע שכף רגלו תדרוך בישראל. חייו הולכים ומתנפצים. חברתו עזבה אותו, גם את תוכניותיו ללמוד ביטל. אבל הוא ממשיך להיאבק למען אחיו שהורשע בבגידה. ויש מי שתומכים בו. גם בכסף. מבחינתו יש בפרשה הזו צד אחד צודק, מרדכי הכלוא, והרשעים הם "מוסדות החושך", כלומר שרותי הבטחון. ראיון בלעדי.

מאת אבי מורגנשטרן

מאיר ואנונו מתגעגע. "בשנה האחרונה שקלתי לחזור. המשפחה חסרה לי, אני לא אוהב את אנגליה. לא נוח לי, למרות שביקשתי מקלט מדיני כאן. אני לא יוצא לבלות, כלום. זה לא הראש שלי. אני לא חוזר לישראל, כי ברגע שאנחת יעצרו אותי, וחבל לי על הורי. הם כבר אמרו לי: "לא מספיק מה שקרה עם מרדכי אז גם אתה"? הסברתי להם שזו חובתי כלפי אחי וכלפי כולם. אני חייב לחשוף את האמת. עשיתי זאת לא רק בגלל שהוא אחי אלא גם בגלל העקרון".

מאיר ואנונו גולה בלונדון. עזב את ישראל בידיעה שלא יחזור אליה בעתיד הקרוב. מסיבת העיתונאים שבה הביא את הגירסה שלו להבאתו של אחיו, מרגל האטום הישראלי, ארצה, העבירה את זירת הלוחמה מישראל ללונדון. ממנה הוא יוצא לגיחות בעולם כדי לנסות לגייס עוד פיסת אוהדה וכסף למען אחיו. לא קל לו. בלונדון הוא מרגיש זר, לא שייך.

מאיר מקדיש את עצמו למען מרדכי, אחיו. הוא היחיד מבין 11 האחים שנטל את דגל המאבק ועזב את הכל. ההורים השבורים כאמו שבן נוסף שלהם התנתק מהם. מאיר נאלץ לשבת בגולה, אבל מאמין שבעת זו הדרך היחידה. "זה החוב שאני חב למרדכי ולכל מי שנושא האטום קרוב לליבו", הוא אומר.

הוא מנסה להפוך את היוצרות בכל פורום אפשרי. לדעתו ממשלת ישראל אשמה ולא אחיו. היא זו שעוטפת את נושא האטום במסך ענק ואינה מאפשרת לאזרח הקטן לשאול שאלות, להביע הסגות. "מלחמת לבנון ופרשת השב"כ הן נורות אזהרה שאסור לסמוך על המנהיגים בעינים עצומות", הוא אומר. "מרדכי עשה מה שעשה מטעמים אידיאולוגים, לא כספיים חס וחלילה. הוא רצה להרים את המסך הכבד ולהשאיר את הנושא פתוח לויכוח".

בינואר 89 יובא מאיר ואנונו לבית־המשפט העליון, לשמיעת ערעורו. מאיר אינו שטוף תקווה, אבל מקווה שהערעור יסמן את תחילתו של תהליך. סנונית ראשונה להלך רוח אחר. האמנם? הוא מדבר במונחים של מלחמה. אין דרך ביניים. וכשאני מנסה לעמוד אם היתה לו נקודת שבירה בשנתיים הללו, אם היה לו רגע של התמוטטות ורצון להרים ידיים, הוא ממהר להבהיר שהוא מצוייד בחגור מלא. הוא לא יגלה סימני חולשה, אפילו אם ישנם כאלה. במלחמה, כמו במלחמה. "לא היתה נקודת שבירה. אין לי ספק שאני עושה דברים נכונים והצדק עם מרדכי ואיתי ולא עם מוסדות החושך". "מוסדות החושך" — כינוי שמאיר מדביק לשב"כ ולכל מי שאחראי לדעתו לכך שאחיו יושב מאחורי סורגים.

הוא נוסע להרבה פגישות, הרצאות, טס לרחבי תבל כדי לגייס אנשים וכסף למאבקו. ארגונים פציפיסטיים שהאטום מבהיל אותם תורמים לו. חוץ מזה יש לו חסכונות ההולכים ומדלדלים. הוא לא בזבזן. לא מבלה, לא תמצא אותו שורץ במסעדות מפוארות. לא הולך להופעות רוק, אפילו לא לסרטים. גם חיוך כמעט ואי אפשר לראות אצלו. שילוב של עצבות ורצינות. סדר היום שלו נתון לשינויים, אבל כל הצעדים מובילים למטרה אחת – יחסי ציבור למען מרדכי. הוא משכפל מודעות, מטלפן, מפרסם מודעות בעיתונות וחוזר חלילה. מעגל קסמים שסופו לא נראה באופק.

מרדכי בן 34 ומאיר בן 32. הם היו קשורים מאוד עוד מילדותם. "נולדנו במרקש, מרוקו. למרנו יחד בבית חינוך בית יעקב, אחר־כך בישיבה תיכונית של בני עקיבא בבאר־שבע. אחי שירת בחיל הנדסה ואני גמרתי כסמל בקורס מכ"ם. חשבתי ללכת לקורס קצינים, אבל החלטתי לא להמשיך ולפנות ללימודים. בצבא השלמתי בגרות במתמטיקה, היסטוריה, אנגלית ותנ"ך. רציתי ללמוד משפטים או כלכלה. בסוף השירות כבר התקבלתי למכינה באוניברסיטה העברית בירושלים".

היה לך אז קשר רצוף עם מרדכי?

"הייתי איתו בקשר טוב מאוד. ביקרתי אותו באוניברסיטת תל־אביב ודנו בעיניים אישיים ואקדמאים. הוא נתן לי דחיפה להכנס ללימודים, כי הוא גם עשה מכינה ולמד פיסיקה.

הייתם קרובים מבחינה פוליטית?

בשנים ההן לא היו למרדכי דעות חריגות. הוא התחיל לעבוד בקריה למחקר גרעיני ולא דיבר הרבה על פוליטיקה. הדעות שלי היו מגובשות יותר. בזמן הצבא כבר היו לי דעות ליברליות הומניסטיות.

את המכלול הזה אפשר להגדיר בכותרת "שמאלני", אבל מאיר פוחד שלמלה "שמאלני" תהיה קונוטציה שלילית וכולם יאנחו ויאמרו לעצמם: "נו, הוא בדיוק כמו אח שלו, שמאלני, אז מה הפלא".

הורים, אומר מאיר, לא היו מעורבים בפוליטיקה. הורים קשיי יום שכל מטרתם היתה ש־11 ילדיהם יסיימו תיכון וישמרו על דת ישראל.

השעון האטומי החל לתקתק אצל מאיר בסוף ספטמבר 1986. ה"סנדיי טיימס" פירסם כתבה בנושא. מאיר התגורר אז בארה"ב, בבוסטון. באותה תקופה עבר דירה יחד עם חברתו לחיים. מכתב ששלח לו מרדכי הגיע לכתובת הקודמת ומאיר קיבל אותו רק כעבור שבוע. המכתב היה למעשה המסר האחרון של מרדכי למשפחה, לעולם החופשי. "הוא כתב לי", אומר מאיר, "שאחרי התלבטויות קשות החליט לפרסם את מה שהוא יודע על הקמ"ג ועל ההשלכות הפוליטיות של הנושא. הוא טען שאין דרך אחרת. או לשכוח מהעניין או לפרסם אותו והוא החליט לפרסם. הוא הדגיש שהוא מודע לנזק ולכאב שהדבר יגרום למשפחה ולחברים הקרובים אבל הוא מקווה שיראו את ההגיון שבמעשה שלו. המשפט האחרון שלו היה, 'לא אכתוב יותר, לא יודע מה יקרה איתי'. הוא הלך למשהו בלתי צפוי".

איך הרגשת כשקראת שאחיך הבכור מרדכי הולך לחשוף את סודות אטום של ישראל?

"קראתי את המכתב ולא קלטתי את משמעות הדברים. זה היה גדול ממני. מאוד מפתיע. לא ידעתי מאיפה להתחיל או לגמור את המחשבות שלי. בהתחלה חשבתי, נראה מה יהיה, אבל אחר־כך הלו הפרסומים בעיתונות וראיתי שהסנדיי טיימס פירסם שמוטי בלונדון, למחרת צילצל אלי לבוסטון פיטר הונאם, כתב הסנדיי טיימס, ושאל אם שמעתי משהו ממרדכי. אז הבנתי שמשהו קרה".

צילצלת הביתה, להורים?

"לא צילצלתי הביתה, כי לא היה טעם לדבר עם ההורים. זה היה דבר שרחוק מהם שמיים וארץ. הם לא היו מעורבים בפוליטיקה. מה גם שהתקשיתי לעקוב אחרי הדברים ולהבין את משמעותם. התקופה שלאחר הפרסומים היתה הקשה ביותר. חוסר ודאות, תחושת [illegible] של שמועות. מאיר היה רחוק מהמשפחה. עסקתי במעקב יומי אחר העיתונות והטלוויזיה כדי לנסות להבין מה קורה במחול השדים ההיסטורי הזה". מאוד שקוע כולו באחיו וחייו הולכים ונסדקים, הולכים ונשברים. "לא היה סימן חיים ממנו. הייתי בקשר עם האחים והאחיות שלי ואז גם דיברתי עם ההורים. האווירה היתה קשה. התקשורת בארץ תרמה לכך מאוד. ההורים שלי לא מכירים את התקשורת. הם אנשים צנועים, פשוטים, עובדים קשה, חושבים רק על משפחה וחינוך לילדים. כולם הרגישו לחוצים נפגעים, חסרי אונים לחלוטין.

בשבועות הראשונים לא ידענו איפה מוטי ואם הוא בכלל בחיים. בשלב מסויים הודיע השב"כ לאח שלי אלברט ולאבא שלי שמוטי כלוא. לפני כן החתימו אותם על מסמך שמה שהם יודעים הוא סוד ואם הם יגלו למישהו בציבור או במשפחה את מה שידוע להם הם צפויים ל־15 שנה מאסר. כשדיברתי איתם בטלפון הבנתי שהם יודעים מה קורה עם מרדכי אבל הם לא יכולים להגיד לי, כי הפחידו אותם. בשלב מסויים אפילו חשבתי שהוא כבר מת. גם נכתב שהוא נהרג בתאונת דרכים. אז התחלתי להבין את המשמעות הפוליטית של המעשה כי הכרתי את המחשבות של מרדכי. אצלו, האמת היתה אלמנט עקבי. אלברט ואבא נורא פחדו. הם לא אנשים פוליטיים וצייתו לכל מילה של השב"כ.

"אני הבנתי שבגלל הצנזורה בארץ וגם השב"כ עדיף שאשאר בחו"ל, כדי להשאיר צינור תקשורת פתוח. אם הייתי יודע שאחי כלוא בארץ הייתי מפרסם זאת ולא פועל לפי הוראות השב"כ. הבנתי שלא צריך למהר, אלא לשקול לאט לאט. הייתי בקשר עם עו"ד זכרוני ועם כתבי העתון. לפני שנודע שהוא עצור אפילו שקלתי להגיש בג"ץ שיאלץ את הממשלה לספר מה ידוע להם על גורלו של מרדכי".

מתי נודע לך שהוא חי ועצור בארץ?

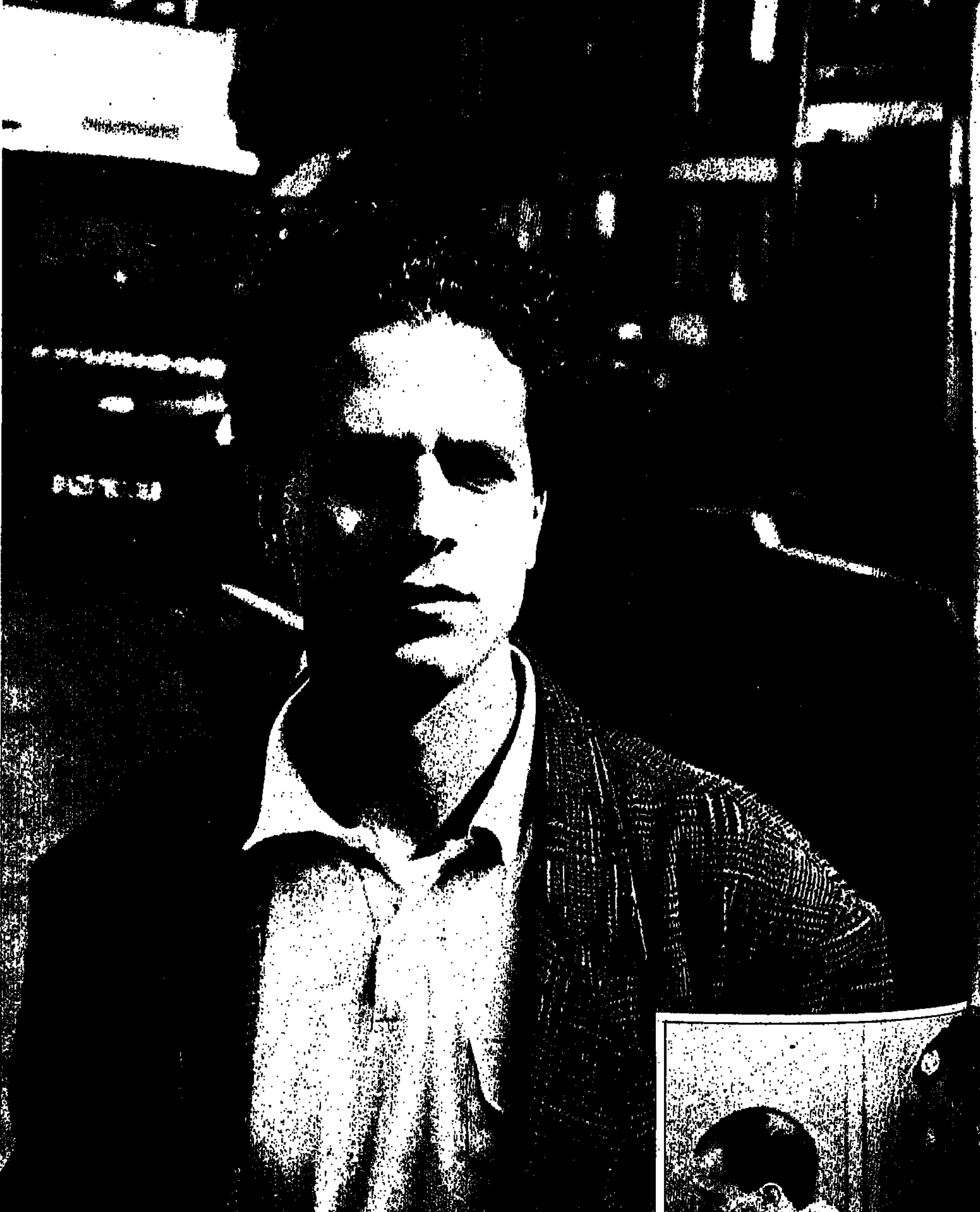
מישהו התקשר אלי בחמש בבוקר לבוסטון והודיע לי שהממשלה הודיעה שמרדכי עצור. השתדלתי ללקט כל מידע בתקשורת ואחר־כך התקשרתי לג'ודי זימט. היא החליטה לטוס ללונדון. היא התגוררה בבוסטון ולמדה תואר שני במחשבים".

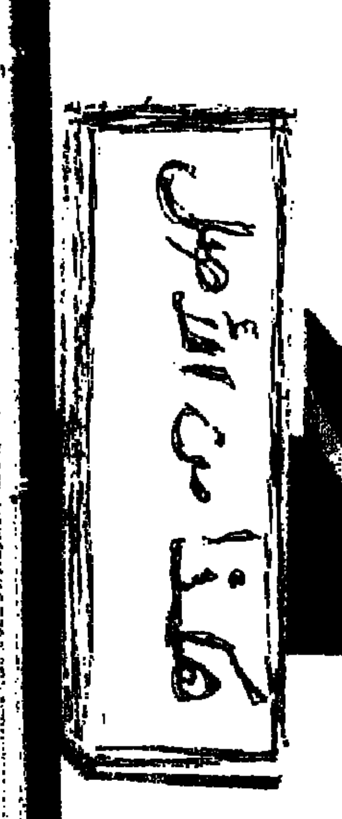
מתי החלטת לשוב לארץ?

"זה לא היה פשוט. החיים השתבשו לחלוטין. גרתי עם בחורה, למעשה נישאנו לפי החוק האמריקני. הייתי צריך להיפטר מהדירה ומהעבודה. עבדתי בכמה מקומות. לימדתי עברית אחר־הצהריים, בבית־ספר, בערב עבדתי כמלצר, עזרתי בתרגומים לסטודנט שעשה דוקטורט בהיסטוריה. לקח לי זמן לנתח מה קורה".

את לימודי המשפטים סיים מאיר ב־1983. אחר־כך היה מתמחה חצי שנה במשרד עורכי־דין בירושלים. לבסוף יצא לעולם הגדול. "זה נראה לי בזבוז של שנים

(המשך בעמוד 24)

לא יאומן
... סאניו!
מחירים שלא יאמנו על מוצרי האל
וניקה המתוחכמים לשנת 1989
וידאו VHR-4100
עם תמונת בזק
• הופעת תמונה תוך שניה וחצי מהכנסת הקסטה. בלעדי! • שידור אוטומטי של קטע 5 פעמים. בלעדי! • תיכנות ל־8 הקלטות עתידיות במשך שנה. • טיונר אלקטרוני מורחב לטלוויזיה בכבלים, 39 תחנות. • אחריות מלאה לשנה, כולל ראש הוידיאו.
לא יאומן! רק
1,998 ש״ח
מערכת סטריאו SYS-288
• מגבר – 2×25W R.M.S.+אקולייזר 5 תחומים. • טיונר – דיגיטלי, סורק אוטומטי ו־24 תחנות קבועות. • טייפ־דק – כפול, הקלטה מהירה. • פטפון – חצי אוטומטי, ראש מגנטי. • רמקולים – HI-FI, 45W R.M.S., 3 WAY
לא יאומן! רק
2,104 ש״ח
CEP-3011
שלט
אוטומטית לתחנה
• כניסה נפרדת לוידאו,
• טיונר מורחב לטלוויזיה
• תצוגה של כל פעולות השלט
• טיימר לכיבוי אוטומטי –
דקות.
CEP-6011
לא יאומן! רק
1,098 ש״ח
רדיו־טייפ MW-707
בקו אלגנטי
• רדיו־טייפ סטריאו. • טייפ דק כפול עם הקלטה מהירה. • הקלטה ועצירה אוטומטיים. • עיצוב אלגנטי מהפכני.
לא יאומן! רק
323 ש״ח
SANYO
האיינשטיין של יפן. פעם גאון תמיד גאון.
להשיג בבית סאניו אהליאב 4 ירושלים, באולמות התצוגה של סאניו, ירושלים, הלל 1. ת״א, פרישמן 50. מפרץ חיפה, שדרות ההסתדרות 203. ב״ש, רמב״ם 21. שקם, המשביר לצרכן, חנויות סולכור, כל־בו שלום וחנויות החשמל המובחרות.
המחירים במזומן. אפשרות רכישה עד 12 תשלומים לבעלי כרטיסי אשראי ויזה וישראכרט.
ישראכרט

מאיר ואנונו, גולה בלונדון

מאיר ואנונו (מימין) עם אחיו אשר.

"מרדכי לבד בתא, אפילו עם הסוהרים אסור לו לשוחח. מצלמת וידיאו עוקבת אחריו. מנסים לשבור אותו".

(המשך מעמוד 21)

והחלטתי לראות עולם. נסעתי שנה ללוס אנג'לס ומשם חצי שנה טיול טרמפים באירופה. חזרתי לארץ לזמן קצר ואז טסתי לבוסטון. חשבתי להתחיל את התואר השני ואז התפוצץ הכל".

בינואר 1987 החליט מאיר שהגיע הזמן לנחות בארץ. בדרך הוא עצר בלונדון, נסע למערכת סנדיי טיימס כדי לקבל את המידע שבידיהם. אחרי יומיים הוא הגיע לישראל. מאיר, בניגוד לאחיו ואחיותיו, לא התמכר לכאב ורחמים. הוא חשב שאין טעם לשבת ולקונן. הוא שהבין שצריך לפעול. "שאר האחים כמעט ולא היו בקשר עם ע"ור זכרוני. אחד האחים שלי, אשר, בכלל לא ידע מה קורה. הוא מכר פוסטרים באירופה ורק לאחר חודשים נודע לו מה קרה והוא חזר לארץ. קראתי פסקי־דין קודמים והשאלה היתה אם באמת נותנים סיכוי הוגן להגנה או שהמשפט לא משפט".

מה קורה למשפחה שאחד מבניה נעצר באשמה בליגד המולדת.

"מצד אחד הכאב מאחד את המשפחה. באופן אישי זה מאוד קשה. בעיקר להורים, כי החברה שלנו לא סובלנית. אבא שלי, שכל חייו פעל למען החברה ודאג שילדיו יתחנכו וישרתו את המדינה, נפגע קשה. היה לו בבאר־שבע דוכן לממכר דברי קדושה. הוא פשוט הפסיק לעבוד כי אנשים הצביעו עליו ואמרו 'הנה זה האבא של הבוגד'. יום אחד כשהלך לירקן שמו לו בשקית זבל במקום עגבניות ואמרו לו 'קח יא אבא של ואנונו הבוגר'. אמא כל היום בכתה. מרדכי היה בן האהוב עליה ביותר".

בבית כשראית אותו?

"אני לא רוצה לדבר על עצמי. לא רוצה לחשוף את רגשותיי בפומבי".

איך נראה מרדכי בשפגשת בו?

מגודל וזקן, חיוור, בקושי היה לו אוויר בתא. רציתי לעודד אותו אבל הוא עודד אותי. הוא מאמין בדרך שלו. הוא לא נכנע למרות התנאים הקשים והמדכאים שבהם הוא נמצא. הוא לבד בתא הרבה חודשים. אסרו עליו לשוחח עם בני אדם וגם עם הסוהרים אסור לו לדבר. בתא שלו דולקת נורת ניאון 24 שעות ביממה, מצלמת וידיאו עוקבת אחריו. מנסים לשבור אותו באופן פסיכולוגי כדי שיגיע למשפט במצב הכי גרוע".

נכתב שהוא עשה זאת למען כסף.

"אני יכול לדבר כי אני מכיר אותו טוב מכולם. מרובר בבחור צעיר שעבד 10 שנים בקמ"ג עם משכורת של 1000 דולר פלוס הטבות. בשביל רווק זה הרבה כסף. הוא קנה דירה ועזר לאחים ולאחיות. הוא לא רדף אחרי מותרות. אז הוא יילך ויסכן את החיים שלו בשביל כסף? הוא לא דרש כסף ולא קיבל פרוטה".

מה גרם לו לעשות את מה שעשה?

"לאיש ברחוב אין מושג מה קורה שם בקמ"ג. מוטי הרגיש שמרמים את האזרח והוא רצה לחשוף את האמת, כדי שהעם יחליט אם כדאי לסכן את החיים למען האטום. אחרי מלחמת לבנון ופרשת השב"כ, הוא ראה שהאנשים לא שואלים שאלות, כי אף אחד לא ידע מה נעשה שם. הוא רצה רק להסביר, כדי שלא יסמכו בעיניים עצומות על המנהיגים הפוליטיים".

כמעט נהרג בדרך

הפגישה הראשונה עם מאיר ואנונו בלונדון כאילו נלקחה מסרט ריגול. קבענו להפגש ליד אולם קולנוע ב"לסטר סקוור". רבע שעה אחרי השעה היעודה הוא הגיע מתנשף, על אופניים. לבוש בבלייזר אופנתי, שיערו משוח במעט ברלנטין. פניו חמורות סבר. עצבני. רק בתום הפגישה, הוא יספר שכמעט נהרג בדרך, כשמכונית כמעט ופגעה בו והאופניים שלו ביצעו "סלטה" גדולה ורק בנס הוא לא נפגע.

מחפשים בית־קפה שקט. עוברים אחד, שניים, שלושה. זהו יום שבת קיצי בלונדון וכל בתי־הקפה מלאים. אחרי רבע שעה מציע מאיר שנלך לבית־מלון, ללובי. נכנסים למלון "מאונטבאטן". סוגרים מעגל ראשון. "כאן התגורר מרדכי לפני שעזב את אנגליה", מציין מאיר. הוא מחזיק קופסת גפרורים עם הלוגו של המלון. "כל פעם שאני מדליק סיגריה עם הגפרורים האלה אני נזכר באחי". אין איש בלובי. רק מלצר שמגיע לקבל את הזמנתנו. לפני שהראיון מתחיל מאיר שואל על הראיון, על הפרסום, אם לא ישנו לו משפטים. הוא כבר מיומן. "כל מלה שאני אומר שלא במקום, תפגע באחי. אם היה מדובר רק בי הייתי מדבר יותר בחופשיות אבל הנסיבות שונות". כדי להשלים את הסצינה, שכאילו לקוחה ממותחן ריגול, הוא מוציא טייפ עם רשמקול זעיר. מניח אותו ליד האגרטל. "זה כדי שלא יוכלו לשנות לי מלים. הכל מוקלט כאן ואם יפורסם משהו שלא אמרתי אפנה לעו"ד שלי", הוא אומר. לא בטון מאיים.

מאיר טס ללונדון בניסיון לנתק את כבלי הצנזורה. "ראיתי שבארץ אני לא עושה כלום וזה בזבוז זמן. ניסיתי ליצור קשר עם פוליטיקאים אבל זה לא עזר. נפגשתי בקפה תמר עם אברהם מלמד מהמפד"ל, הרמתי טלפון ליאיר צבן. מרדכי כתב לשולמית אלוני ולמרדכי וירשובסקי, אבל השב"כ הודיע לכולם חד משמעית שיירדו מהעניין. היינו בקשר עם אנשי ציבור רבים, אבל כולם צייתו לשב"כ. הכל נתון בידיים שלהם".

כשמדובר בנושא שכזה, זה טבעי לא?

לפעמים יש לכך הצדקה, אבל לחבר כנסת מותר לדעת יותר מאחרים. הם הוזמנו כולם לשב"כ וירדו מהר מהעניין".

המאבק החל רשמית כשמאיר פירסם בלונדון כיצד הובא אחיו לישראל. אחרי מסיבת העיתונאים הוצא צו מעצר חשאי להבאתו לארץ. בית־המשפט המחוזי בפתח־תקוה יבטל את צו איסור הפרסום בעניין זה. "נפגשתי עם השופט־חוקר האיטלקי דומיניק סיקה, למרות איסור השב"כ. זה היה עוד בתקופה שהייתי בארץ. ידעתי שאסור לשחק לפי הכללים שלהם אלא לשבור אותם. מה שעשו למרדכי זה היה כמו קרב אגרוף, שבו כובלים את אחד המתאגרפים לפני התחרות, כולאים אותו וחובטים בו ואז מביאים אותו לזירה. במקרה של מרדכי אפילו קהל לא היה בזירה. סתמו לו את הפה ולא נתנו לו לדבר".

דרכו של מאיר רצופה תהפוכות ואכזבות. טון הדיבור שלו משתנה בהתאם. הוא האמין בשופט־חוקר סיקה. באוגוסט 1987 הצהיר מאיר במסיבת עיתונאים: "ממשלת איטליה תנקוט בקרוב צעדים בפרשה, על סמך תיאור החטיפה שסיפקתי לשופט סיקה". תקווה זו הפכה כבר לזעם. השופט סיקה פרסם את חוות דעתו. מבחינתה של ממשלת איטליה הפרשה סגורה. מאיר: "סיקה מתעלם מנתונים ברורים. אם הם רוצים לדעת יותר פרטים שישמעו את מוטי. אני אפילו חושב לפתוח בהליכים משפטיים נגד סיקה".

נו באמת. אתה לא מרגיש לפעמים כמו דון קישוט?

"המצב שלי קשה יותר משל דון קישוט. אני לא יודע למה איטליה סגרה את התיק. לדעתי, יש כאן שיתוף פעולה עם ממשלת ישראל. אפילו טענו שמרדכי הוא סוכן של המוסד. אז אם הוא סוכן, שישלחו אותו לחופשה באיים הקריביים במקום שיישב בכלא".

סוחרת אחרי שהוצא נגדך צו המעצר?

"לא הרגשתי חופשי. ידעתי עם מי יש לי עסק. גם בארץ עקבו אחרי. לא פחדתי. יכול להיות שציתתו ועדיין מצותתים לי, אבל אני מתעלם. לא מסתכל אם עוקבים אחרי ברחוב. יכול להיות שכן, אבל אני לא נותן לזה להטריד אותי. אני לא מפחד יותר מהדיקטטורה של השב"כ. מדובר פה בבית מטבחיים לכל מי שרוצה לצאת מהעדר. לפני שיצאתי ללונדון איימו גם עלי שלא אדבר על הנושא".

עם מי נפגשת מאז שבאת ללונדון?

"נסעתי למדינות שונות, נפגשתי עם סנאטורים בארה"ב, עם חברי פרלמנט בקנדה ועם ראש הממשלה בראין מלרוני, עם ג'רלד קופמן מהלייבור, עם חברי פרלמנט ביפן".

האם השתנית מאז הפרשה?

"חייתי חיים די רגועים, תיכננתי חיים משותפים עם החברה שלי, מאן, היא נסעה ללמוד בפריס והכל נגמר בינינו בגלל אי היציבות בחיים שלי. אני לא אותו בן אדם, עד אז אהבתי מאד ספורט, שחיתי, שיחקתי טניס. דברים נגמרו. תיכננתי ללמוד וכרגע הדבר לא אפשרי. אבל השינוי העיקרי הוא בראיית העולם. למדתי על בשרי דברים על הפוליטיקה בישראל".

איך היחס שלך היום למדינה?

"אכזבה גדולה. אני לא שונא ולא פוחד, אני חושב שהעקרון חשוב. לציבור יש זכות לדעת. חייבת להיות על נושא האטום בישראל. ישראל נמצאת היום במצב שאנגליה וארה"ב היו בשנות ה־40. בסך הכל מרדכי לא גילה סודות מדינה".

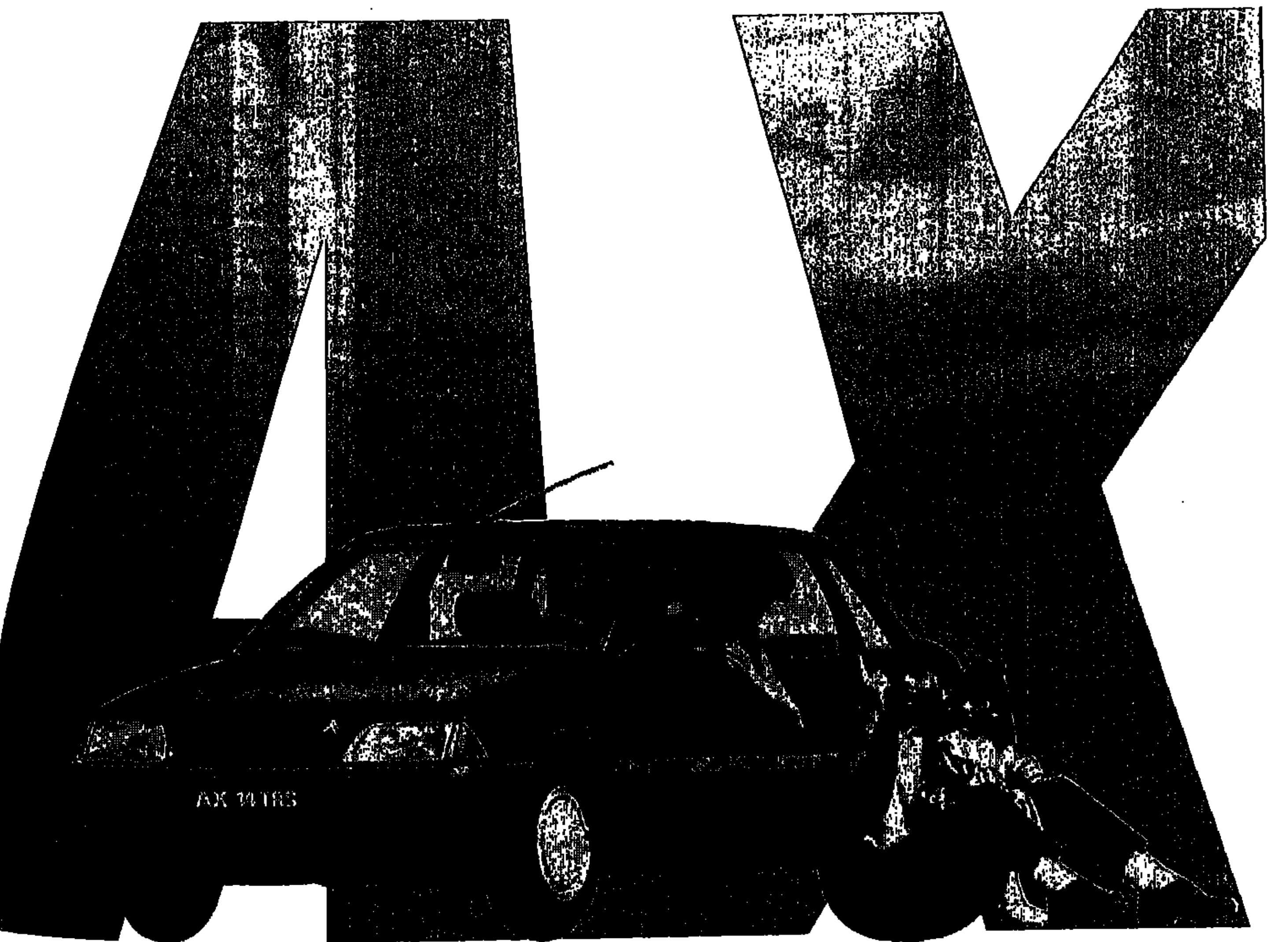
איך מצטייר לך הסוף של כל הסיפור הזה?

"אני מאמין שההיסטוריה תשפוט את מרדכי אחרת ממה שהחברה שפטה אותו בארץ, אבל אני לא חושב שצריך לחכות לשלב הזה, אלא לנסות לשפר את תנאי מעצרו, בשלב ראשון, ובסופו של דבר לשחרר אותו".

אבי מורגנשטרן

2 הלהיטים החדש '89 CITROËN

mAXi mini

סיטרואן AX לבחירתך בכל הגדלים מ-954, 1124, 1294 ו-1360 סמ"ק

לאחר שסחפה בהתלהבות את אירופה הגיעה לישראל עטורת שבחים - סיטרואן - AX, מקסי מכונית - מיני אחזקה עם כל חידושי העתיד שנוסו על ידי חברת סיטרואן בפרוייקט המחקר ECO-2000, חידושים המציבים אותה בשורה הראשונה בין מתחרותיה.

מקסי מכונית - תא נוסעים מדהים בגודלו (המהווה 60% משטח המכונית) עם שפע תאי איכסון שימושיים וחלונות פנורמיים גדולים, המקנה תחושת רווחה אמיתית ל-5 נוסעים.

מקסי מכונית - עם מערכת מיתלים חדשנית וגמישה חסופגת בקלות את מהמורות הדרך, היגוי קל ומדוייק המקנה שליטה מוחלטת ברכב ונסיעה בטוחה.

מיני אחזקה - בתצרוכת דלק, מעל 20 ק"מ לליטר, במהירות קבועה של 90 קמ"ש (לפי תקן UTAC).

מיני אחזקה - טיפול תקופתי אחת ל- 25,000 ק"מ, החלפת שמן מנוע כל 12,500 ק"מ ותיבת הילוכים שאינה דורשת טפול והחלפת שמנים כלל למשך כל חיי המכונית.

מיני אחזקה - הודות להשקעה האדירה ביישום טכנולוגיות העתיד והנסיון העשיר בייצור והרכבת המכונית.

סיטרואן AX - מקסי מכונית - מיני אחזקה.

דגם	נפח מנוע	הספק	מחיר כולל מע"מ החל מ-
AX 10 E	954 סמ"ק	45 כ"ס	20,864 ש"ח
AX 11 E	1124 סמ"ק	55 כ"ס	22,587 ש"ח
AX 14 TRS	1360 סמ"ק	70 כ"ס	24,556 ש"ח
AX SPORT	1294 סמ"ק	95 כ"ס	28,365 ש"ח

בכל דגמי סיטרואן - אפשרות לאשראי עד 85% מערך המכונית ללא מע"מ בתשלומים עד 48 חודשים.

Be in-BX

GTi

115 כ"ס

BX GTI

אל משפחת מכוניות ה-BX מצטרפת מכונית חדשה המהווה פריצת דרך נוספת של חברת סיטרואן.
BX GTI היא מכונית ספורט־אלגנט יוקרתית, עם שילוב מושלם של גימור פנים וחוץ כמותן אתה מוצא רק בצמרת מכוניות הספורט באירופה.

מנוע הזרקה החזק בנפח 1580 סמ"ק מפתח הספק אדיר של 115 כ"ס דין, עם תאוצה מ-0 ל-100 קמ"ש ב-10.3 שניות, ומהירות מקסימלית של 194 קמ"ש (!)

מקדם גרר נמוך, ספוילר אחורי, צמיגי ספורט רחבים 185x60 MVX בעלי חתך נמוך, מערכת מיתלים הידרופניאומטיים, הגה כח מתקדם ומזגן אויר מקורי בעל עוצמה בלתי רגילה, מעניקים לך נהיגה מעולם אחר. גימור הפנים העשיר החל בשטיח מקיר לקיר, מושבים ספורטיביים בריפוד קטיפה בשני גוונים וכלה בלוח מחוונים משוכלל והפעלה חשמלית של המראה, החלונות ואפילו נעילת הדלתות בשלט רחוק, משלימים את תחושת השליטה שלך במכונית מפוארת זו.

בדגם BX GTI כלולים במחיר:
הגה כח, חלונות חשמליים ונעילה מרכזית בשלט רחוק.
בדגם BX TRS כלולים במחיר:
חלונות חשמליים ונעילה מרכזית.

דגם	נפח מנוע	הספק	מחיר כולל מע"מ החל מ-
BX GTI	1580 סמ"ק	115 כ"ס	38,777 ש"ח
BX 16 TRS	1580 סמ"ק	94 כ"ס	33,944 ש"ח
BX 16 RS	1580 סמ"ק	94 כ"ס	32,225 ש"ח
BX 14 E	1360 סמ"ק	72 כ"ס	29,476 ש"ח

לפי מחירון מס' 2/89 מיום 6.9.88

דוד לובינסקי בע"מ
יבואן בלעדי למכוניות - פיג'ו - טלבו - סיטרואן בישראל
תל־אביב, שונצינו 16, טל' 333214 (03) ■ בני ברק, כהנמן (השומר) 101, טל' 7550267-9 (03)
■ ירושלים, המלך דוד 24, טל' 224467-8-9 (02)

עגנון שלו

נכון שבזמן האחרון הוא לא עושה לכם "נו" מהטלוויזיה שבסלון, אבל שלמה ניצן לא נעלם. יש לו רומן ארוך עם ש"י עגנון, שעכשיו ייהפך לערב יחיד על הסופר ויצירותיו. "לעשות תוכנית עליו זה תענוג, הבעיה היא איך לא לקלקל את החומר". אומר ניצן. "יש מבונים שבהם עושים התעמלות לגוף. בעיני, לקרוא את עגנון זה לעשות התעמלות לשכל".

מאת יעקב הכהן
צילומים: שמואל רחמני

ד ומה שהוא בין הבודדים, לא רק בעולם הבידור ולא רק בעונה סוערת של טרום־בחירות, שלגביהם קיימת אצלנו קואליציה מעריצה מקיר לקיר. שלמה ניצן. יחיד ומיוחד. מכשיר הווידיאו הוא המצאה גאונית ולוּ מכיוון שאפשר להקליט בעזרתו את הפינה שלו ב"סיבה למסיבה". יש אומרים שמאז נעלם מהטלוויזיה, ימי שישי אינם כשהיו. היום דווקא מתחיל בסדר, כרגיל, אך סיומו לוקה בחסר. יומן חדשות. בלה־בלה־בלה. קצת אינתיפאדה, מעט שולץ, פשיטת רגל אחת, פעמיים גאולה כהן. ואז "סיבה למסיבה". ואז, כלומר אחרי המרואיינים והשירים והקהל המצחקק, בא שלמה ניצן ועשה לנו את השבוע.

הוא לא נעלם. פשוט נטל חופשה כדי להכין ערב יחיד – "שלמה ניצן מספר עגנון". עכשיו הערב מוכן והוא יוצא לדרך.

שלמה ניצן נהג פעמים רבות לומר בפינתו בטלוויזיה את המשפט "אבא שלי אומר", וזה מזכיר לי שגם אמא שלי אמרה לי כמה דברים, על עגנון, ודווקא דברים בכלל לא נחמדים. קוריוז אישי־משפחתי קטן על הסופר כארם:

ובכן, אמא שלי אומרת כי כאשר נפטר אביה, אשר ברש, שהיה מקורב מאוד לעגנון מאז ימי גליציה הראשונים (ברש הוציא לאור בתרפ"ה בהוצאת "הדים" את ספרו של עגנון "פולין", כתב ב"הארץ", לפי הזמנת שוקן, מאמר על עגנון במלאות לסופר חמישים

(המשך בעמוד 32)

שלמה ניצן וספרי עגנון: "עגנון מטלטל אותי. אני אוהב את הראש שלו. הוא צחק על כולם. אפשר לראות את זה בצילומים שלו".

תאוות ההתנחלות של הקלוריות

עוד מעט ידעך קצת הקיץ והגעגועים לבורשט אוקראיני, לקנישס, לצלחת מהבילה של צ'ולנט ולרבע מטר מתפתל של מעי ממולא ימלאו נפשות שעורגות למטבח היהודי המזרח־אירופאי. לא שעכשיו, בשלושים וחמש מעלות בצל ושמונים וחמישה אחוז לחות, אי־אפשר לקבל את כל אלה.

בואו לכם לכו ל"מטעמי אסתר" (רחוב אבן־גבירול 7, תל־אביב). תמצאו שם מסעדה קטנה וממוזגת, מטבח לא גדול המוציא שפע של מאכלים "יהודיים". אפשר גם לקחת הביתה בכלי אלומיניום חד־פעמיים. את המסעדה ואת המטבח מנהלת שם מזה 10 שנים האשה שקוראים לה אסתר. היא לא רק מנהלת. היא גם מבשלת ואופה. הכל במו ידיה. לא סובלת שיסתובבו לה במטבח. לא סומכת על אף אחד. לשטוף כלים, לנקות, לסחוב? בבקשה. אבל לקלף ולחתוך, לצלות ולתבל – תודה רבה, אל תרחפו את הידיים שלכם, תנו לי לעשות הכל לבד.

אפשר לבוא לשם מוקדם בבוקר לארוחה ביתית – חביתה, סלט, רג מלוח, קצת שמנת, נתח גבינה, כמה לחמניות נפצוציות, קפה, ריבה. ארוחה קלה, כמו שאומרים. לא משהו רציני. ועד שמסתובבים כה וכה – הנה הגיעה שעת הצהריים. ואז זה מתחיל להיות רציני.

מי שמנהל חשבון של קלוריות, שלא ייכנס. הן רצות שם חופשי־חופשי ומתנפלות עליך בתאוות התנחלות ובורתדסן. אנחנו, מכל מקום, שמנו נפשנו בכפנו. קיץ לא קיץ, שומנים חויים לא רווים. אנחנו רוצים לאכול!

מידגם מייצג של "מטעמי אסתר". הכל במו ידיה. לא סובלת שיסתובבו לה במטבח. לא סומכת על אף אחד. (צילום: שמואל רחמני)

ובעלת המקום, שקוראים לה אסתר, שהגיעה ארצה לפני ארבעים וכמה שנים באניה "אקסודוס", יצאה מהמטבח מנגבת ידיה, נתנה בנו מבט של מקצוענית ואמרה: שאתחיל להביא? תתחילי, השבנו לה.

אז היא התחילה: רג מלוח משובח, נקי מאדרותיו, מבוצל כרת וכרין. רג מלוח כבוש, מבוצל אף הוא, שמנוני ועדיין אף הוא. שני סוגי לחם. קוביות חמאה רגילה ופינכת חמאה מתובלת.

כוס בורשט סלק צונן, מהול בשמנת, לצערנו כמעט ללא טעמיו וניחוחו של שום. ארבעה מיני סלטים מירקות טריים. דג ממולא עם ציר קפוא ופלחי גזר – אילו היה קצת יותר מתוק ניתן היה לסווג אותו כגפילטע־פיש ממטבחה של אמא־יהודיה־פולניה. אל נתח הקרפיון התובק מלית דג נילוו פינכות של "חריין" לבן וארום. על מרק קרפלעך ויתרנו. כפיצוי הביאה לנו אסתר קרפלעך מטוגנים קמעה, שבצל מטוגן מפוזר עליהם; חלק מהם היו ממולאים במחית תפוד, וחלק בבשר. אין טענות. על כבר קצוץ ויתרנו. הרגל הקרושה שהוכנה לא הספיקה להיקרש. לעומת זאת הגיעה צלחת ועליה דגים מלוחים שטוגנו במחבת. נילוו לדגים תפודים מבושלים בזוקים בפטרוזילנון. לא רע.

◆

פנו דרך! מגיעה קערת הממולאים – כרוב ממולא בבשר ופלפל ממולא באורז ובשר. שניהם שהו עת ארוכה בסיר, ברוטב וכתנור, והיו אפויים כרבעי. עוד אנו נאבקים בממולאים וכבר מגיעות קציצות הבשר, חמות ורוחשות, ישר מן המחבת. ואחריהן המעיים הממולאים, שלמים, תוכם יבש אך לא מתפורר, צבעם "פוליטורה" מרהיבה וטעמם לא רע. ואסתר מתייצבת לברוך היכן עומר מרד־ההנאה שלנו ולשאול מה עכשיו – לשון חמה או ברווז מטוגן, ואולי לפני־כן איזה קנישע, ואולי כמה לאטקס, ישר מן המחבת.

הרכנו ראש, הרמנו ידיים והודענו שאנו נכנעים, אבל לא לפני שנקבל איזה מוס לקינוח. אסתר ליכסנה לעברנו מבט ראוג ואמרה שהתיאבון שלנו היום כנראה לא־כל־כך אי־אי־אי. הלכה ושיגרה לנו שני סוגים של מוס שוקולד: אחד רגיל ואחר עם כיסוי של ליקר ביצים. שניהם טובים. בעוד אנו מלקקים את גביעי הזכוכית היא הניחתה על שולחננו, בתנועה של "נראה אתכם מתאפקים", פרוסות אחדות של עוגת גבינה, נתח שטרודל, קרפ ממולא במישרת דובדנים. גוואלד!

אז מה לסיכום? "מטעמי אסתר" היא מסעדה קטנה עם היצע גדול ומגוון; עם כמה מנות שאינן מוגשות במסעדות אחרות (דג מלוח מטוגן, לדוגמה). המטבח הוא מה שנקרא "ביתי". היומרות הקולינאריות אינן נוסקות וגם לא קיימות מנות המרקיעות שחקים בייתורן הטעמי. אבל הסך הכל לגמרי לא רע.

ואשר למחירים, הרי כמה דוגמאות: רג מלוח – 7 שקלים. כרוב ממולא – 9 שקלים. מעיים ממולאים וחמין – 16 שקלים. שתי קציצות ותוספות – 17 שקלים. ברווז ותוספות – 27 שקלים. מנת קינוח כ־5 וחצי שקלים.

מאו"ל

לאכול בחו"ל

אצל "גאנייר"

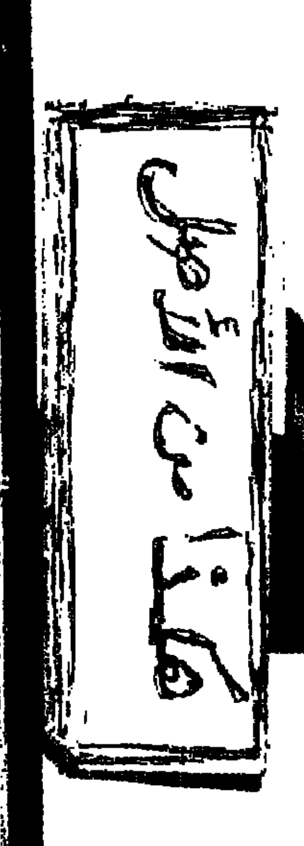
במרחק של 50 ק"מ מדרום־מערב לעיר ליאון שבצרפת מצויית עיר מכרות ותעשייה ושמה סט אטיין. מלבד בתי חרושת, מוזיאונים וכנסיית מן המאה ה־14, על שמו של הקדוש אטיין, יש בה כמה מסעדות מעולות ואחת הנודעות בהן היא זו השייכת לטבח צעיר אך מפורסם למדי ושמו פייר גאנייר.

הכתובת: 3 Rue George Teissier. למסעדה מספר חדרים לחשקה וכן גן גדול בתוך חצר פיטות. המטבח של גאנייר הוא מקורי, לא עונה על הגדרות מוכרות.

מרבית הפריטים המוגשים שם לשולחן הן פרי אמצאת הבעלים, שתוך שנים אחדות צבר מוניטין רב. אתה יכול לקבל שם חזה של יונה עם כבד עוף שדה ברוטב שמרכיביו העיקריים אננס ובננות. מנה לא־שיגרתית אחרת שתוכל לקבל שם הוא מחית של סרטנים ברוטב עגבניות מתובלנות עדין־עדין. ומה דעתכם על דג המכוסה ברוטב אנשובי וקישואים?

כמו בתחום המנות העיקריות, כך גם מנות הקינוח – במיגוון רחב מאוד. למרות טיבה ופרסומה, אין המסעדה הזו יקרה במיוחד.

שלמה ניצן: "פתאום הרגשתי מין דחף".

(המשך מעמוד 29)

שנה, והמאמר התפרסם גם בשם "איגרת ליובל"), לא טרח עגנון לבוא לביקור של ניחום אבלים ואף לא כתב מכתב ניחומים למשפחה. כמה חודשים אחרי שנפטר סבי, נפגשו עגנון ואמי באקראי ברחוב אלנבי בתל־אביב. ומה אמר לה אז הסופר? "אילה, טוב שאני פוגש בך. סידרתי את ספרייתי ונוכחתי לדעת כי חסרים לי שני כרכים של 'הדים', שיצאו בעריכת אביך ויעקב רבינוביץ. בבקשה ממך, דאגי שיגיעו לידי". אף לא מלה אחת של ניחומים או התעניינות בשלום סבתא. כרכים של "הדים" חסרו לו.

נראה שסבי, אשר ברש, הבין דברים לאשורם. באותה "איגרת ליובל" כתב לעגנון: "ידעתי שאין לבוא אליך בתביעות על מה שאין בך, אלא יש לשמוח ולברך על מה שהשכין בך הקב"ה מן האמיתי והיסודי היקר והמעשיר את הנפש היפה, ולא מעט הוא, וכל

"עגנון היה אדם יצרי. הפסוק 'כל הגדול מחברו יצרו גדול ממנו', נאמר עליו. כל היצרים שנמצאים כמעט אצל כל אדם מטיילים בסיפורים שלו".

הרוצה ליטול בא ונוטל מכתביך מלוא חופניים... ונוכחתי שכל החיבה וההוקרה שסיגלת לעצמך מגיעות לך בדין ולא הקפדתי עמך, שאתה מקפיד לפעמים בתביעת ההוקרה יותר משמינית שבשמינית".

הרומן של שלמה ניצן עם ש"י עגנון החל להתרקם לפני שנים רבות. ניצן עיבד לרדיו כמה מיצירותיו של הסופר ("תהילה" עם חנה רובינא, "פרנהיים"), לתיאטרון ("סיפור פשוט" יחד עם יצחק גורן־גורמזאנו) ועכשיו אסף וערך את החומר לתוכנית.

באותו אי־שקט כרוני שהוא חלק מקסמו, בטון נמרץ ותקיף, אומר שלמה: "עגנון היה אדם יצרי. הפסוק 'כל הגדול מחברו יצרו גדול ממנו', נאמר עליו. כל היצרים שנמצאים כמעט אצל כל אדם מטיילים בסיפורים שלו. ב'שירה', למשל, יושב מנפרד הרבסט עם שירה וקיים ביניהם מתח. עגנון מתאר כיצד שירה באה וסידרה את השולחן וכליו, הביאה לחם, חמאה, עגבניות, תות וקקאו – במתינות־במתינות עשתה את מעשיה כשהיא מפזמת פזמון של שטות. הקול והמתינות הרגיזו את הרבסט, בעיקר המתינות. מתינות שכזו עשויה להביא אפילו מתון שבמתונים כמוני לידי רציחה. נכון שזה רק שימוש במלה, אבל זה מה שהוא מרגיש באותו רגע".

"עגנון מטלטל אותי. עגנון זה התעמלות של השכל. יש מכונים לפיתוח הגוף והכושר בעיני, לקרוא את עגנון זה לעשות התעמלות לשכל. לפני זמן מה נסעתי עם דני קרמן ל'יד עגנון' בירושלים לחפש תמונה לתוכניה. באותו ביקור מצאנו מכתב שכתב עגנון למישהו וכו סיפר שמתרגמים יצירה שלו לשוודית, ובכלל על הצלחותיו. בסוף המכתב הוא כותב: 'ברוך השם שאיני בא עם כל השבחים לשמינית שבשמינית גאווה שהתירו חז"ל'. הוא, אמנם, כתב על עצמו שאין בו אפילו שמינית שבשמינית – ואני אומר לך: את השמינית שבשמינית הוא מנצל כדי לספר על הצלחותיו. באותה שמינית שבשמינית הוא משתמש כדי לכתוב שאינו עושה בה שימוש. אני אוהב את הראש שלו. הוא צחק על כולם. אתה יכול לראות את זה בצילומים שלו, די לקלוט את המבט שלו".

אני מתקשה להסכים עם חלק מהשבחים, וניצן ממשיך: "אל תשכח שנולדת בבית שהיתה בו קנאת סופרים. אשר ברש עשה בשביל עגנון. עגנון הכיר לו תודה על כך וכתב לו: 'ידידי הטוב, ב'הדים' קראתי שורותיך היפות על 'עולי'. אשרי שנהגת בי טובה כזו. שיריך אהבתים. קראתי וקראתי. אכן משורר אתה'. אם אתה קורא אותו הרבה אתה יודע איפה יש שורת אמת והיכן מדובר באירוניה. עגנון, למשל, אהב אהבת נפש

את יוסף חיים ברנר. כאחד המכתבים שכתב לו, וזה לא היה הספר לאחר מותו, הוא מונה את כל שבחיו. ל"ש. י. בן ציון כתב עגנון: 'אהובי היקר, אלופי ומיודעי, מכתבך היקר הביאני ממש לידי דמעות'. אין רגע של שקט ביצירות שלו. הוא סופר שכל־כך מתאים לארץ הזאת. זו מדינה שחיה במתח אדיר, ועגנון הוא אלוף המתח".

מתי התוודעת לראשונה ליצירותיו?

"אפילו אבא שלי (שהיה יהודי דתי מאוד – י.ח.) קרא את עגנון. הספרים היו בבית. אני לא קראתי אותו, ידעתי שאבי קרא את יצירותיו. בישיבה התיכונית כבר למדנו עגנון. יותר מאוחר התחלתי לקרוא ולעסוק ביצירות. קראתי יותר סיפורים חסידיים שלו. קודם את הסיפורים הקצרים. אתה באמת מעמיק את הקשר שלך עם הסופר כשאתה לוקח סיפור אחר ואינך מסתפק בקריאה חד פעמית שלו, אלא קורא וחוזר וקורא. אי אפשר לקרוא את עגנון פעם אחת. הוא רם פנים ורב מסכות. מתחת לשורה אחת

רבקה מיכאלי: הוא בן־אדם מחונן

רבקה מיכאלי, המנחה של "סיבה למסיבה": "אני מכירה את שלמה שלפני התוכנית, בתוכנית ואחרי התוכנית. לפני התוכנית הוא אדם רגיש מאוד, מרוכז, אפילו מתוסכל בגלל מגבלות של הטלוויזיה שאינן מאפשרות לעבוד בנחת. לא נותנים לאף אחד להגיע לבימת הצילומים, ולעשות מה שהוא צריך לעשות בשקט. תמיד יש ערימה של קשיים, המון מרכיבים. זה יוצר אווירה שמעודדת קפריזות.

"כשאני עומדת מן הצד, אני יודעת ששלמה צודק. אני גם יודעת שאין ברירה ואני מרגישה ששלמה מחנך את עצמו לא לסבול. אני יודעת שזה קשה לו. בתוכנית, ברגע שהוא מתיישב, והדברים מתחילים לזרום, יש איזו מחיצה בינו לבין הקהל באולפן. הרבה פעמים המצלמות מסתירות אותך, לא שומעים אותך מספיק טוב. כשמגיע תורו של שלמה, הקהל שנמצא במקום, וזה לא בדיוק נבחרי העם, כבר מותש פיסית. כשהוא מופיע, שלמה צריך תמיד להילחם לפתוח בחמש משימות בלתי־אפשריות, והוא עושה את זה בדרך הטובה ביותר. כולם נעדו, כולם לקראתו, רק הכל לא כל כך דופק. זה נס שההופעת בכלל מתממשת.

"שלמה ניצן האחר הוא זה שמחוץ ואחרי התוכנית. אחרי שזה יצא טוב – הוא מצחיק, שובב, נדיב ומפרגן גדול. כל שבועיים אני מתחננת בפניו לשוב, למרות חוק הבחירות שאינו מאפשר את הופעתו בימים אלה, ואני עדיין מקווה שיחזור לתוכנית בהקדם. אני יודעת שאי אפשר גם להכין הצגה חדשה וגם להופיע כל שבועיים בטלוויזיה. ושלמה הוא פרפקציוניסט. אדם אחראי שמכבד את כולם. נקודת המוצא היא שבסופו של דבר, כיוון שאינו מתפשר, אתה מכבד אותו כי הוא מכבד אותך. מלים לא יכולות לתאר כשרון. שלמה ניצן הוא בן־אדם מחונן".

שלו מסתתרים הרבה מאוד דברים. אהבתי מאוד את הסיפורים שלו שעיבדתי לרדיו ולבמה. העולם שהוא מתאר בהם היה קרוב אלי, גם השפה קרובה".

באיזה שהוא מקום, עד היום, אני נער ישיבה. אתה לא יכול לקחת ולזרוק את מה שמאחוריך. עגנון היה חרד מאוד לזה שאנשים היו משתמשים בשמו. זה מופיע ב'כעצמי אל עצמי'. בהקלטה ישנה שמעתי אותו קורא את הסיפור. הוא אומר שם, בין היתר, 'אני יכול למסור ידיעה, אני עבד למדינת ישראל. והכל מה שעושים לי אני מרוצה. שלא דואגים שיהיה לי בשבת לכל הפחות שקט שאוכל לעבור את הפרשה ושלא. אסרו על אנשים שקראו את עצמם בשמי, עגנון. השם עגנון לא היה מעולם. ואין בשום ספר קודם שאני באתי וקראתי את שמי ועכשיו יש הרבה הרבה אנשים שקוראים את עצמם עגנון. אני בחיי לא עשיתי ממזרים, אבל שמי עשה להם ממזרים. ואני כועס ומתרעם על כל אחד ואמר: רואה בזה גזלה, גנבה, ואני חושב שהדבר

"ביצירות של עגנון אין רגע של שקט. הוא סופר שכל־כך מתאים לארץ הזאת. זו מדינה שחיה במתח אדיר, והוא אלוף המתח".

היחיד שאני מבקש ממדינת ישראל, הוא לאסור על כל אדם שאינו בני או נכדי לקרוא את עצמו עגנון".

"אם זה מה שעגנון רוצה", מפרש ניצן, "מגיע לו. אילו היתה כנסת ישראל מקבלת את הדרישה ומחוקקת חוק כזה, היה לנו חוק מצוה. זה, אגב, שייך אצלו ליצר".

עגנון, אומר ניצן, אהב לשמוע סיפורים – ולא רק לשמוע. הוא היה מקשיב להם ומאמץ אותם לעצמו. לדוגמה, [illegible]

איש נפגש שוב עם עגנון והסופר מספר לו, לא פחות ולא יותר, אותו סיפור ששמע ממנו. "הוא שמע הרבה, אבל גם ידע מה לשמוע. זה עבר אצלו בראש כל־כך הרבה תהליכים של סינון. ישנם סיפורים שלו שמופיעים בנוסחים רבים. יכול להיות שסיפור פורסם בכתב־עת, וכשהופיע בספר זה נראה לגמרי אחרת".

"אני עושה את ההצגה הזאת כי זה מעניין אותי, ומשום שאני מאמין שיש הרבה אנשים שאוהבים את עגנון. נדמה לי גם שדרכה, באיזהשהו מקום אני 'תוסך' לקהל. ככל שאתה קורא יותר עגנון, אתה מגלה בו פנים נוספות. ודרך ההצגה, אני חוסך לך את הקריאה.

"אני לא מפרש את הטקסט. יכולתי בהחלט לבחור בסיפור אחד ולעשות ממנו ערב שלם. זהו ערב של סיפורים, ובלשונו של עגנון – הם אינם נאחזים זה בזה, הם נמשכים זה מזה. יש סיפורים, יש מכתבים, יש נאומים יש גם מעט סיפורים שסופרו עליו ויש, כמובן, סיפורים קטנים שהוא סיפר. אלה שאהב והיה משתמש בהם בנאומיו. אני לא נכנס כאן לתוך איזה תפקיד. לא מופיע בתפקיד של המספר בהצגה. אני מספר סיפורים של עגנון".

מי לדעתך מעוניין היום לשמוע חומר כזה?

"כשאתה עושה הצגה, אתה רוצה שיבואו כמה שיותר אנשים. הערב הזה פונה לאוהבי עגנון. ולאלה

(המשך בעמוד 50)

אמונה ירון: כל זמן שמדייקים

אמונה ירון, בתו של עגנון המתקינה לדפוס את היצירות שנשארו בעזבונו:

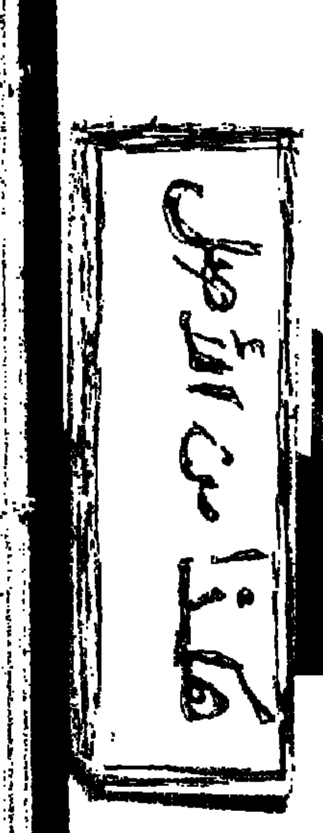
"אני חושבת שהתוכנית של שלמה ניצן רצוייה דווקא בשביל קהל שלא נוהג לקרוא. בעבר, הפריע לי עיבוד יצירות אבי לרדיו ולתיאטרון. גם עכשיו זה לפעמים מפריע. כל זמן שמדייקים בציטוט המלים – וזאת ניצן עושה – זה בוודאי חיובי. נראה לי שהוא נאמן ליצירות. אגב, ארע לי בעבר שלא אהבתי מבצעים על־אף שהם כן היו צמודים לטקסט.

"אני עצמי איני חשה בצורך בהעברת היצירות למסגרות נוספות כדי להבין את הדברים. אני נהנית מכל מלה שאני קוראת, אבל הקריאה של ניצן – מעניינת. כשאני רואה או שומעת את היצירות המעובדות, תמיד מפריע לי שהן שונות מכפי שאבא כתב אותן. אני מנסה להתנתק מזה. מרגישה איפה נעשו קיצורים. וההשמטות חסרות לי. יצירה שאינה שלמה מציגה רק פן אחד שלה, לא את המכלול השלם. למשל, 'סיפור פשוט', למשל, הוא בעיני סיפור גדול. ההצגה, ואיני מבינה הרבה בתיאטרון, היתה יפה, אבל אני בכל־זאת לא נהניתי.

"לדעתי, היצירות הללו עדיין יפות כפי שהיו כשנכתבו. מי שממש מתקרב לדברים, ומוכן להיכנס לתוכם, בשבילו זה לא רחוק.

"אני איני זקוקה לתרגום הבימתי של היצירות. ערב של ניצן, שבו הוא קורא יצירות בלי לשנות אותן – מזה אני בהחלט נהנית. אני מרגישה שהחנונה של השחקן בחומר נראית לי. פעם, מישהו שכבר לא חי, נהג לקרוא את הסיפור 'מאוהב לאויב' באופן תיאטרלי, מוגזם. זה עשה אותי תיהודין־תיהודין.

"אירועים שהתרחשו השפיעו על יצירתו של עגנון רק בעבור 30 שנה. היו צריכות לעבור, לכל הפחות, 10־15 שנה כדי שהוא יתייחס לארץ ולמדינה כפי שהן נראות מאז מותו. נתת לא היתה לו גם ממה שראה כאשר נסע לבקר בעירו בוטשאש. זה בא לידי ביטוי ב'אורח נטה ללון' או ב'עיר ומלואה'. עכשיו, נחת גדולה אין לאף אחד מאיתנו".

מקלות בגלגלים

המכונית היא הרגליים של הנכים. אחרי כסא הגלגלים, כמובן. אך כל שלוש וחצי שנים, כאשר זכאי הנכה להחליף את רכבו, עליו לעבור מסלול יסורים מחודש. הנכים שואלים למה. מה חשב המחוקק? שלקטוע רגל תצמח בינתיים רגל? באגף "גימלאות נכות" אומרים: "במשך השנים חלים שינויים". אז משותקים מתרוצצים מפקיד לפקיד, מוועדה לוועדה, מהביטוח הלאומי למכון לבטיחות בדרכים, למכס, לבית־הדין לעבודה, לוועדות ערר ובחזרה. דוד אורן, נכה מאה אחוז: "ביקשתי מזגן, אז הורידו לי בגללו 300 סמ"ק". לוי שכטר, פנסיונר של "סולל בונה", עובד המכון הרפואי לבטיחות בדרכים אבל לא מומחה לנכים ולא למכוניות, קובע מי יקבל מה. מרדכי ציפורי, מנכ"ל הביטוח הלאומי: "הכסף בידי האוצר. אנו מהווים מיטרד לנכה. אני עומד בפני הנכים ככלי מלא בושה".

מאת עמוס לבב

צילם: דורון הורוביץ

דו"ח מעריב

האזרח הדפוק

אני עומד ככלי מלא בושה בפני האזרח הנכה", אומר מנכ"ל המוסד לביטוח הלאומי, מרדכי ציפורי, כאשר נשאל מדוע דווקא את האומללים הללו, המשותקים בכל גופם, קטועי רגליים, מטרטרים במשרדו יותר מכל נזקק אחר.

"יש דברים שהדעת אינה סובלת", הוא מוסיף כשהוא נשאל מדוע קטוע רגל צריך להבדק מחדש בכל שלוש וחצי שנים, כשהוא בא להחליף את רכבו. מה חשב לו, המחוקק, כאשר ישב לו בכנסת וחוקק? שהנכה הזה הצמיח במשך השנים רגל?

לשאלה מדוע לקחו פנסיונר, יהודי חביב, כדי שיברוק את כל הנכים במדינה, ויקבע לאיזה רכב הם זכאים, עונה מרדכי ציפורי: "נושא ניידות הנכים הוא מקור לעוגמת נפש לנכים ולכל עובדי משרדי".

מנכ"ל המוסד לביטוח לאומי עומד נכלם מול 12 אלף נכים שהמכונית בשבילם היא סם החיים, שבלעדיה הם יהיו כלואים בין ארבעה קירות עד שנכותם הפיסית תיהפך לנכות נפשית. "שר העבודה והרווחה, משה קצב, ואנוכי, מנהלים כבר שנתיים מאבקים כדי להשיג תיקונים מיזעריים", אומר מרדכי ציפורי בתסכול. "שנתיים זה מונח על שולחן ועדת העבודה והרווחה של הכנסת ודבר לא נעשה. שנתיים"

ידיו של ציפורי כבולות, משום שדווקא בנושא הכאוב והחשוב ביותר, הניידות, נמצאים הכספים בידי משרד האוצר. "הוא בעל הבית המלא על ההסכמים, החקיקה והתקנות", הוא מסביר ומביא רשימת אבסורדים שיצר החוק היבש. דווקא המשותק הכבול לכסא גלגלים, שהיה נותן הכל כדי להיות נייד, מתנייד בעצמו בין פקיד לפקיד, מוועדה לוועדה, מביטוח הלאומי למכון לבטיחות בדרכים, משם אל המכס ואחר־כך לבית־הדין לעבודה ולוועדות ערר, וחזרה לוועדה הראשונה. ואז אתה קורא בעיתון על נכה אלים, ועל נכה שובת, ועל נכה ששרף את עצמו, ואינך שואל את עצמך, קורא נכבד, מה הביא את מוכה הגורל למעשה ייאוש?

יעקב כהן בן 56 עבד לפני פציעתו במפעל טכסטיל. הוא נכה 100%. בכל שלוש וחצי שנים, כאשר הגיעה העת להחליף את מכוניתו, הוא עובר שוב את הטראומה. כך הוא מגדיר זאת, טראומה. ואין הוא מתכוון לטראומה של הפציעה, הניתוחים, האישפוז והשיקום. את הטראומה ההיא הצליחו הפקידים להשכיח ממנו. הוא מתכוון להליך האישור של רכב חדש.

"בשלב הראשון אני מגיש תביעה לביטוח הלאומי", הוא מפרט את השלבים. "אחרי המתנה של שלושה חודשים קובעים לי רכב של 1800 סמ"ק. תמיד זה רכב של 1800 סמ"ק. גם אם כבר אישרו לי פעם 3800 סמ"ק, גם אם אני נוהג עכשיו ברכב של 3800 סמ"ק, כאשר באה העת להחליפו זה יהיה תמיד 1800 סמ"ק".

הוא מגיש, כמובן, ערר. "לאחר המתנה של 3־8 חודשים אני מוזמן לוועדה", הוא מספר. "אני נכנס לאוטו, זה שאני צריך להחליף, ובא. יושבים שם רופאים ועסקנים ומתחילות השאלות. ממש חקירה.

(המשך בעמוד הבא)

מקלות בגלגלים

(המשך מהעמוד הקודם)

...סביר להם שלא מדובר בלוכסוס, שאני צריך ...ת בין הכסא וההילוכים. חשוב לי כסא־ספסל, שלא ...ק מצן לצד".

חולמים עוד כמה חודשים. הוועדה מודיעה לו ...החלטה שרירה וקיימת – 1800 סמ"ק. הוא כבר ...ורל ומגיש תביעה לבית־הדין לעבודה.

הידעתם כי רוב העניינים הנידונים בבית־הדין ...עבודה נוגעים לביטוח הלאומי? הסיפור שם נמשך ...שנים, כל־צד מביא את המומחים שלו. "שנה ורבע ...תי תקוע בבית", מספר יעקב כהן. "רוצים להקשות ...לינו. זה סתם רוע לב, אין לי הסבר אחר. רוצים למצוץ לנו את הדם. כל חודש אני משעבר 8% ממשכורתי בגלל האוטו. אתה גומר את התהליך בנתיים־שלוש, והופ – מתחיל אותו מחדש".

מוריס שחאדה, נכה 100%: "הם טובים רק כלפי המסמר שהם מייצגים".

מרדכי ציפורי, מנכ"ל הביטוח הלאומי: "החוק יצר אבסורדים".

יעקב כהן: "כל חיינו אנו משלמים ביטוח לאומי, ליום שבו נהיה חס וחלילה בצרה. וכשהיום הזה מגיע עושים לך קשיים כאלה. אחרי התאונה היה לי משפט נגד הביטוח. לקחתי עורך־דין על חשבוני, היה משפט וקיבלתי מיליון דולר. מיד בא הביטוח הלאומי, שישב בשקט עד שהמשפט נגמר, ולקח לי 60% מהפיצויים".

למה?

"כי זה החוק. השאירו אותי עם 40%, נתתי עוד 10% לעו"ד ונשארתי עם 30%. הפכו אותנו לעבדים, פשוט מאוד. עושים בנו ככל העולה על רוחם, ואין עם מי לדבר".

ראובן ירושלמי, נכה 100%. היה שרברב עצמאי, ב־1978 נפל מגג ונותר משותק בכל גופו. "שנה אחרי הפציעה, כאשר השתחררתי מהשיקום, לא ידעתי מה זה להסתדר בחוץ. הביטוח הלאומי הציע לי פז'ו 504. לא ידעתי מה פירוש הדבר להכנס ולצאת מהאוטו, אז לקחתי. כליכך רציתי לא להיות מרותק לבית. מהר מאוד ראיתי שהרכב הזה לא מתאים לי. הייתי יוצא רק כאשר בני היה עימי. אחרי ארבע שנים הגשתי תביעה לביטוח הלאומי. ביקשתי רכב עם שתי דלתות רחבות וכסא חשמלי שאפשר לכוונו. שלחו אותי לוועדה והיא קבעה לי..."

1800 סמ"ק?

"נכון מאוד. שלחו אותי למכון לבטיחות בדרכים, ועל־פי המלצתו קבעו לי 1800 סמ"ק. נאלצתי להגיש תביעה לבית־הדין לעבודה. הוסכם שאלך למומחה. הוא קבע שאני צריך רכב עם דלתות רחבות. המכון לבטיחות בדרכים המליץ על הלוואה עומדת לרכישת רכב 2500 סמ"ק וההמלצה קיבלה תוקף של פסק־דין. עכשיו הגיעה העת לקנות לרכב חדש ושוב החזירו אותי ל־1800 סמ"ק. שוב ערר, שוב מכון, שוב מומחה, ...קום אני שוב בבית־הדין לעבודה".

מה הולך פה, לעזאזל?

"רשעות, טמטום, שניהם ביחד", פוסק יעקב כהן. "תראה אותו, את ירושלמי; שבר כלי, משותק לכל חייו. אפשר לחשוב שחלה הטבה במצבו".

דוד אורן בן 39 היה נהג אוטובוס. היה מעורב בתאונה בירידה מצפת. 100% נכות. ב־1978 הציע לו הביטוח הלאומי וולבו. אחרי שלוש וחצי שנים לא הצליח למכור את המכונית, כי המכס עליה היה גבוה והנכה צריך לשלמו. "משכתי עם הרכב הזה עוד כשלוש שנים ואישרו לי 2800 סמ"ק. למרות שקודם כבר אישרו לי 3800. ביקשתי גם מזגן, אז שלחו אותי למכון לבטיחות בדרכים. בגלל המזגן הורידו לי ל־2500 סמ"ק. אתה מבין? נתנו לי עונש. הם לא אומרים שזה עונש. יש להם הסבר – שכאשר מאשרים לך עוד אביזר, כמו מזגן, מורידים לך מהסמ"ק. מה הקשר, אתה יכול להסביר לי? באמצע עוד נפגשתי עם אחד לוי שכטר. המכון לבטיחות בדרכים הפנה אותי אליו. מתברר שהוא פנסיונר העוסק בהתנדבות. נסענו למגרש חניה והוא בדק איך אני יוצא ונכנס לרכב. בסוף הוא המליץ על רכב אירופי. הלכתי לבית־הדין לעבודה, שם הושגה פשרה – שאביא למכון לבטיחות בדרכים המלצת מומחה, שעל פיה מגיע לי רכב אמריקני עם תיבת הילוכים על ההגה, כסא חשמלי ומזגן. המכון לא קיבל את המלצת המומחה והתעקש על 1800 סמ"ק. הם שלחו אותי שוב להבדק. הרופא יצא אלי החוצה ואמרו 'האנשים האלה לא נורמלים, לך הביתה'".

הוא הלך הביתה ומאז חלפו שבע שנים. כן, שבע שנים, והרכב טרם הוחלף. כאשר את, אתה ואני נתקעים בכביש זה לא נעים. כאשר דוד אורן נתקע, הוא מתחיל להלחם על חייו.

מישקה זילברשטיין הוא ראש ארגון נכי תאונות עבודה בחיפה והצפון, גם הוא נכה קשה. עדיין מניע איכשהו את גפיו, אך חי בסכנה מתמדת שכל תזוזה קלה, לא נכונה, תשתק את כל גופו. הוא גבר גדל גוף, נמרץ, חייכן, בלל וכלל אינו מטורמר. אומר בחיוך: "לעזאזל הבלאות – העיקר החיים", נכה 100%.

מישקה זילברשטיין (מימין): תזוזה לא זהירה עלולה לשתק את גופו.

"הבעיה העיקרית היא הנידות", הוא אומר. "מאז שאני פה אני פועל למען הנכים שפשוט מטהטרים אותם. הם לא יודעים לדבר עם המימסד, הם חסרי אונים".

יאיר שפירא, נכה קשה, אומר כי באחרונה החל הביטוח הלאומי להמליץ על הרכב הזול ביותר – סובארו. "זה אולי רכב טוב, אך לא מתאים לנכה. יש לו דלת קטנה והוא חלש יותר. הזול הזה יעלה ביוקר, כי רכב זה יינזק על־ידי הנכה, הנוהג עם מיגבלות, עולה על מידרכות".

מישקה זילברשטיין: "נכון, ישנם מתחזים. אז צריך להתעלל בכולם? אנחנו חסרי אונים. הנה, אני נכה 100 אחוז והולך. אז אני מתחזה"?

פעמיים בשנה האחרונה ישב מישקה זילברשטיין עם הנהלת הביטוח הלאומי. "אחרי כליכך הרבה שנים שאני במגעים עמם בשם הנכים, הם שלפו פתאום את סעיף 'צנעת הפרט', וביקשו יפויי כח, שאני באמת מייצג את הנכים", הוא מספר. מישקה אורם מסודר, ניגש לתיקים האישיים והביא יפויי כח. "בדקר־בדקו וקיבלתי כמה תשובות. כמו, למשל, בעניינו של מימון ליאון, המתדיין עמם בבתי־משפט מ־1984. רק לפני חודש, בפקודת בית־המשפט, הוא הלך לוועדה והחזירו לו 60% נכות, לאחר שהורידו לו לאפס. איך זה יכול להיות"?

או יאיר שפירא: "נתנו לי פתאום 77.5%. אין דבר כזה, חצי אחוז. יש 70%, יש 80%, אבל 77.5%? אילו היו משתפים פעולה עמנו, היו חוסכים 50% מהמשפטים".

(המשך בעמוד הבא)

ראובן ירושלמי: נפל מהגג. "הרכב שקיבלתי לא התאים".

(המשך מהעמוד הקודם)

מישקה: "הם שלחו בלשים עם וידאו לעקוב אחרי אליהו מרמור מרמות־נפתלי". מישקה שולף מסמכים. "הוועדה צפתה בוידאו", נאמר שם. "התובע נראה יוצא ממכונית פרטית בצליעה דו־גפית בהליכה מהוססת".

מישקה אפילו לא נפגע מהקטע הזה של הבלשים. "מרמור אינו מתחזה, אני מבטיח לך. נכון, ישנם מתחזים. אז צריך להתעלל בכולם? הנה, אני נכה 100% והולך. אז אני מתחזה? ומי יברוק את זה? לוי שכטר"?

לוי שכטר, יהודי חביב ושקט, פנסיונר של "סולל בונה", עובד בהתנדבות בשביל המכון הרפואי לבטיחות בדרכים. הוא אדם יסודי, מר שכטר, ולפגישה הביא תיקים ותילי תילים של תקנות וספרות מקצועית. 36 שנים עבד ב"סולל בונה", ניהל פרוייקטים בחו"ל, בנה גם בארץ, ניהל את מחלקת הקשר של החברה, אבל מה לו ולרכב לנכים?

"עברתי קורסים", הוא אומר ומפרט את פעילותו הציבורית: "כשבאתי לגור בקרית־ביאליק, לא היה פה כלום מסביב. הייתי יו"ר ועד ההורים בבית־הספר, שתי קדנציות סגן יו"ר מועצת קרית ביאליק, גם הוענק לי תואר 'יקיר הקריה'. היום אני יו"ר הנהלת ארגון חיילים משוחררים בחיפה והצפון".

הכל טוב ויפה, מר שכטר. אבל מה לכל אלה ולבטיחות בדרכים?

"אני קורא הרבה בנושא הזה, יש לי ספרות, אני מרצה בסמינרים. זה מעסיק אותי יומם ולילה".

זה מאוד מרשים, מר שכטר, אבל למה המכון הרפואי לבטיחות בדרכים מעסיק מתנדב, ירצה – ימליץ, לא ירצה – לא ימליץ. והמלצתו קודש?

לוי שכטר מתנדב לפרט כיצד נולד הקשר המוזר הזה בינו לבין המכון. "יום אחד אני מקבל טלפון מאדם ששמו דני ברק. זה היה ב־1975. הוא הציג עצמו כראש השירותים המדעיים של מכון ויצמן, וביקש ממני להקציב לו רבע שעה לשיחה על ניידות נכים".

למה?

"חבר שלי, ג'ו קריירן, המומחה לרכב, הפנה אותו אלי. פרופסור רפי רוזן ז"ל הקים עם דני ברק גוף התנדבותי ששמו 'מילבת' (מרכז ישראלי לעזרים טכניים, בינוי ותחבורה לנכה). הם ביקשו ממני להיות ראש ועדת הניידות שלהם. הסכמתי לקחת זאת על עצמי, גם משום שבתי נפגעה בשיתוק ילדים. הקמתי גוף של 40 מומחים בתחום התחבורה. אני מוסמך קורס לקציני בטיחות בתחבורה. יש לי תעודות. אני כל הזמן מתקדם. השתתפתי בקורסים אין ספור. את הנסיון עם הנכים רכשתי בעבודה מעשית בשטח".

לא עוד, אלא ש"מילבת" הישראלית מסונפת לארגון הבינלאומי המקביל לה, "איכתא".

לוי שכטר, האיש הקובע של המכון לבטיחות בדרכים: "הייתי יו"ר ועד ההורים, סגן יו"ר מועצה, הוענק לי תואר 'יקיר הקריה'. היום אני יו"ר הנהלת ארגון חיילים משוחררים".

אין מישהו ממוסד שמטפל בתחום הזה, מר שכטר?

"צריך להבדיל בין הביטוח הלאומי שעובד על־פי קריטריונים, לבין המלצות המכון הרפואי לבטיחות בדרכים. אני עושה את ההתאמה בשטח. בעיקר בעירעורים של נכים".

מטעם מי?

"אני אדם עצמאי. אני רק ממליץ. הם לא חייבים לקבל את המלצתי".

אבל היא מתקבלת, לא כן?

"הם מקבלים את המלצותי", משיב לוי שכטר בסיפוק, ומונה מקרים מסמרי שיער על נכים שרכשו רכב בניגוד להמלצתו. "במקרה אחד כתבו לנכה כזה 'כשלון בבחירת הרכב', במקרה אחר המכונית פשוט עמדה. ההגה לא התאים לכוח שידיו של הנכה יכלו להפעיל. יש גם מקרה של קיבוצניק נחמד שבא אלי יושב על כריות. אמרתי לו: 'קודם כל, אני לא אוהב כריות' והוצאתי לו אותן. הלכתי איתו לרפד, הצעתי לו להתקין מושב שמתכוונן חשמלית ושיחליף את גלגל ההגה. בערב הוא צילצל אלי ואמר לי: 'מר שכטר, הצלת את חיי'".

ת יקיו המסודרים של לוי שכטר מלאים במכתבי תודה נרגשים, הכל ממוספר ומסודר למופת. אך הוא מספר גם על נכים שמאיימים עליו אם לא ימליץ על המכונית שאותה הם רוצים, מגלה שגם היו הצעות שוחד. פותח תיק, מראה לנו מכתב שצירף לשעון זהב – לאשתו – שהחזיר לנכה, ומכתב תשובה שקיבל מהנכה שנעלב ששמתנתו לא התקבלה.

"אני מקפיד ונזהר בדברים האלה", הוא אומר, מכיר בסמכויותיו ובעוצמתו. "רק בתקופה האחרונה הסכמתי לקבל הוצאות מהמכון לבטיחות בדרכים".

הוא כה זהיר בדברים האלה, מר שכטר, עד כי דחה הצעה של יבואן לנסוע על חשבון החברה להשתלמות במפעל בצרפת. לבסוף פנה הפנסיונר שכטר ליו"ר ועדת הביקורת ב"סולל בונה", ורק לאחר שהלה אמר לו שאינו רואה בנסיעה משום ניגוד אינטרסים עם "סולל בונה" – הוא אכן נסע.

לוי שכטר, בניגוד למנכ"ל המוסד לביטוח לאומי המתבייש להביט בפניהם של הנכים, אינו חושב שהביורוקרטיה רבה. "כל תיק הוא תיק רחוף", הוא אומר בשקט, "ועניינים עוברים די מהר. יש תהליך. כשאני מקבל תיק אני יושב עד אחת בבוקר וגומר אותו".

מר שכטר, רוח התנדבות שלך אכן מופלאת, אבל מדוע המימסד אינו מעסיק מומחה משלו, הכסף למרותו? כך, סתם, שני מוסדות מכובדים עובדים עם פנסיונר מתנדב?

"אף מומחה לא רוצה להתעסק עם העניין הזה, תשאל, תשאל יבואני רכב למה הם לא רוצים להתעסק עם נכים".

למה?

"אני לא רוצה להשיב במקומם", אומר מר שכטר. "זה לטובת הנכים שקיים אדם בלתי תלוי, שלא מקבל תכתיבים. האמן לי, גם אני לפעמים רוצה לזרוק הכל, עד שמגיע מכתב תודה מנכה, וזה שווה הכל. זה מרגש אותי שאני יכול להביא תועלת לנכים. אני לא מציע להם אביזרים שונים ומשונים. אני מציע להם תחליפים לחלקי גוף שאינם מתפקדים".

מנהל אגף גימלאות־נכות במוסד לביטוח לאומי, יחזקאל בקל, אומר כי סידרת תיקונים שהמוסד הציע, מונחת על שולחן ועדת העבודה והרווחה של הכנסת כבר שנתיים (!), והם טרם זכו לאישור. "אנו רק מבצעים את הסכם הניידות שנחתם ב־1977 בין המוסד שלנו לבין האוצר", הוא מסביר. "באחרונה הוצאה הנחיה, שמי שיש לו נכות לצמיתות לא ייבדק בכל פעם מחדש, אלא אם הטעה בעבר את הוועדה. לגבי כל השאר, ישנה הוראה של ועדת השרים, לעינייני כלכלה שחייבה אותנו למנות רופא בודק. התברר שהתקבלו בעבר כמה החלטות לא נכונות. לכן, 30% מהמקרים שאינם לצמיתות – נבדקים מחדש".

מדוע עובר הנכה טראומה מחודשת בכל פעם שהוא צריך להחליף את רכבו המתיישן?

"בשלוש וחצי שנות נהיגה יכולים לחול שינויים בתנאים", מסביר מר בקל. "1800 סמ"ק? הוועדה לא קובעת נפח מנוע. הנפח הוא פונקציה של אחוז המוגבלות בנהיגה. משרד הבריאות, באמצעות המכון הרפואי לבטיחות בדרכים, קובע את ההגבלות בנהיגה לכל עם ישראל, כולל לנכים. נניח שהמכון קבע לפני חמש שנים שנכה מסויים צריך רכב אמריקני. המכון טוען היום שהגה כוח מצויין יש גם במכונית 1600 סמ"ק. הטכנולוגיה מתקדמת. בעניין הזה אסור לביטוח הלאומי להתערב. אסור לנו להתערב בהחלטות המכון".

יחזקאל בקל מהביטוח הלאומי: "כמה תיקונים שהמוסד הציע מונחים על שולחן ועדת העבודה והרווחה של הכנסת כבר שנתיים והם טרם זכו לאישור".

ומדוע אתם ממתינים עד שהנכה יסיים את משפטו נגד חברת הביטוח ואז שמים יד על 60% מהפיצויים?

"לפי החוק, המוסד לביטוח לאומי רשאי לגבות את הגימלאות, כולל העתידיות, מחברת הביטוח. הנכה מקבל רק את המרכיבים שאינם גימלאות, כמו דמי צער וסבל. אתה שואל אם זה נראה לי צודק? זהו החוק. כך זה בכל העולם. הרי הביטוח הלאומי ממשיך לשלם לנכה קיצבת נכות, שהיא 75% ממשכורתו האחרונה. אנו מתחילים לשלם לו מהרגע שהוא נפגע, גם בתקופת המשפט".

ובינתיים מרדכי ציפורי, מנכ"ל המוסד לביטוח לאומי, אינו יודע לאן לשאת את הבושה. הוא כתב לא מזמן לשר האוצר והזהיר כי אם לא ישתנו הכללים הקשורים בניידותם של הנכים, הוא יחזיר את כל הנושא לטיפולו של האוצר. "שהם יטפלו גם בנכים", הוא אומר. "אנשים טובים של המוסד לביטוח לאומי עומדים בפני ביקורת ועלבונות ואין לי תשובה. אין כמעט שבוע שחייל לא בא אלי, ואני יכול לתת לו תשובה רק במסגרת החוק. איך זה קרה? בעל המאה הוא בעל הדיעה. צריך לשנות את השיטה. אנו מהווים היום מיטרד לנכה. מאז שנכנסתי לתפקידי לפני שנתיים אני מנסה לשנות משהו, ולשווא".

ידיו כבולות. ממש משותק, מרדכי ציפורי.

עמוס לבב

סיאול. זה מתחיל

האולימפיאדה ה־24 יוצאת לדרך. מחר ישכחו לקוריאנים את העובדה שהם לא יודעים אנגלית וקשה לתקשר איתם; ישכחו את הבעיות האירגוניות, ההתרגשות, הלחץ, המתח שלפני. מחר ידברו כאן 17 אלף ספורטאים מכל רחבי העולם. יש ויכוח בין מומחים ופרשנים בשאלה האם האולימפיאדה הזו תהיה גמעידה מקודמותיה בכל הקשור לשיאים שיושגו בה, אבל אין ספק שהיא הגדולה ביותר, ושהושקעו בה יותר משאבים מאשר בכל אירוע ספורטיבי בינלאומי לפניה. הצצות קוריאניות, יום לפני ירייה הזינוק.

מאת אבי בטלהיים שליח "מעריב" לסיאול

צילומים: "גאמא"

בכל אולימפיאדה אומרים שדבר כזה עוד לא היה. כל מדינה מארחת תמיד מתהדרת בשי־פורים, שיכלולים, מספרים והישגים שהם, כמובן, הרבה מעבר לאלה שהושגו באולימפיאדה הקודמת. כך גם בסיאול. מומחי אולימפיאדות למיניהם כבר אומרים שמה שקורה כאן שובר את כל השיאים: מבנים מודרניים, שירותים משוכללים, צוות אדיר, מדהים ממש, של עשרות אנשים שעטים עליך בכל מקום, קדים ומשתחווים, ויעשו בשבילך כל דבר (אם רק, כמובן, יבינו אותך...); כפר אולימפי מדהים ביופיו וכמובן מספר משתתפים המהווה שיא חדש – כ־17 אלף ספורטאים.

לקוריאנים חשוב מאוד להצליח באולימפיאדה הזו, בעיקר כדי להוכיח לעולם הרחב שהם מסוגלים להפיק כל פרוייקט. הם יודעים שהצלחה אירגונית של המשחקים האולימפיים תעלה אותם על המפה ותאפשר, בין היתר, פריצת־דרך מסחרית גדולה להפצת מוצרים made in korea בשווקי העולם. גם התדמית חשובה להם מאוד, בוודאי לאחר שאורחים רבים ביטלו את בואם לסיאול לתקופת האולימפיאדה לאחר שקראו את דיווחי התקשורת על הפגנות הסטודנטים וראו בטלוויזיה סצינות אלימות בין כוחות הבטחון המקומיים לבין המפגינים.

140 אלף חיילים מאבטחים את האולימפיאדה ה־24 בדרום קוריאה, ולידם גם היחידה המיוחדת ללוחמה בטרור ועוד גופי בטחון. הדבר ניכר היטב בכבישים, ליד האיצטדיונים השונים ובעיקר בכפר האולימפי, בכפר העיתונאים ובמרכז העיתונות הענק ליד מלון "אינטרקונטיננטל", מן המהודרים בעיר זו.

מחר יוצאת האולימפיאדה לדרך. ממחר ישכחו לקוריאנים את העובדה שהם לא יודעים אנגלית וקשה לתקשר איתם; ישכחו את כל הבעיות האירגוניות שהיו כאן עד לרגע האחרון ממש. ממחר ניתנת רשות

(המשך בעמוד הבא)

כניסה אולימפית. כאן יתחיל הכל, ממחר

חלפיד האולימפי מתמקם בסיאול (מימין), המשלחות מגיעות (למטה), הדיילות ממתינות (משמאל) ומראה כללי של תכפר האולימפי (במרכז).

(המשך מהעמוד הקודם)

הדיבור לספורטאים שהגיעו מכל רחבי העולם לאירוע הספורטיבי מספר אחד.

ננצל את השעות שעוד נותרו עד טקס הפתיחה באיצטדיון המרכזי בסיאול, בירת דרום־קוריאה, כדי לתאר ולצייר מוקדים שונים בעיר הזו, מעין מדריך למי שאיננו כאן אבל היה רוצה להכיר את המקום – ולו מרחוק.

הכפר האולימפי

באולימפיאדה הקודמת (לוס־אנג'לס, 1984), פוזרו 14 אלף הספורטאים בשלושה כפרים. לכאן הגיעו 17 אלף והם ממוקמים בכפר אחד. נשמע בלתי סביר, אבל – עובדה, הקוריאנים בנו שני כפרי ענק, אחד לספורטאים ושני לעיתונאים. מדובר בשתי ערים של בניינים רבי־קומות (14־8 קומות בבניין), ובהם דירות בגדלים שונים.

אלה בניינים טרומיים, הגימור לא מעורר השתאות גדולה, אבל הכל חדש וממורק. כל הדירות נמכרו זה מכבר ומיד בתום המשחקים ינקו את הכפרים, יפרקו מבנים זמניים שהוקמו רק לצרכי האולימפיאדה ויוחל בקליטת התושבים הקבועים של המקום.

מעבר לסידורי הבטחון המגבילים יש לספורטאים בכפר כל מה שהם צריכים: חנויות, מסעדות, פאבים, מועדונים, מספרה, כמה מכבסות, טלפונים בלי הגבלה, אפשרויות מגוונות למזון מיוחד, אירועים תרבותיים ואמנותיים כמעט מדי יום ביומו ושטחים נרחבים המאפשריים אימונים קלים, התכנסויות או סתם מנוחה.

עיתונאים – ומחירים

אף שהוא גובל בכפר האולימפי, סידורי הבטחון החמורים בכפר העתונאים אינם מאפשרים גישה ישירה של אנשי התקשורת לספורטאים. כדי להגיע לכפר האולימפי, חייב העיתונאי ללכת ברגל שני ק"מ בין גדרות; להגיע לשער מסויים ושם להצטייד באישור כניסה מיוחד, המוגבל בזמן. הקוריאנים מתירים רק ל־200 עיתונאים ו־200 אנשי תקשורת אלקטרונית לשהות בכפר בו־זמנית. ברגע שמיכסה זו מתמלאת, אין מחלקים עוד אישורים זמניים, ועיתונאי נוסף שמבקש להיכנס חייב להמתין עד שאחר ייצא.

יקר למדי בכפר. אף שהקוריאנים מבינים כבר שתקוותם להרוויח מן האולימפיאדה הזו היא תקוות־שווא, עדיין גובים פה מחירים גבוהים. למשל, אם העיתון שלך שולח לך חומר בפקסימיליה, ולקוריאנים זה לא עולה וון אחד (הפקידה צריכה רק לאסוף את הדפים מהמכשיר ולהעבירם ליעדם), בכל זאת הם גובים דמי שירות של דולר וחצי לערך לכל עמוד.

מחירי ההמבורגרים כמעט כפולים ממחיר המבורגר ב"מקדונלד" או "ברגר קינג" באמריקה, ומכיסך יישלפו כארבעה דולרים בעבור כביסת זוג מכנסיים וגיהוצם. מכבסה אוטומטית לשירות עצמי איננה בנמצא בכפר, ולא במקרה.

בכניסה לכל בניין מגורים יושבת תמיד קבוצה של לפחות שלושה קוריאנים חייכנים, מן הצוות התיפעולי של הבניין, שתמיד יקפצו לדום למשמע המעלית המגיעה וירוצו אחריך התוצה כי לא הספיק לגמור את המשפט have a nice day כשחלפת על פניהם התוצה.

בין הבניינים אפשר לשמוע בליל שפות, כשהאנגלית האמריקנית רועשת למרחקים. בין השיחים הגזומים בדייקנות מפליאה והשבילים המסומנים בארניות פורחות למאות, מתגבשים העיתונאים לעם בעל תכונות אופייניות: סהרורים בלילות, מחפשים איזה סנדוויץ' וכוס בירה לפנות בוקר, עמוסים כל העת בתיקים גדולים מלאי ציוד וניירות, ממוהרים כל הזמן. מי יודע מה פיספסו ברגע זה ממש.

מציאות, חיוכים, פשלות

הקומפלקס האולימפי ממוקם באיזור המהודר של העיר: בתי מלון, מרכזי חנויות מודרניים ובתי מגורים רבי־קומות. מערכת הכבישים חדישה, התנועה זורמת.

אבל כשיוצאים מעט מהמרכז הנקי והמסודר, פוגשים את סיאול האמיתית: עיר גדולה, הרבה איזורים שנחשבים סלאמס, צפיפות, לכלוך. לאיזור איטווה, למשל, באים הכל כדי לקנות מציאות. לאורך מאות מטרים ברחוב הראשי של הרובע ממוקמים דוכני רוכלים (משהו כמו שוק הכרמל), המציעים אותן סחורות במחירים הנחשבים מגוחכים לכיסו של התייר האמריקני והאירופי. כעת, בתקופת האולימפיאדה, המחירים האמירו כמובן, אך עדיין משתלם לקנות חולצת פולו בפחות מ־5 דולר, ולמי איכפת אם זה מזוייף או גנוב. זה נראה כמו פולו, גם אם הסוס ורוכבו – הסמל המסחרי של חברה זו – נרקמו על כיס החולצה בזווית מעט מוזרה, שונה מזו שבבלומינגדייל, ניו־יורק. אבל שם גם ייגבו בעד החולצה בסביבות 30 דולר.

הקוריאני הממוצע פתוח למשא ומתן. הוא נוקב במחיר, ואם אתה פראייר מוחלט – שלם לו כרצונו. אם הבנת את כללי ה"איך לעשות עסקים בקוריאה", התחל להוריד, עשה פסיעה של "כאילו" אתה מוותר והולך. המחיר יירד, לעתים יירד פלאים.

לישראלי הבא לכאן קשה להתרגל בתחילה למטבע המקומי – הוון. 720 וון שווים דולר אחד, כך שאתה מנפח את ארנקך באלפי וונים לאחר החלפת הכסף בבנק. וכשגובים ממך 2,500 וון בעבור פחית בירה מתוצרת חוץ, נדמה לך ששודדים אותך. לקח לנו הרבה זמן להשתחרר מאימת השקלים הישנים, ופה עדיין נמדד כל דבר במאות ואלפי וונים.

הרבה מכוניות נעות בכבישי סיאול, רובן ככולן מתוצרת מקומית. אנחנו לא מכירים את הדגמים הללו, אבל האמריקנים התחילו לרכוש אותם והם די נהנים. בראש וראשונה מהמחיר. הקוריאנים, הנמצאים בתחרות נוקבת עם היפנים על שווקי המערב, מציעים מכונית משפחתית נאה ואמינה מתוצרתם במחיר של כ־5,000 דולר. תקוותם – שאחרי האולימפיאדה יגבר זרם הזמנת המכוניות מן המערב. בכבישי סיאול לא ניתן למצוא מכוניות מיפן (הממוקמת גיאוגרפית מהלך שעת טיסה אחת מדרום־קוריאה). רק מכוניות מתוצרת מקומית, ופה ושם מכוניות אמריקניות, וגם זה רק משום שבדרום־קוריאה מתגוררים אמריקנים רבים, בעיקר אנשי צבא.

לכמה מן הדגמים החדשים של מכוניות קוריאניות יש דמיון מדהים לדגמים מוכרים של יצרנים אחרים, לאופל הגרמנית־אמריקנית, למשל, ולסוזוקי היפנית. כנראה שהעיצוב החיצוני נשא חן בעיני היצרנים המקומיים והם פשוט אימצו אותו – או לפחות את חלקו – בבואם לתכנן את הדגמים שלהם.

הנהג הקוריאני מרבה לצפור, והשוטר הקוריאני מרבה לשרוק במשרוקיתו. הם לא עצבניים (כמונו, למשל), אבל יש להם תשוקה בלתי־מובנת להודיע על קיומם, כל העת. להיות תקוע בפקק ולשמוע את ים הצפירות זו חוויה נחמדה רק לדקה אחת. אחר־כך זה נהפך למיטרד רציני.

הקוריאנים אנשים חביבים, חייכנים (יותר מדי), באמת מנסים לעזור. הבעיה היא שגם כאשר אין הם יודעים משהו, הם לא יודו בכך. הוכחות רבות לתכונה הזו באות לידי ביטוי מדי יום ביומו בכפר האולימפי, בכפר העיתונאים ובמרכז התקשורת. המושג "לא יודע" לא קיים אצלם. לכאורה זה טוב ומעיד על נימוס, אבל כשאתה נתקע איתם שעה ארוכה והדבר לא זז – זה מעצבן למדי.

עד הרגע האחרון עדיין בונים בסיאול, משלימים עוד מרכז קניות, עוד אגף של מלון חדש, עוד שלוחה של כביש מהיר. אין כאן בעייה של כוח אדם. מסה אדירה של אנשים מטפלת בכל פעולה, קטנה כגדולה. במרכז התקשורת, למשל, יש המון בעיות טכניות ובעיות אחזקה. אנשי צוות יש כאן בטונות, אבל הבעיות לא נפתרות ובמקרה הטוב מגיעות לסיומן החוני כתום זמן רב.

הבעיה הקשה ביותר בסיאול היא בעיית השפה. רוב הקוריאנים אינם דוברי אנגלית כלל או יודעים מלים בודדות בלבד. אף שבבתי־הספר מלמדים אנגלית, המורים הם קוריאנים, וכפי שנמסר לנו התלמידים לא מסיימים את לימודיהם כשהם יודעים שפה זרה. בטלוויזיה ובבתי הקולנוע קיים דיבוב, כלומר כל הסרטים הקנויים מדברים קוריאנית. בכך משמיטים המקומיים סיכוי לקלוט אנגלית או לפחות לשמוע את השפה ולהבין משהו. השבוע צפינו בסרט מתוך הסידרה "A-TEAM" כשגיבוריו מפטפטים בקוריאנית שוטפת. משעשע מאוד.

בלי שפה אי־אפשר לעשות הרבה, ולכן דברים רבים נופלים כאן בין הכסאות. כאשר הבינו בוועדה המארגנת כי אם לא ייעשה משהו בהול יתכן שהאולימפיאדה תיפתח על רקע אי־סדרים במתקנים שונים וחוסר שביעות רצון מצד הספורטאים והאורחים, הוחלט על כמה צעדים: כמעט לכל משלחת הוצמדו מתורגמנים, כדי שניתן יהיה להבין בדיוק מה בקשות כל ספורטאי. למשלחת ישראל יש כרגע שני מתורגמנים מקוריאנית לאנגלית ולהפך, ועל־פי ראש המשלחת, אורי אפק, נפתרו בדרך זו כל הבעיות שהתעוררו.

בנוסף הגיעו לסיאול שתי קבוצות מאורגנות של קוריאנים אמריקנים – כלומר קוריאנים יורדים – המתגוררים באיזור לוס־אנג'לס, כדי ליטול חלק כ"מאמץ הלשוני". הקבוצה הראשונה של מתנדבים נבחרה מתוך 1,000 שהגישו בקשות. בין הבאים עשרות סטודנטים, בעלי נסיון, שכבר עבדו באולימפיאדה הקודמת, ב־1984. המאושרים שנבחרו עברו ראיונות בעל־פה ומבחנים בכתב, ואחר־כך גם קורס הכנה באיזור נופש סמוך ללוס־אנג'לס. בהגיעם לכאן נלקחו במרוכז לעוד שבוע הכנה ולימוד על־ידי הוועדה המארגנת המקומית.

במסעדות בסיאול (לא בתי מלון או מסעדות המיועדות לתיירים), לא ניתן להשיג תפריט באנגלית. רק קוריאנית. המחירים עממיים למדי, והמושג תשר (טיפ) אינו קיים. עיתונאי אמריקני שישב לידי במסעדה בכפר העיתונאים, הושיט שטר תשר למלצרית והיא החזירה לו אותו במבוכה.

המעודדים

כן, לקוריאנים יש גם משלחת משלהם למשחקים האולימפיים. הספורטאים המארחים מתאמנים במרץ והציבו לעצמם מטרה – לזכות ב־6 מדליות זהב. טניס שולחן, קליעה למטרה, היאבקות והוקי נשים – הם הענפים הבטוחים בעיניהם. כמו כן הם מקווים לזכות בזהב גם בג'ודו, חץ וקשת, איגרוף והתעמלות גברים.

כאלף איש התנדבו לעודד ספורטאים של קוריאה (וגם ספורטאים אורחים), ולהעלות את המורל על־ידי שליחת מסרים מעודדים באמצעות מחשבים בית־ים־אישיים ומשרדיים. מצפים שכך יזכו כ־5000 משתתפים במברק עידוד שישלחו באמצעות WINS, רשת המידע האלקטרוני הממוחשב של דרום קוריאה.

אלף המתנדבים כוללים תלמידי בתי־ספר יסודיים עד אוניברסיטה, מורים, פקידים ועקרות בית מסיאול וערים מרכזיות אחרות. חוץ ממלות עידוד ואיחולים יהיו במסרים גם כמה מלות ניחום למי שינסו מאוד – אבל לא יצליחו.

ציידי המזכרות

כאן לא סוחרים במטבע זר, אלא בתגים וסמלים. למן הרגע שאתה נוחת בסיאול עטים עליך אנשי שירותים, אנשי הוועדה המארגנת, פקידים, מזכירות וכמובן ספורטאים ממדינות אחרות, שולפים מול עיניך את הסיכות שלהם ומבקשים, בתמורה, סיכות משלך. מי שסבר לתומו שזו היתה יוזמה פרטית – גילה עד מהרה שפה זו מחלה ממש. כל קוריאני שמכבד את עצמו מרפד את חולצתו או מעילו באוסף הסיכות שהתגלגל לידו.

התופעה לא נעלמה מעיני המארגנים, שכל העת מדווחים על פעילויות חברתיות ותרבותיות כדי להנעים את שעות הפנאי של האורחים. השבוע נמסר מן הוועדה המארגנת שכל ספורטאי משתתף שיגיע למרכז השירותים בבניין הספורטאים בכפר, ויש ברשותו 250 דגלונים וסמלים – יוכל להמירם בסט שלם של כל הדגלונים וכל הסמלים של 161 המדינות המשתתפות.

כמובן שתעשיית המזכרות פורחת, ובכך אין סיאול שונה משום עיר אחרת המארחת אירוע בינלאומי גדול. סמל המשחקים ובובת המשחקים מופיעים על כל כובע, חולצה, גרב, מכנסיים, מגבת, דגלון – וזוהי רשימה חלקית. ברובעים הזולים של העיר – וכאלה לא חסרים – ניתן להצטייד במזכרות מן הסוג הזה בפרוטות, אבל בחנויות המהודרות יותר יפשטו לך את העור. כמו למשל בכל־בו בן 6 הקומות של חברת המכוניות הקוריאנית "הונדאי", שם יגבו מכל פראייר מצוי את הסכומים האלה: מדליות כסף – 5000 עד 43,000 וון; סט כפיות – 45 אלף; סט סכיני נייר – 45 אלף; סט סיכות – 22 אלף; מאפרה־קערה – 45 אלף וון (חלקו את הסכומים הללו ב־7 ותקבלו, פחות או יותר את המחיר בדולרים).

במסגרת קידום המכירות הפרטי שלהם, מציעים הקוריאנים לנציגי התקשורת שבאו לכסות את האולימפיאדה גם חבילת טיולים: לא פחות מ־18 אפשרויות לטיול (כדרך כלל חצי יום עד יום אחד), בין היתר לאיזור המפורז שבין הצפון והדרום, ולאתרים היסטוריים שונים.

יוצאים לדרך

האולימפיאדה ה־24 יוצאת מחר לדרך. יש ויכוח בין המומחים והפרשנים האם היא תהיה מסעירה מקודמותיה בכל מה שקשור לשיאי העולם שיושגו בה. אבל אין ספק שזו האולימפיאדה הגדולה ביותר, ושהושקעו בה יותר משאבים מאשר בכל אירוע ספורטיבי בינלאומי לפניה.

את סיאול יהיה קשה לשכוח: בגלל הכפרים המרשימים של הספורטאים והעיתונאים, בגלל האיצטדיונים היפהפיים שנבנו במיוחד; בגלל התכונה וההתרגשות שאחזו בעם שלם שרואה עצמו שותף למבצע האדירים, וגם בגלל הבעיות הקטנות, קשיי התקשורת והשפה, הסירבול הנורא בענייני היומיום והפיצוי שהקוריאנים מעניקים לאורחיהם בחיוכים ללא גבול, קידות ללא הפסק ושליטה מעוררת השתאות במלה: "YES".

אולימפיאדה יוצאת לדרך. בעוד 16 יום ייגמר הכל והעיניים תהיינה נשואות לעבר היעד ה־25: ברצלונה, ספרד, מארחת המשחקים האולימפיים ב־1992. ■

פאריס 89'

בחירה חופשית

מאת יהודית חנוך
צילומים: "גאמא"

חשיפה ראשונה של אופנת פאריס לחורף 89'. אין מהפכות וגם לא חידושים משמעותיים. הכל די דומה למה שהיה בחורף שעבר. כמו מצעי המפלגות. מנסים למכור לנו את אותם רעיונות בשינויים קלים. הוסיפו לבגדים כמה גימיקים שיוצרים את האשלייה שהמציאו קו חדש. כמו הפוליטיקאים, גם מעצבי האופנה הפאריסאים הם אנשים עקשנים ועקביים. בסוף מוכרים לנו מה שהם רוצים. המעצבים, לא הפוליטיקאים, עוד לא ויתרו על שעל של ברכיים חשופות, וממשיכים להצמיד את הבגדים לגוף למרות שתעשיית האופנה הפסידה בגלל הצירוף הזה מאות מליונים של פרנקים, דולרים ושאר מטבעות קשים. אבל זו רק אופציה אחת. בכל זאת נותרו כמה אפשרויות אחרות שמאפשרות בחירה חופשית.

אורך המכפלת: לצד המיני ואורך ברך גם הרבה חצאיות ארוכות שהוסיפו להן עוד כמה סנטימטרים. לאט־לאט עוד יחזירו את המקסי.

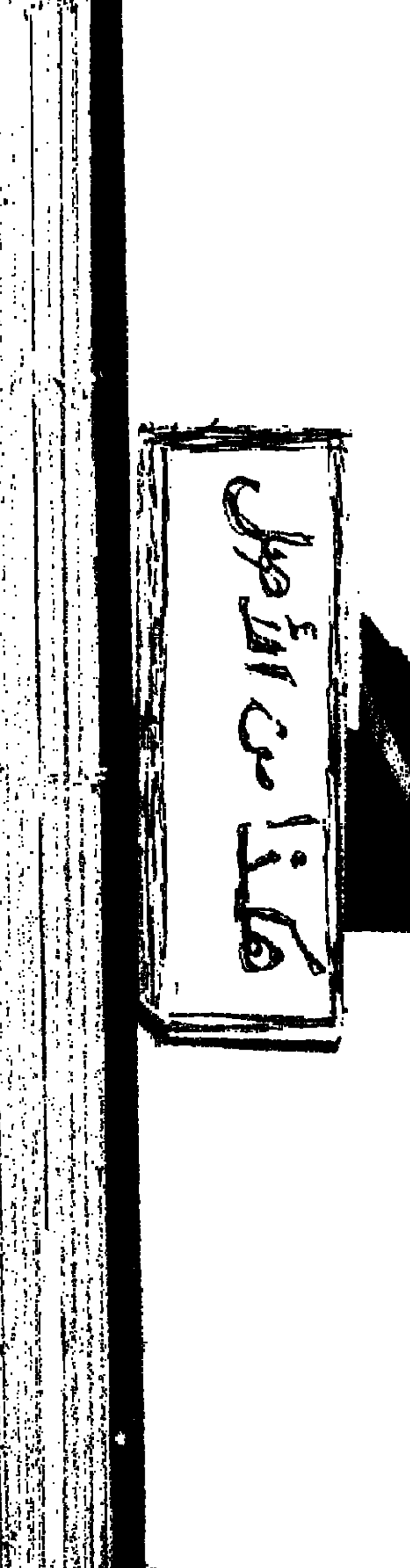
מכנסיים: בכל גיזרה, צמודים ורחבים עם רוב ניכר לרחבים, תמיד עם חגורה מוגבהת שמדגישה את המתניים. המכנסיים הרחבים בצללית שדומה לאות "A" שהתחילו להיראות בחורף שעבר, יהיו להיט בחורף זה.

צבעים: של ציפורים טרופיות. צהוב, אדום, ירוק, כחול. אדום הכי חשוב. לובשים אותם לחוד, וגם שניים־שלושה צבעים ביחד. גם צבעים מעושנים. הרבה ירוק וסגול.

שכבות: מוכנים לחורף קר עם בגדים בשכבות, אפודה ועליה חזיה ומקטורן קצר ומעיל ארוך, כל שכבה בצבע או אריגה אחרת.

שמלות: חוזרים לקטנות וצמודות כמו שפופרת לגוף, או רכות ומפוסלות בקפלים לא סימטריים, כמו פסלים יווניים.

נוצצים: הרבה זהב וכסף ברקמות והדפסים תלת־מימדיים בסגנון בארוקי של בגדי־ערב בכר ירדו מיצירות פאריסאיות מקוריות אל הסווטשירטים למיניהם.

משהו:
נורא הוא שם המשחק החדש: עץ או פלסטיין.

תרבות אירופית

אם לפלא הדבר בעיני מי מכם שעברכם – אשר נמצא באופן זמני לא בכוונה באירופה – לא כותב יותר על המראות הנפלאים והיפים של ארצות התרבות, היום נעשה משהו כדי לתקן את המעוות.

לא צריך להתפשט בלי סוף. צילמתי כאן פינה אחת יפה של העיר רומא. הייתי גם יכול לעשות אלבום צילומים. ראו נא כמה יפה מגולפת האבן שבצילום.

ידו של אומן אבן בן המאה ה־15 יצרה כאן הרמוניה ופרופורציות מושלמים. הוא לא הגזים בסלסולים ומצד שני לא התרשל באף קו. הדרגה העליונה של טוב הטעם.

על הבסיס המגולף מונח עמוד. העמוד הוא, כמו במקומות רבים ברומא, עמוד רומאי עתיק. השילוב המושלם הזה בין היופי הקלאסי לבין ערכי הרנסנס הוא הבסיס לכל התרבות האירופית הנהדרת.

הפינה הזו נמצאת בפייצה דל פופולו. אור הזהב הרך של אירופה שפוך עליה. שלווה, תרבות, שקט, שלום, ירק, זוהי אירופה היפה.

המנגל בארצנו לאן?

על מנגל נדבר. כפי ששם מרור זה מעיד, יש לנו עניין מיוחד בנושא.

הסעיף העומד על הפרק הוא המנגליסטים של גן צ'ארלס קלור. כידוע, שוהים בגן מדי ערב מאות אורחים בלי חולצות ועושים לעצמם בשר על גחלים. כל מי שעובר שם רואה אותם, וגם מבנין עיריית תל־אביב כנראה רואים, כיוון שהוחלט באופן נמרץ להפסיק את זה תיכף ומיד.

המנגליסטים מנהלים שם את תענוגותיהם הקטנים כבר כעשר שנים. העירייה נלחמת בהם, בכוונה לא שמה תאורה, לא פחי אשפה, ולא מעט מים לשתיה. כל שנה עם בוא הקיץ יש גם כמה כתבות קבועות בעיתון או בטלוויזיה הזוקרות את סנטרן בתקיפות נגד התופעה.

השנה, כך שמענו, הוחלט לשים לעניין סוף.

מה אני נחלץ כאן לצד אנשים שלא מבינים איך ליהנות כהלכה בזמנם הפנוי? אבל אני נחלץ, כיוון שהבעייה היא יותר חמורה. השאלה איננה מנגל, אלא מי שייך למי? העירייה לתושבים, או התושבים (הנתינים?) לעירייה. במלים אחרות: האם בנו את הגן למען התושבים, או ישבו את העיר למען הגן?

הם רוצים לעשות מנגל שם, דווקא שם.

"לא מפריע לך שצפוף כאן?"

"לא".

"לא מפריע לך שזה קרוב לכביש?"

"לא".

נו, מה לעשות עם בן אדם כזה. הוא נהנה למרות השאלות העוקצניות בעליל.

העירייה הודיעה שיש שני גנים אחרים בהם אפשר למנגל, אחד הוא פארק הירקון, והשני גן נידח שאינני מכיר שמו ומקומו. אבל המנגליסטים לא רוצים. הם רוצים צ'ארלס קלור. למה? מה אני יודע, אני לא מנגליסט. אולי הם אוהבים את הים הקרוב?

לדלות דעתי, העירייה צריכה לשמוח בשמחתם. הם רוצים לבלות בנעימים בגן צ'ארלס קלור? תנו להם, פרגנו להם, עיזרו להם.

מה קרה? הם מכערים למישהו את הנוף כשהוא חולף במכוניתו בדרך למסעדת דגים בנמל יפו? שייסע עם וילונות. אפשר גם – אם העירייה מתעקשת על נוף יפה בלי אנשים – לבנות גדר קטנה שתסתיר את המראה הסִיתִיכוני הזה מן העיניים. לכו איתם, לא נגדם.

אני יודע שאין לי סיכוי לשכנע, כיוון שבעירייה יש מפה על הקיר ובה תקועה סיכה שראשה בצבע המסמן שגן צ'ארלס קלור לא נועד להנאה מן הסוג הזה. במאבק בין בני אדם וראשי סיכה, תמיד, בלי יוצא מן הכלל, ראש הסיכה ינצח. ייתכן שיעבירו את חוף הים לפארק הירקון, אבל לעולם לא ילכו על הפתרון הטוב והפשוט: עושה לנו טוב על הלב לראות אתכם נהנים, שיהיה לכם לבריאות.

פינת השלולית

כותבת מישהי, והיא מכתירה את מכתבה: "הרהורים של סוף י"ב":

החורף חלף הלך לו, שמש להוטת מייבשת שלוליות אחרונות. יש מין תרגשה שאם בחורף הזה לא מצאנו את חצפרדע שלנו, צפוי לנו קיץ יבש, חסר סיכוי לשלוליות.

ובחורף הבא? כבר לא נהייה נסיכות. נהייה חיילות כמרי צפרדעים".

בסוף המכתב יש נ.ב.: "אם אתה מפרסם, בבקשה בעילום שם, אני לא רוצה שצפרדעים מסויימים יפרשו את הקטע כרמז".

או.קי. יורבּיתניקית, אין שמות. אבל מה כבר איכפת לך לפזר רמזים? זה יכול להביא בקפיצה מבחר צפרדעים.

מאיר עוזיאל

הקבר השלישי

(המשך מעמוד 10)

חריף, עם ״דיבוי ציסטות גדולות על פני שתי השחלות ועם הצטברות נוזלים עצומה״. ריבי נשלחה ל־CT. אובחן ארוע · מוחי, והיא אושפזה במחלקה הנוירולוגית״.

יעקב וולקוביץ: ״כשהגעתי לבית־החולים אמרתי לחתני: רצית שאבוא מחר? תראה מה מתרחש פה. היא שכבה שם ללא הכרה, משותקת בצידה הימני, ומדי פעם היתה משפשפת ביד אחת את היד המשותקת״. אז, אומר אביה של ריבי, נודע לו לראשונה שהיא קיבלה זריקות שבחיים שלו לא שמע את שמן.

ד״ר ברמן נשאר בלילה לצידה של ריבי. למחרת חזר וולקוביץ. ״הסתבר לי שחתני דיבר עם הרופאים, והם מצאו שהיא נפגעה במוח. הם אמרו שלדעתם הגרוע ביותר כבר עבר, ושתוך זמן קצר יעבירו אותה לבית לוינשטיין, לטיפולים״.

במהלך היום הגיע ד״ר אלסנר למחלקה הנוירולוגית. ״ביחד עם איזה עוזר הם לקחו את המיטה של ריבי למרתף. לעשות לה אולטרה־סאונד. הכל ניראה לי כמו במחתרת. כאילו לא על פי הנוהלים המקובלים. הם דחפו אותה למעלית, ואני דחפתי שולחן עם מכשירים. הם נכנסו למרתף, ואותי השאירו בחוץ. ואיזה צעקות שמעתי משם. צווחות איומות. הוציאו לה את הנוזלים מהגוף. וכשהם יצאו, ודחפו שוב את המיטה, ואני את השולחן, הסתכלתי על ריבי ולא יכולתי להאמין למראה עיני. מה שהם עשו לבתי״. וולקוביץ פורץ בבכי גדול. ״לא התביישתי, ואמרתי לו, לד״ר אלסנר: המצרים הרגו לי את הבן, ואתם את הבת. והוא ליטף אותי ואמר: אתה תיראה, הכל יסתדר. אבל אני כבר ידעתי שאבדתי את בתי״.

מה הם עשו מבתי? הוא שואל. היתה יפה, חכמה, ישרה. בן אדם עם עקרונות. ופתאום היא שכבה שם, אומר וולקוביץ, סחוטה לגמרי. כל־כך עייפה. והיא הרי היתה ילדה בריאה. אשה בריאה. היא מסרה את הגוף שלה בידיים של ד״ר אלסנר. האמינה בו. ולחשוב, הוא אומר, שיום קודם שלחו אותה הביתה עם אקמול, וכמה ימים אחר כך נילקחה לנצח בלי להיפרד מאיתנו אפילו.

עמנואל ברמן הגיע להחליף את וולקוביץ. הם סיכמו ביניהם שישבו לידה במשמרות. למחרת בשבע בערב הגיע וולקוביץ. ״עמנואל היה אופטימי. הוא סיפר לי שהרופאים מתחילים לדבר על בית לוינשטיין. שהם מאמינים שחלק מהתופעות השכליות יחזרו מעצמן. אמר לי שהיא מתנהגת מאוד באגרסיביות, מנסה להוציא את האינפוזיות. התיישבתי לידה. קשרתי איתה קשר בליטוף. היא נתנה את עצמה לליטוף שלי. לא היתה בטוחה שזה אני, והעבירה יד על השעון, אחר־כך על הטבעת, ואז התחילה ללטף לי את הפנים. לא שכחה שיש לי שפם. חשבתי שהיא חוזרת בהדרגה להכרה. ואז היא נעשתה אגרסיבית. היא היתה קשורה ברצועות למיטה, וניסתה בכל כוחותיה להתחלק למטה, מתחת לרצועות, כדי לשחרר את עצמה. כך, עם הרגליים, התקדמה עד שהגיעה עם הפה אל הרצועות, וניסתה להתיר אותן בשיניים. העיניים שלה היו פתוחות. היא קראה לעמנואל. רצתה לקפוץ, לרדת מהמיטה. בשתיים וחצי בלילה הרגשתי שינוי בנשימה שלה. זה לא היה הקול שלה. לא היתה הנשימה שלה. היא התחילה לחרחר. הזעיקו את כל בית־החולים. הנשימו אותה. טיפלו בה כל־כך הרבה שעות, שעמנואל כבר הגיע להחליף אותי. הלכתי הביתה. אני כבר ידעתי שאין לי יותר בת״.

במכתבו לפרופ׳ לס כותב עמנואל ברמן: ״בלילה שבין ה־4 ל־5 במאי חלה החמרה במצב. אביה שישב אז לידה קרא לאחיות משהבחין בקשיי נשימה. היה צורך בהחייאה, ואחר כך בהנשמה מלאכותית. היא איבדה לחלוטין את הכרתה, שלא שבה אליה עוד. בצהרי ה־5.5 בוצע CT נוסף שהראה על בצקת במוח, שגרמה להרניאציה של המוח. היא הועברה למחלקה לטיפול נמרץ, ושם הוסבר לנו שהסיכויים להצלתה קלושים ביותר. המצב נשאר תנוד עד למוות המוחי שאירע ב־8.5 אחה״צ, ולמוות הקליני שאירע ב־9.5 לפנות בוקר״. השתלשלות עניינים זו, טוען ברמן, והשוואת הטיפול שנקט ד״ר אלסנר לטיפול המומלץ ע״י הספרות המקצועית והמומחים בתחום, הוליכו אותו למסקנה שדרך התמודדותו של אלסנר עם מצבה של ריבי ״מבטאת רשלנות פושעת, אשר בשילוב עם רשלנות גם בטיפול בבית החולים – גרמה למותה״.

ד״ר אלסנר: ״ריבי טופלה בצורה זהירה ועל־פי כל אמות המידה המקובלות. כשקבלה את הכוריגון, הזהרתי אותה שאם תהיינה תופעות לוואי במשך השבוע, כמו הקאות, שלשולים או כאבי בטן, שתודיע לי. לא שמעתי ממנה דבר כל השבוע. רק באותו יום ראשון שהתקשרה, אמרה שלוחץ לה בשיפולי הבטן. זו היתה הפעם הראשונה ששמעתי ממנה במהלך השבוע. היא הגיעה אלי בשעות אחה״צ. זה נכון. כשבדקתי אותה, מצאתי שהבטן אינה תפוחה, שחלות לא מוגדלות ושום מימצא שיכול להעיד על תסמונת גירוי יתר קשה. גם למחרת בבוקר, כשנבדקה בבית החולים, הבדיקה תאמה לחלוטין את הבדיקה שלי מהערב. נעשה לה אולטרה־סאונד, ומצאו שהשחלות באותו הגודל שאני מצאתי אותן.

״אין פער בין הבדיקה שלי לבדיקה שנעשתה בבית־החולים. כשהיא באה אלי, שאלתי אותה אם היא משלשלת או מקיאה. תשובתה היתה שלילית. עוד לפני שנכנסה אלי, שתתה כוס מים, ולא הקיאה. אם היתה אומרת שהיא מקיאה, או משלשלת, היתה מופנית מיד לבית־החולים״.

פרופ׳ משיח: ״אני הייתי בין הרופאים הראשונים שראו אותה כשהובאה לכאן. ירדתי אליה מיד. היא היתה בהלם, אבל לא נרימום פנימי. לא התרשמנו שזו תסמונת גירוי יתר. חיפשתי הסבר להלם, ובקשתי שיביאו מחט כדי לברוק אם אינה מדממת בתוך הבטן. הבטן לא היתה תפוחה, הנוזל בבטן היה נקי. ובבדיקת אולטרה־סאונד לא נמצאו גם שחלות מוגדלות. היא היתה מאוד לא שקטה, ועוד לא היו סימנים של שיתוק״.

ד״ר אלסנר: ״נלקחו גם בדיקות דם״. פרופ׳ סר: ״אין בדיקה לקרישיות יתר של הדם. אפילו גלולות יכולות לגרום ליתר קרישיות״.

ד״ר אלסנר: ״הבדיקה שנעשתה הצביעה על כך שלא היתה צמיגות יתר של הדם. הדם אצל נשים הסובלות מתסמונת גירוי יתר הוא צמיג מאוד. הבדיקה הזאת שנעשתה היתה תקינה״. פרופ׳ סר: ״משונה מאוד שרופא שמטפל באלפי מקרים, ואישפז פה מאות מקרים של גירוי יתר, לא היה מאתר את התופעות. וב־25 השנים האחרונות לא היה כאן מקרה מוות אחר״.

ד״ר אלסנר: ״כשהיא התקבלה למחלקה הנוירולוגית, נלקחו מבעלה קורות המקרה. כששאלו על תלונות שלה בתקופה האחרונה, הוא ענה שריבי התלוננה על לחצים בבטן וחולשה. הוא לא אמר דבר על הקאות ושילשולים״.

פרופ׳ משיח: ״המחלקה שלנו היא המנוסה ביותר בעולם בתחום של פרגונל, כי השימוש בתרופה התחיל אצלנו. היום מרוכז אצלנו מספר המטופלים הגדול ביותר. למדנו על בשרנו את תופעות הלוואי. פרסמנו את כל הידע שלנו על התסמונת הזו. יהיה מצחיק אם מישהו יבוא ויגיד לנו איך להשתמש בתרופה. השימוש בפרגונל בכל העולם הוא אדיר. עשרות אלפי נשים מטופלות בה. אם היו ביניהן שני מקרים של מוות (ופרופ׳ סר: ״שלושה״), זה סיכון קיים אבל מבוטל. צריכים לנהוג בפרופורציות לטובת הציבור המטופל. זה טיפול שניתן כדי להשיג חיים. נולדו כמה אלפי ילדים כתוצאה ממנו״.

אני מזכירה לפרופ׳ משיח שהדיון אינו בסגולותיה של התרופה, אלא בשאלה האם טופלה ריבי בן־ארי ברשלנות ע״י ד״ר אלסנר, והאם מותה היה נמנע לו טופלה אחרת.

הם אינם מוצאים, שני מנהלי המחלקה וסגנם, שום רשלנות בטיפול של ד״ר אלסנר. היא טופלה בצורה הזהירה והאחראית ביותר.

אני שואלת אם הכל היה כל־כך טוב, למה כל־כך רע.

ד״ר אלסנר: ״תהינו על הקשר בין הטיפול בפרגונל לבין האירוע המוחי שעברה ריבי. התשובה אינה ברורה. נשים רבות מתאשפזות אצלנו במחלקה עם תסמונת גירוי יתר שבעקבות טיפול בפרגונל, בדרגה קשה בהרבה מזו של ריבי. והן אינן מפתחות אירוע מוחי. למה, אם כך, פיתחה ריבי אירוע מוחי בדרגת גירוי יותר קלה? יתכן שיש לנו לכך תשובה חלקית. המשפחה שלה, שהתנהגה בצורה נאורה ביותר, הסכימה לתרום חלקים מגופה להשתלה. בנסיון ללקיחת הכליות להשתלה נמצאו אצלה מומים נרשת כלי הדם, ובכלי הדם המובילים לכליות. עד כדי כך שלא איפשרו את השימוש בכליות להשתלה״.

פרופ׳ סר: ״המומים מלידה בכלי הדם, יכולים, אולי, להסביר את האירוע המוחי. יכול להיות שהיו לה מומים כאלה גם במוח, ולכן היא הגיבה בצורה כל־כך חריגה. הפער הזה שמצאנו בין הטיפול הזהיר, תסמונת גירוי היתר מדרגה מאוד נמוכה שהיה לה והאירוע המוחי, לא הסתדר לנו. גם אנחנו תוהים״.

מקרה טרגי מאוד, אומר ד״ר אלסנר. פגע בכולם. פגע בו. ״הבעתי את צערי והזדעזעותי מהמקרה גם על־ידי ביקור המשפחה ב׳שבעה׳. חשבתי הרבה פעמים אם טיפלתי בצורה חריגה. אם עשיתי משהו לא נכון. לא הצלחתי להעלות שום דבר חריג. צר לי מאוד״.

> ד״ר אלסנר: ״חשבתי הרבה פעמים אם טיפלתי בצורה חריגה. אם עשיתי משהו לא נכון. לא הצלחתי להעלות שום דבר חריג. צר לי מאוד״.

ריבי בן־ארי ז״ל. פשוט רצתה עוד ילד.

בדירתו הקטנה ברמת־גן אומר לי יעקב וולקוביץ שברור לו שאת ריבי הוא לא יקבל בחזרה. הוא רק יודע שערב קודם היא הלכה לרופא שלה, והוא שלח אותה הביתה עם כדור נגד כאבים. ומפריע לו, מפריע לו מאוד הבטחון העצמי הזה של הרופא. ואיך כל אורח שפונה לרופא בעצם מפקיר את גופו בידיו. והוא רק מבקש עכשיו שהגורמים האחראים על שמירת הבריאות של אזרחים, יסיקו מסקנות מהמקרה, ואולי יצילו בכך נשים אחרות.

הוא לא מחפש נקמה. הוא הרי יודע כבר מזמן שהוא שייך למשפחה פטאלית כזו. ולתוצאות של ועדת החקירה ממילא לא יזכה. זה יקח הרבה שנים, והרי גם שם יושבים רופאים. קולגות. ויש לו נכדה, המשך היחידי של משפחתו. ובתקופת מלחמת העולם השניה, אם נשאר יהודי אחד בעיירה, זה היה הרבה. והנה, מהמשפחה שלו בכל זאת נשארה אחת. וחוץ מזה, הוא שואל, מה האלטרנטיבה? להתאבד?

סימה קדמון

חיים ואוהבים

חשבון במרומים

כאשר נישאת לו היית חברת נבחרת הכדורסל הפועל/נשים. הוא היה בא אל המגרש לצפות בך בעת האימונים והיה משוכנע כי יש לו עסק עם פריקית של כדורסל.

כשנישאתם – יצאתם לבלות את ירח הדבש באוהל על חוף אילת, עוד לפני היות שם מלונות הדבש למיניהם. הוא היה בטוח שאת מטורפת על חיי מחנאות, קמפינג בחו״ל וטיולים במדבר.

כשנישאת לו – אהבת לצאת לבלות עד לשעות הקטנות. אמנם לא היו אז פאבים, אבל אנשים שתו ורקדו וידעו לעשות שמח סטייל שנות החמישים והשישים. חורתם הביתה מסוחררים ועליזים.

כשנישאתם – היית משכימה קום כדי להספיק לרוץ את ריצת הבוקר שלך לפני העבודה. היית דקה כלולב ומתעבת סיגריות. חוץ מזה, האמנת בשיתוף, בשוויון, בסוציאליזם, באחוות עמים וכו׳.

היום את משתעממת באירועי ספורט ואינך צופה בכדורסל, אפילו הוא משודר לך ישר למיטה ממדריד. היום האוהל בן שני החדרים שהוא קנה לך – כהפתעה, למלאת עשר שנים לנישואים – מעלה עובש במחסן.

היום, לקראת כל חופשה, את היא החוזרת על הסיסמה: מלון חמישה כוכבים – או לא כלום. ארבעה כוכבים יש לי בבית. ובזול.

ולעניין המראה הלולבי הרק – נו, באמת. למה להיכנס לפרטים?

וכל זה קרה וקורה גם עם החצי השני שלך. היכן הסטודנט הרק לארכיטקטורה מן הטכניון עם מכנסי ה״שיבר״, בעל העינים הלוהטות ממחאה ״נגד״... (תמיד היתה לו סיבה טובה למחאה)? היכן הבחור שהבטיח לך רק יזע ועמל והמון סיפוק בבניין משותף של... (תמיד היתה לכם מטרה משותפת להקים משהו)?

אז אתם נשואים זה לזו, אבל בפירוש אינכם אותם בני אדם להם נישאתם. לא רק מפני שעכשיו את מעשנת כבדה, מייצגת כל מה שהוא אנטי־ספורט, אינך לוחמת עוד בעד־או־נגד אלא מבקשת שיעזבו אותך במנוחה, כי עייפת.

וגם אתה אינך אותו אדם, גם מפני שכבר אינך מקים אוהלים במדבר והבניינים שאתה מתכנן בעבור התברים־של־החברים – אין בינם דבר לבין ״רעיון״ ו״קונספציה״ ו״שליחות״. הם שתולים עמוק בנוף הנובורישי והלא־שייך המקיף את העיר הגדולה בה הקמת את דירת הגג שלנו.

באמצע המדבר – מקום שם מבטיחים הבטחות – הוא לא הבטיח לך חיי פנטהאוז, אלא בעיקר יזע ודמעות. אבל כך יצא שהגעתם גבוה ורחוק מכל מה שפעם חלמתם שתגיעו אליו.

וגם נושא הבילוי־עד־הבוקר נשכח מזמן. שניכם נרדמים מול הקופסה, מי מיד אחרי מבט ומי באמצע הסרט של ליל־שבת.

האם את מאוכזבת?

בטח שלא. אבל אחת לשנה את אוהבת להזכיר לעצמך מניין הגעתם אל הגג הזה, עם הספסטפות והצמחיה הטרופית, עשרת השולחנות וארבעים הכסאות.

ועכשיו הוא הביא לך במתנה את הג׳קוזי.

״אתה הרי יודע שהוא לא מתאים לנו״ – רצית לומר ונשכת את הלשון.

אבל, שיהיה.

הרפתקה בבנק

בשעתו כל־כך מצא־חן בעיני הג׳ינגל של הבנק החדש, הבינלאומי הראשון – משהו כמו ״פתח חשבון גם בבינלאומי״, עד שהלכתי ופתחתי. גם. סניף ליד הבית, מרווח עם קומה שנייה פנימית שעדיין לא היתה מאוכלסת לפני שנה כאשר הצטרפתי ללקוחות הבנק. כנראה שהסניף הנ״ל ציפה להתרחבות, אבל הם יעשו זאת מעתה – בלעדי. למה?

הדבר החל יום אחד בעמידה ממושכת בתור. הלקוח שעמד לפני נידנר ל״כספרית״ בכל מיני שאלות, וכשסיימה לטפל בו היתה מותשת. ואז הגעתי אני עם כל מיני צ׳קים להפקדה, ובקשה למשיכת מזומנים. התוצאה, כך הוברר לי במרחק של מספר חודשים, היתה טעות בחישוב (מצידה) שהעשירה את חשבון הבנק שלי ב־3200 שקל. למחרת תיקנה את הטעות, אך לא הודיעה לי.

הטעות הוברדה לי רק לאחר ארבעה ביקורים מיוחדים בבנק, צילום מסמכים, ספיגת עלבון (״אין לי זמן בשביל להסביר לך את החשבון״) ושעה ארוכה של עצבים. לבסוף, כאשר התרוששתי מ־3200 השקלים המיותרים, הגבתי בצ׳יק: נא לסגור לי את החשבון. איבדתי את האמון בכם.

הפקיד האחראי הגיב כ״זו הפעם הראשונה שמקרה כזה קורה לנו״. לא התווכחתי. משכתי את כל כספי והלכתי הביתה.

אני מאוד מעריכה את אלה שמחברים את הג׳ינגלים לבנקים. כמו ה״חמצן״, ו״הידיד״, ו״בוא לגדול״, ו״פתח חשבון גם״. הם יודעים לפרוט על הנימים הנסתרות בנפשנו התמה, רוכשים את אמוננו, ואנו מקווים שמאחר שהפקדנו אצלם את כספנו הספוג בהרבה זיעה של ״עבודות נוספות״ – יידעו הללו גם להתייחס אלינו בכבוד־הראוי.

אז איפה הכבוד? שלוש פעמים הריצו אותנו לסניף עד שקיבלנו את צילום המסמכים, ועד שלא איימנו בפנייה למבקר הבנק – לא הסכימו להודיע לנו טלפונית מתי המסמך מגיע. ״תבואו בעוד עשרה ימים״, אמרו, כאילו צילום מסמך נעשה מעבר להרי חושך.

מסקנה: אני חוזרת להיות נאמנה אך ורק לסניף הבנק הישן שלי בו הפקדתי את משכורתי הראשונה. אני אפילו לא זוכרת מה הג׳ינגל הנוכחי שלהם. העיקר ששם מכירים אותי ויש להם תמיד זמן להסביר לי את החשבון. השיטה הישנה של היכרויות אישיות עובדת טוב יותר מכל ענייני ה״בוא לגדול״ וה״גם״.

עכשיו אני שומעת שאלה מן האגף: מה, את בודקת את חשבונות הבנק? אין לך על מה לבזבז זמן?

כן, אני תמיד בודקת בתקווה לגלות טעות שתסביר את האוברדרפט. לפעמים אני מגלה אי־התאמות, ניגשת אל אחד העובדים בסניף, ותמיד – אבל תמיד – הוא מוכיח לי שהבנק אינו טועה לעולם. אז האמנם אין טעם לברוק? והרי ישנה אסכולה האומרת שאדם הוא רק אדם והפקיד עלול לטעות. ויש אסכולה חדשה יחסית האומרת: ממילא, המחשב מגלה לבסוף את כל הטעויות.

עובדה. זה בדיוק מה שקרה לי. חבל שברקתי. בעצם, היה די נוח ליד הבית.

תמר אדיבר

תיבת דואר / מ״בזק״ ועד השואה

תמרל׳ה מותק!

אני שמת ש״גילך אינו נראה עליך״. אך זה לא כל כך חשוב – בוודאי לא אצל אשה אחרי גיל 40־50. אז חשוב האופי, ולך ולכשמותך יש ״״ ולא אופי.

הלכת ל״בזק״ וכמעט התפוצצת? אז למה רק ״כמעט״? את לא יכולה לעשות פעם משהו כמו שצריך? מותק, אמי ז״ל חיה בצל בעלה, אבי הטוב ז״ל. איזה מזל שבימית עוד לא שמעו עליך ועל שכמותך, והיא יכלה להיות סתם אמנו הטובה ולשרת את אבי ואותי כל חייה. ובכל זאת היתה אשה אמיצה, ואין ספק שלא היינו ניצולים בשואה הנאצית בלעדיה. וכל זאת מבלי ש״עמדת על זכויותיה״, ואלה היו רבות – לעומת הזכויות שלך, תמרל׳ה מותק, שהן רק מלים נבובות.

ר. טוק, רחובות

לקורא הקורא לי ״מותק״:

איזה בסיס לוויכוח יכול להיות לי עם מי שקורא לי ״מותק״ מבלי להכיר אותי? ואשר לעניין חוסר־האופי שהוא מונה בי: ייתכן. אבל יעילות – יש. התלונה שלי נגד ״בזק״ (שנכתבה לאחר שדרשו ממני להביא פתק מהבעל המאשר את הסכמתו להפרדת שם משפחתו משם משפחתי בספר הטלפונים), הגיעה למקומות הנכונים (אל ח״כ חיים רמון, אל שר התקשורת גד יעקובי ואל נעמת), שם היא מקבלת את הטיפול שציפיתי לו. לפעמים, אולי, אין צורך באופי אלא במעט שכל. ויסלח לי הקורא על שאין אני מערבת בוויכוח את ענין השואה והנאצים, כפי שמקובל בקרב כמה מבני עמנו כאשר יש צורך לנפנף בטיעון כבד.

יש לו חלום

(המשך מעמוד 17)

את איבת הערבים, את תחושת המובלעת. הוא זוכר את רצח השומר שהיה ידיד של כולם. הוא יכול לשחזר את חרדת הכיתור על ידי הערבים. ייתכן כי מדינה פלשתינית מצטיינת בתחושותיו כבן־שמן מכותרת.

אני שואלת אותו על חוויות פחד דומות בבגרותו, והוא נזכר כיצד טס בדקוטה לצרפת: "היה קור כלבים. התכרבלנו בשמיכות. הטיסה היתה ארוכה. כל כך רצינו לשמוע חדשות בעברית. נכנסנו לתא הטייס. ניסינו למצוא את 'קול ישראל'. כל הסביבה דיברה ערבית, ואז פתאום, במטוס הזה, חשתי תחושה נוראה, קשה..." פרס משתתק, נדמה לו שאמר יותר מדי. והוא זוכר גם את סבו האהוב שהיה מרעיד את לבו כשזימר לפני התיבה ביום הכיפורים ב"קול נדרי", שלימד אותו בכל יום דף גמרא ותלמוד. סבו שעלה באש וספר תורה בידו.

זכרון השואה, הוא אומר, מזכיר לו שאסור להיות חלש, כמאמר בן־גוריון העולה בזכרונו: לא חשוב מה גודל הראש של איינשטיין, חשוב עובי עורו. ואולי משום כך הוא עדיין נאבק בעוכרות המתהוות על פרישת ירדן לאחורי הבמה ומעמד הפלשתינים בקידמתה. הוא נזכר באלתרמן שהתריע כי אסור שהסכסוך ייהפך מסכסוך ערבי־יהודי לסכסוך פלשתיני־יהודי. "הייתי מעריך", הוא אומר, "אילו לא היה עם פלשתיני". ואינו מרפה מחוסיין. "חוסיין לא ברח". אכן, הוא יודע כי אין אנו קבוצת מלאכים, אלא שהוא מאמין כי בכל תקופה נמצאו מספיק חוליות מוסריות בקרבנו כדי שהקורבנות לא יהפכו לרוצחים.

והוא חולם על שלום. חלומו הוא תיאטרון רב־עלילות. בשלום שלו יש לישראל אפשרויות אדירות לבטא עצמה מדעית, טכנולוגית, תעשייתית בכל המזרח התיכון. הארץ כולה תשתנה, אנשים מיושנים חושבים כי גודל הארץ הוא כגודל שטחה, והרי גודל הארץ הוא כגודל הפוטנציה האנושית האינטלקטואלית. המימדים אינם גיאוגרפיים. כשיבוא השלום הכל ייפתח, שוב לא נהיה מנותקים מן העולם, אולי נהיה אפילו מלכי המזרח התיכון, מכון ויצמן של המזרח התיכון, שהרי היהודי זקוק להמון מחיאות כפיים, הוא רוצה להצטיין, להיות עם סגולה.

ה שלום של פרס אנחנו דומים ליפן, שהרי כל שטחה המיושב אינו גדול בהרבה מישראל. וכבר הוזכרה תחנת הכוח ההידראולית שתפצה את ים המלח על אובדן מימיו. החקלאות תתגבר על המדבר. השלום ישחרר אנרגיות רוחניות במקומן של האנרגיות החומריות. ישראל תמלא תפקיד מרכזי־אינטלקטואלי בעם היהודי. הוא חולם להזמין את כל הסופרים והאמנים היהודים בעולם לחיות בישראל בלי מסים. זאת לא פנטזיה, הוא אומר, ניתן לאייש בהם גם את הממשלה. ישראל בימי השלום תיקח חלק בהשתנות הדפוסים החברתיים ערב לידת עולם העתיד. העולם הממוחשב יוזרים אינפורמציה ליחיד ושוב לא יהיה צורך במימשל מרכזי כה חזק. אנשים עמוסי אינפורמציה לא ירצו שיחליטו במקומם. זו תהיה תקופת המעבר מן הממלכתיות אל הקהילתיות. אנשים יקבלו החלטות במחוזותיהם, החלטות אמיתיות הנוגעות לחייהם. בימי השלום של שמעון פרס יקום קיבוץ הייטק, ופה בארץ אבות יפגישו את המחשב המודרני ביותר עם הדגם האנושי המתקדם ביותר. המחשב יעשה אותנו לבעלי אורחות כפולה – של המדינה ושל התקופה. גבולות המדינה יהפכו לגבולות התקופה.

והיכן עומדת כאן השנאה לערבים, עד כמה היא עמוקה בתוכנו? אני שואלת את פרס. פרס נזכר ב"תור הזהב" שלנו בעולם המוסלמי: הרמב"ם, הוא אומר לי, כתב בשתי שפות, תורת ההלכה בעברית ותורת הפילוסופיה בערבית. התורה הראשונה מלמדת איך לאהוב את אלוהים. התורה השניה מלמדת כיצד להתווכח איתו. פרס נזכר גם במשוררי ימי הביניים הגדולים. טבען של שנאות שהן חולפות מן העולם, הנה המונגולים והסינים, הנה הגרמנים והצרפתים. "כל העולם הוא גשר צר מאוד", אומר פרס, "והעיקר לא לפחד כלל". העולם הערבי מחפש דרך לצאת מן הבלבול והפיגור שפקדו אותו, אפשר שהוא יתפתח לאתגר העולם החדש.

לשלום פרצוף מפחיד ומגוחך. ברגניה ב' קרא פרס לשומעיו להתגייס לחיל הרגלים שלו. לתת לו מנדאט לבצע במזרח התיכון את השלום כפי שביצע בזמנו את הבלתי־יאומן האחר, את רכש הנשק בצרפת. אבל לצד האימה שהוא חושף למאזיניו פן לא תצא מפלגתו כגדולה במפלגות ושוב ישברו את גבו כמו"מ קואליציוני, צצה לה אימה אחרת, בלתי־צפויה. איבר נסער מגיע אל־שולחן ארוחת הערב של פרס עם צנצנת ענק רווית פורמלין ובה שרויה בננת־אימים שכמותה לא נראתה במחוזות ארם. הדרך לשלום עוכרת דרך ארוחת ערב במחיצת בננה בפורמלין.

וכך חולפים על שמעון פרס ימי המאבק האחרון, בגעגועים לספונטאניות, בסלידה קלה מחצאי הידידים שמייעצים לו להתייפות כל הזמן בסירוק שערו לפני הופעתו בטלוויזיה. הוא מתגעגע לצאת מן הו'אקט, לצאת במחול ושירה עם זמרי המזרח, והוא זוכר את חרדת בן־גוריון בערוב ימיו, מאיבוד הפאקולטות של המוח. אין לו סבלנות לעבר והוא חש את קצב העתיד עד כדי כך שאינו בטוח אם כדאי לו לאגור חברים. והוא מרדבן עצמו לאזור כוח לחלום. נדמה לו שהוא מתחיל להיות שקול מדי.

שרית פוקס

עגנון שלו

(המשך מעמוד 33)

שאינם מפחדים מעגנון. כשהתלבטתי באיזה שם לבחור, עלתה גם האפשרות לקרוא לערב 'מי מפחד מעגנון?'. אבל חששתי שהשם הזה יפחיד, ירתיע. הערב מיועד לאנשים שמוכנים לבוא ולהקשיב לסיפוריו במשך שעה ועשר דקות.

"בחירת הסיפורים היתה מלאכה קשה, וברור לי שיהיו מי שיבואו וישאלו מדוע בכלל בערב דווקא קטע זה ולא אחר, סיפור זה ולא אחר. השתדלתי לבחור דברים שעומדים בפני עצמם. סיפור שיש לו התחלה ויש לו סוף. אני לא עגנון. אינני משחק עגנון, אבל קורה שאני – כמספר – מזדהה עם הדברים. הסופר הזה קרוב אלי. מבחינתי, הרבה משפטים שלו הם אמיתות. אני אוהב אותו, מכיר את יתרונותיו ואת חולשותיו. כשאתה מקשיב לאגדה או קורא אגדה, אתה רוצה להישאר טעם של אגדה. חסיד לא רוצה לראות את הרבי שלו נכנס לבית הכבוד. אבל כשאתה מכיר באדם מקרוב, אתה מבקר אצלו בהרבה מחוזות".

ניצן, פרפקציוניסט מושבע בעבודה, נאלץ בכמה מקרים לקצר טקסט. בכל קיצור כזה התייעץ עם מספר עגנונולוגים. רפי וייזר, מנהל המחלקה לכתבי יד באוניברסיטה העברית ומנהל ארכיון עגנון, סייע לו הרבה. כן סייעו לו פרופ' גרשון שקד, הסופר חיים באר, המשורר נתן זך, המורה לספרות יהודית בר ישע, ר"ר אריאל הירשפלד, שלמה צוקר מהמחלקה לכתבי יד באוניברסיטה. במה שקשור לצד התיאטרוני של הערב הוא התייעץ עם הבמאי מיקי גורביץ ועם המעבד־במאי שמואל הספרי.

"קודם כל", הוא אומר, "אני נשען על טקסטים של עגנון, וזו פריווילגיה גדולה. כשאתה חושב הרבה זמן בצורה מסויימת, אתה רוצה לנתב את הראש שלך קצת אחרת. הערב הזה הוא פרוייקט שאני מעוניין לעשות כבר הרבה שנים, אבל לא חשבתי שאעשה אותו כך. חשבתי שעכשיו הזמן באמת מתאים. לפני שנה לא תארתי ובוודאי לא תוכננתי לצאת עם זה עכשיו. אלא שפתאום הרגשתי מין דחף".

"פעם שאלו מישהו: מה דוחף אותך לבמה? והוא ענה – הדחף. זה מה שנקרא פקודת הלב. לעשות ערב על עגנון, מיצירות עגנון, זה בשבילי תענוג. אתה מתעסק עם החומר הכי טוב. הבעיה שלך היא איך לא לקלקל".

החומר, כידוע, לא נכתב אתמול. האם לדעתך יש בו עדיין מימד של אקטואליה?

"שאלו פעם את עגנון מהי התרשמותו מאירועים אקטואליים. הוא ענה שהאירועים האקטואליים מתרחשים בספרים שלו, ומי שיודע לקרוא – יקרא וימצא. התשובה שלי לשאלה מעט דומה לשלו. הוא גם כתב: 'משאת נפשי היתה שכל אחד מישראל יקרא בכתבי', אבל במקום אחר אמר: 'אני לא צריך שיותר מ־30־40 איש יקראו בכתבי'. הנאום שלו בטקס קבלת פרס ישראל (תשי"ד) עשוי ממש כמו הופעה של בדרן. 'אילו נתנו לי', אמר שם, 'את הפרס קודם, לפני שנים, לא הייתי צריך להשתמש במשקפיים, ובצילום הייתי יוצא יותר יפה. עכשיו אני מסכן, צריך לקחת משקפיים'. עגנון נהג לצטט את ביאליק שהיה אומר 'אני הנני הגדול שבשחקנים, שהללו דרכם שכשהם משחקים הם מחקים מישהו, ואני יודע לשחק מבלי לחקות איש'".

והמשיכה שחש שלמה ניצן לעולם העגנוני יכולה להתפענח גם כשלב בלתי נמנע בתהיותיו לביטוי ייחודי, כחלק מתהליך החיפוש שלו אחר הזדהות אמנותית עם טקסט המתלבש על עצם הוויתו. הוא משלח את בליסטראות הסאטירה המפולפלת שלו לימין ולשמאל, נעזר בדברי חכמים בני זמנים שונים, מרגיש את רצף הדורות ובוחן את אדני עולמו המבונה מן המסד עד הטפחות של עגנון. נדמה שרב הדמיון בין השניים, שאמנותם יונקת ממקורות עבר ונדרשת לגווילים עתיקים גם בבואה לעסוק בנושאי עולם ימינו.

יעקב הכהן

גולדפינגר: ניצן – אחד מל"ו צדיקים

א הר'לה גולדפינגר, מפיק ועורך "סיבה למסיבה":

"שלמה הוא תפדאנט הכי גדול בעולם או האיש עם האחריות הגדולה ביותר. כל תנובה שלו, כל דבר שהוא הולך להגיד, אני שומע יותר מפעם אחת. הוא בור בלתי־נדלה של רעיונות. עושה את הדבר הקשה ביותר שעושים מעל המסך. כל הופעה שלו היא הופעת בכורה. ליוצרים שעוסקים בהומור, יש לרוב אפשרות לבדוק את החומר תחילה במעגלים קטנים. אצל שלמה זה נעשה בלי הצגות הרצה. אבל בכל הפעמים הרבות שהופיע מעולם לא היתה נפילה. בלעדיו, התוכנית היא לפעמים סיבה בלי מסיבה...

"התוכנית תחזור למסך באמצע אוקטובר, בלי שלמה, בגלל חוק הבחירות. עדיין לא סיכמנו איתו על ההמשך, אבל אנחנו מחכים לו בסוף נובמבר.

"עובדת היותו פרפציוניסט קיצוני כזה יוצרת לפעמים התנגשויות בלתי נמנעות. הלוואי שחיינו יכולים לתת לו הכל. אצלו השמיים הם הגבול. את כל העבודה הוא עושה לבד. העובדה שהוא מרגיז נובעת לא מתוך תנובה ציונית, אלא מתוך אהבת הארץ, כאב, איכפתיות אדירה. הוא לא ומדד במשקפיים של ימין או שמאל. הוא מדבר בשם הקונסנזוס. לדעתי הוא ממש אחד מל"ו צדיקים".

פנטהאוז

יגאל לב

המירוץ לאולימפיאדה

ל חיות עם שעון עצר. לקצוב את חייך לקטעי זמן, שכל אחד מהם מכיל אין סוף רסיסים קטנים. למדוד את הזמן, שבו את מדלגת על פני המדרגות בדרך לבית. את הזמן המדויק שבו את יוצאת מהבית בדרך אל בריכת השחיה. כמה זמן אורכת פתיחת דלת, כמה זמן. השעון, האדון השליט של חייה. לנסות להתניף לו. לרצות אותו. את האל הכל יכול הזה. להשפיע עליו שיקצר את הזמנים. אלוהים, כמה היא מתעבת שעונים וכמה היא שונאת את בריכת המים שהיקנתה לה תהילה והפכה לה מלכודת.

רחלי, בת כיתתו של ניר. מאז שהוא זוכר אותה היא שוחה במים. כמו דג. לא מסוגל להכיר אותה כאשר היא לובשת בגדים. כאילו בגד הים הוא עורה, והמים סביבתה הטבעית. רחלי התגלתה ככוכבת עור כעטמי. כבר אז ייעדו לנערה זו, בעלת הפרקים הארוכים, הידיים והרגליים הדקות, החטובות, השרירים המפותחים, חלומות של תקווה כי היא תזכה את ישראל במדליות, בתחרויות האולימפיות.

לגביה היתה זו דרך חיים. היום היא לא מסוגלת אפילו להיזכר אם בחרה בכלל בשחיה כדרך. תמיד לחיות במשטר. 6 בבוקר לצאת אל הבריכה. להתאמן במשך שעות ארוכות. לשמוע את הצעקות, את הצחוק. לחיות בקבוצה מגובשת של שחיינים שאיתה התחילה יחד את הדרך.

"התקווה הגדולה של בריכת מים", קראו לה. והבריכה העניקה לה תהילה, כבוד, פרסים, בזה אחר זה. למתבונן מהצד נראה כאילו היא זוכה בהם כדבר מובן מאליו. אבל לגביה כל תחרות פירושה לחזור מחר בבוקר אל בריכת השחיה, ולהתאמן מחדש.

משטר קשה. זמן קצוב. תהילה רחוקה. צריך להיות בעל אופי של ברזל. צריך לחוש ברמך את הרעב לתהילה כדי לרוץ קדימה. להתגבר על משבר כשהגוף נוקשה מכאבים. לחצות את קיר הברזל של קצה יכולתך, כאשר נדמה לך שעוד מטר אחד את טובעת. להמשיך הלאה.

תקוות השחיה הישראלית. שוברת שיאים. מזנקת למים כאילו היא קשת שלוחה, מרחפת עד שנדמה לך שהיא יוצרת מחיצה דקה בינה ובין המים ומתנועעת על גבי סילון במהירות מסחררת.

הבריכה העניקה לה את הבטחון. את תחושת הגאווה. המים העניקו לה את הקרקע המוצקה, שעליהם יכלה לדרוך בביטחה. כל אלה הוליכו אותה אל התחרות האולימפית.

מאוחר יותר, כאשר חזרה לארץ, ניסתה להסביר לניר את ההבדל בין ספורטאי הרץ לאולימפיאדה לבין אמנים העוסקים ביצירה. "כשאדם כותב ספר, אפילו אם הספר לא זוכה להצלחה, תמיד הוא יכול להמתין שבבוא היום יגלו אותו. יגלו אותו כסופר, יגלו אותו כשחקן, יגלו אותו כזמר. הכשלונות הם רק חומרים שמהם הוא ניזון. חומרים שאינם הולכים לאיבוד. אבל הספורטאי איננו דומה לאמן, אלא...למהמר".

ניר שם לב, כי רחלי השתנתה מאז שחזרה מהאולימפיאדה האחרונה. לא רק בגרות, אלא גם קו של אכזבה התגנב לקשת שפתיה הרכות. הפך את מצחה לחרוש קמטים קטנים ודקים ואיזה תנועה עצבנית קצרת רוח מלווה את ידה הימנית. כאשר היא מדברת, דומה שאין היא יכולה לשלוט ביד הזו.

רחלי השתנה מאז שחזרה מהאולימפיאדה האחרונה. דומה שהיא נגעה בקצה תקוותיה והם התפוררו.

נושאת את החלום המנופץ, כמו צל שרובץ על מצחה.

"תראה ניר, אתה כבר מסיים משפטים. ואני את כל הזמן הזה הטבעתי ב...מים. את מתכוננת ארבע שנים לתחרות. לא חשוב כמה שיאים שברת בינתיים. לא חשוב כמה הצלחות, או זרים קשרו לראשך, כאשר את באה לתחרות. את מטילה על הכף את כל ארבע השנים הקשות. את האימונים המפרכים. את הלילות שבהם היה גופך מכווץ מכאבים. את הנעורים שלך, שוויתרת עליהם. את הידידים שלא בילית איתם. את הספרים שלא קראת. מניחה הכל על הכף. כמו מהמר".

רחלי מתגוררת בבית סמוך לבית המשותף של אורי ורינה. הוריה הם ידידים של אורי וגליה. אותו ערב, התאספו כולם בפנטהאוז, משום שאחותה הקטנה של רחלי, דורית, הצטרפה למשפחת השחיינים והפכה, כמו אחותה, לתקווה הגדולה של בריכת המים.

רחלי היסבה על המרפסת עם ניר. כמו מציבה מחיצה בינה ובין בני המשפחה.

"את מניחה הכל על הכף. ואז, מתיחת שריר, סתם מתיחת שריר מחסלת את כל ארבע השנים. מוחקת אותן כאילו לא היו. שום דבר לא נשאר לך ואת ניצבת על הריסות עבודתך הכבירה. חשה את עצמך לא רק ריקה, לא רק מאוכזבת, אלא חיה בתחושה שביזבזת שנים יפות כל כך לשווא".

סביב בריכת המים. כאילו חוצה את הרירה נהר וכולם יחד משתכשכים בו. יוצאים איתן יחד בבוקר לבריכה. מכינים לה סנדוויצים. שומרים על דיאטה נכונה. מודדים את זמנה. מלווים אותה ברגעים של משבר. כאילו בני ביתן של רחלי ודורית ביטלו את חייהם הפרטיים כדי להפוך את בנותיהם לכוכבות.

מעבר לדלת הפתוחה יכלו ניר ורחלי לשמוע את קולות השיחה. אביה של רחלי דיבר על "התהילה שרחלי זכתה לה. בגיל צעיר התפרסם שמה בכל העיתונים...עם תמונתה...ראיינו אותה. היא הביאה מדליות. היא היתה מוכרת כשחיינית בינלאומית...הספורט הוא נשיקת המוות על מצחם של אנשים צעירים והוא נותן להם קפיצת דרך מהירה אל התהילה".

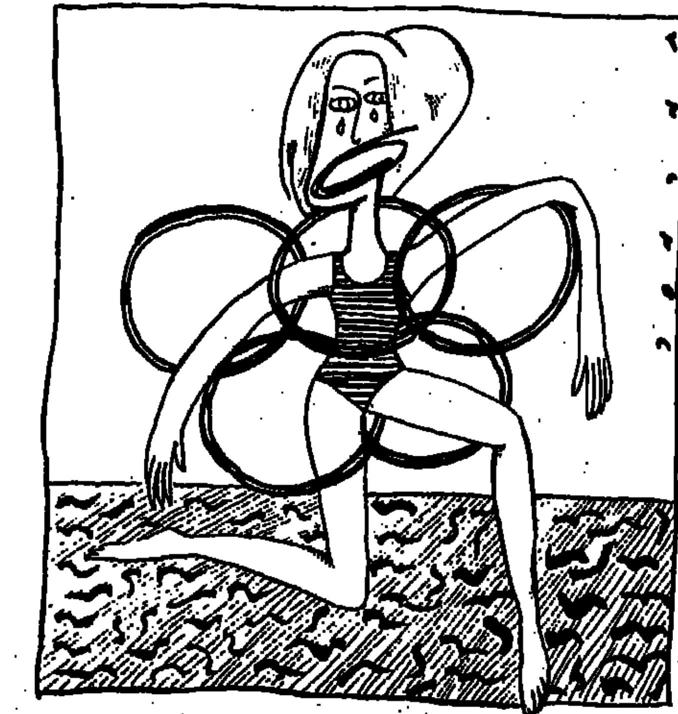
דורית צהלה משמחה. דומה שאביה משרטט את הקווים לעתידה. רעבה לתהילה. רעבה להצלחה. אחותה שימשה לה דוגמא, אבל היא תעבור אותה. ניתנה באותם נתונים גופנים. גוף דק מוצק, סבלנות של ברזל ורעב להצליח. עכשיו היא צוחקת בקול. יודעת שבני המשפחה ילכו איתה לאורך כל הדרך עד למדליה האולימפית.

כל ימיה העריצה את רחלי אחותה. בחדרה סידרה את המדליות ואת הגביעים שלה. שורה ארוכה ארוכה. למטה קבעה מסגרת עץ כדי להציג עליה את הגביעים שלה...

הצחוק עלה בטות, כמו ציפור הממריאה גבוה גבוה, נוסקת וצוברת תנופה. ואז, פרצה רחלי לחדר. מעולם לא ראו אותה כך. אפילו לא כאשר חזרה מובסת מהאולימפיאדה. פרצה אל החדר ופניה כמסכת גורגונה זועמת. קולה הרך והאריב תמיד, הפך צרחני וזועם כאשר הטיחה בפני הוריה: "לא, אני לא אתן לכם לעשות לדורית את זה. אני לא אתן לכם להרוס גם אותה...אתם יודעים מה נשאר ממני...לקחו ממני את הנעורים, לקחו ממני את הצחוק, לקחו את הידידות, והכל כדי להקריב למולך ששמו תחרות אולימפית...אני לא אתן לכם לעשות את זה לדורית. אני לא רוצה שתעבור את מה שעברתי אני".

פרצה בבכי. לראשונה העזה להטיח בפני הוריה את שחשה. לראשונה כחיה הציבה את הריסות נעוריה אל מול שאיפות שמזמן הדלו להיות שאיפותיה שלה.

דורית התבוננה באחותה, בעיניים דומעות, האלילה שהתנפצה...

ניר ידע שרחלי מתחה שריר. ממש ערב התחרויות. חודשים ארוכים התאמנה בבריכות אולימפיות בארה"ב. חיה את המים, אוכלת מים, שותה מים, רוחצת בזיעתה. חודשים ארוכים היתה מנותקת מבני המשפחה ואז, ממש כמה שעות לפני שהיתה אמורה לזנק אל תהילתה, מתחה שריר.

דורית מוקסמת מהמסלול החדש שנפתח לפניה. גם היא שחיינית טובה כאחותה, אלא צעירה ממנה. כת גילה של רינה. גם היא חיית מים. מנסה לחקות את אחותה. היא זו שדחפה את ההורים לתמוך בה לקראת דרכה החדשה. משום שבמקצוע השחיה לא עוסקים בשחיין אחד, אלא במשפחה שלמה. גם דורית וגם רחלי לא יצאו לבריכת המים בלי שאביהן ילווה אותן עם שעון העצר בידו. בעצם כל חיי המשפחה סובבים

אסטרולוגיה

בתולה יכול לשגע את הפרטנר

בן מזל בתולה הוא, עקרונית, בן זוג טוב. הוא אוהב את התחושה שזקוקים לו ועל כן נוטה לקחת אחריות ולהעניק לבת זוגו מידה ניכרת של תמיכה נפשית ומעשית. הוא יודע להקשיב: ואם את שוטחת בפניו בעיה ממשית (לא כזאת הנובעת מניפות רגשי או היסטרי) הוא ייחלץ לעזרתך בחפץ לב.

גישתו לחיים היא עניינית ומעשית. ההגיון מהווה בסיס לכל מעשיו. הוא נוטה לפרק כל בעיה לגורמים, לנתח ולקטלג אותם, ולהפוך בהם עד שיגיע אל הפתרון ההגיוני. משהגיע אל הפתרון הוא ניגש לממשו, בעקביות וביסודיות. ההגיון מעניק לו שליטה בחיים.

החרדה העמוקה ביותר של בן מזל בתולה היא מאיבוד שליטה. מסיבה זו, הוא לומד כל מצב לפרטי פרטיו, שמא יצוץ איזשהו פרט בלתי צפוי ויכשילו. מסיבה זו, הוא גם אינו נוטה להסחפות רגשית: רגשות שקוראים להם דרור עלולים לסחוף אותו למצבים של איבוד שליטה.

אך אותו קור רוח, אותו איפוק שהם תכונותיו החזקות של הבתולה – הן גם תכונותיו המרגיזות ביותר. התופעה של בתולה השומר מרחק ממך משום שאת מצוננת ועלולה להדביקו, או זה המקפל את מכנסיו ותולה אותם בזהירות לפני שהוא מתפנה לאהוב אותך היא חזיון נפרץ אצל בני מזל זה. אהבה אינה נפגמת אם דוחים אותה בכמה דקות או ימים, אך הצטננות אפשרית או מכנסיים מקומטים הם רעות חולות שיש למנוע אותן.

למעשה, הבתולה הוא טיפוס רומנטי, רגיש ופגיע; אך הפחד מאיבוד שליטה גורם לו להרחיק תכונות אלה ולהפגין, כלפי חוץ, קור רוח. הוא נזהר מהשתפכות ומתלות רגשית ומעדיף לנתח רגשות בהגיון, דבר העלול לשגע פרטנר רגיש.

רובנו נוטים לבחור בבני זוג המאופיינים בתכונות, שאותן אנו מרחיקים. לכן הבתולה, המרחיק את הגרעין הרך שבתוכו, יקח לו בדרך־כלל בת זוג רגישה במיוחד. וכאן עלולה להתפתח בעיה: הוא לא אוהב השתפכויות רגשיות! (שהרי הרחיק תכונה זו). לכן, כשהוא ניצב מול רגשנותה של בת הזוג הוא הופך לביקורתי ומנוכר. בתולה קלסי עלול להשפיל את הזולת עד עפר, במענה לשונו החריף, הבקורתי וה"הגיוני". זאת, אולי, בעייתו הגדולה ביותר כבן זוג: מצד אחד הוא חש משיכה כמעט מיסטית לעולמם הרגשי של אחרים; אך מצד שני, עולם זה דוחה אותו משום שהוא נוגד את ההגיון, אותו מעריך הבתולה מעל הכל.

מבחינה מינית, רוב הבתולות, כמו יין טוב, "מבשילים" לאיטם ומשתפרים עם הזמן. בצעירותו, נוטה הבתולה להעדיף את מושא אהבתו מרחוק. גם כאשר הוא לומד להכיר את מסתורי האהבה הפיסית, הוא נוטה, במצבים אינטימיים, להפעיל את ההגיון יותר מאשר את האינטואיציה. אך עם הזמן, הוא מרפה את רסן הניתוח וההגיון והופך למאהב מצויין. מובן שלא כל הבתולות חייבים לעבור תהליך זה. ישנם כאלה, שבמפות לידתם מופיע אלמנט מוקצן של רגש ורגישות והם יתפתחו באופן שונה ובקצב מהיר יותר מאחיהם. הדבר תלוי, כמובן, גם בנסיונה וברגישותה של בת הזוג.

לאשה אוהדת, תומכת, רגישה ולא תובענית מדי; יעילה, מסודרת והגיונית, אך לא עצמאית מדי – הבתולה המצוי יהיה פרטנר מצויין. הוא לא אוהב הפתעות ושגיונות והוא לא מסתדר עם אי סדר והזנחה. אבל הוא מגיב היטב להגיון, הוא חרוץ, יעיל, בעל כושר התמודדות טוב ויודע לתת כתף בשעת צרה.

ישנו, כמובן גם הבתולה המקולקל, האיסטניסט הכפייתי, הקמצן התולני, המבקר הקטלני, זה המדכא כל ספונטניות, יצירתיות ושמחת חיים אצל בת זוגו. זה שאצלו התכונות ה"בתוליות" מוקצנות עד לידי עיוות. אך זהו בהחלט בתולה יוצא דופן ולשמחתנו אין רבים כאלה. בצד השני של הקשת נמצא את הבתולה אשר, בשל גורמים שונים במפת לידתו, מאפשר לרגשותיו לגבור על הגיונו והוא הופך חלש ותלותי. אך טיפוס זה נדיר עוד יותר.

האשה הבתולה מצטיינת בעיקר בהגיונה, בקליטתה המעולה את החיים בכלל ובני אדם בפרט. לרוב היא עקרת בית טובה (אם כי פה ושם ניתן למצוא גם בתולה המיישמת את חוש הסדר שלה בעבודתה ופחות במירוק סירים וסידור ארונות). היא מגיעה להספק שיא בכל התחומים: מסוגלת לנהל קריירה עצמאית, לדאוג לעבודות הבית, לעזור לילדיה ולצאת לבלות. היא יעילה, חזקה ועצמאית. בתולות רבות מקרינות חמימות "מבוקרת". אך בתוכן קיימת נקודה שלא ניתן להגיע עליה. איש לא יכול "להכנס לה לנשמה"; בכל נסיון לעשות כן, היא תגיב ברחיה אריכה אך החלטית. היא אינה טיפוס ספונטני והיא אינה נוטה להתפרצויות רגשיות. הדרך שלה להראות אהבה, היא באמצעות עשייה, עצה או עזרה מעשית. לעיתים היא מפגינה את יחסה האוהד באמצעות מגע פיסי: היא תניח ידה על זרועו של הפרטנר או תגע, לרגע, בידו. הבתולה ה"מקולקלת" היא איסטניסטית קיצונית ואת הזמן הפנוי שיוותר לה לאחר הנקיון – היא תבלה בביקורת וברכילות.

לאלה מכם הנשואים לבני/בנות מזל בתולה, מוקדשות ההמלצות הבאות:

א. שימרו על סדר ועל נקיון.

ב. אל תתנהגו כלפי הבתולה ברגשנות מופרזת ואל תתבעו ממנו הפגנת רגשות.

ג. תנו לו הרגשה שהוא יכול להיות לכם לעזר־ אך אל תתלו על צווארו כאבן ריחיים.

ד. המנעו משגיונות ומגחמות – הוא לא יבין אותם והוא נוטה להתרחק ממה שאינו מבין.

ה. המנעו מלחטט בנשמתו: הסתפקו בדיווח שוטף על מהלך יומו, דבר שהוא יספק לכם בחפץ לב ולפרטי פרטים.

רות אלי

תחזית לשבוע שבין 16 ל־22 בספטמבר

בתולה
(23 באוגוסט עד 22 בספטמבר)
השבוע אתם עשויים לשמוע הערות שלא ימצאו חן באזניכם, אבל כדאי בכל זאת להקדיש להן תשומת לב מירבית. בתחילת השבוע צפויה הזמנה לאירוע חברתי שציפיתם לו זמן רב, והוא אכן יעמוד בציפיות.

מאזניים
(23 בספטמבר עד 22 באוקטובר)
השבוע יגיע אורח חשוב הקשור בתחום העסקים, וייתכן שתצטרכו לארח אותו ולהקדיש לו מזמנכם. קשר רומנטי שהחל בתקופה האחרונה ילך ויתמסד. אל תמעיטו מערך עצמכם, טפחו בטחון עצמי.

עקרב
(23 באוקטובר עד 21 בנובמבר)
זה זמן טוב ליהנות מבילויים בחוץ ולערוך קניות מיוחדות לבית. שאלות הנוגעות להורים או לקרובים מבוגרים מטרידות אתכם לאחרונה, אך אל תדאגו יותר מדי, שכן פתרון צפוי כבר בתקופה הקרובה.

קשת
(22 בנובמבר עד 21 בדצמבר)
בסוף השבוע תפגשו ידיד המתנהג בצורה שנראית לכם בלתי אחראית. ייתכן שתשמעו ממישהו מעברכם. הרומנטיקה חוגגת עכשיו, והאישיות שלכם תפעל לטובתכם במגעים עם הסביבה.

גדי
(22 בדצמבר עד 19 בינואר)
בתחום העסקים אתם עלולים להיתקל במישהו שמרבה לפטפט. בימים אלה ייתכן שתצטרכו לקבל החלטות חשובות במישור הביתי. בתחום החברתי, נראה שהסובבים אתכם אינם מניחים לכם לחשוב באופן עצמאי.

דלי
(20 בינואר עד 18 בפברואר)
זו תקופה מצוינת לקידום ענייני הקריירה. גם בתחום החברתי אתם צפויים להצלחה מסחררת, בעיקר לקראת סוף השבוע הבא. אל תזניחו את בריאותכם, וכדאי שתטפלו בבעיה שצצה בזמן האחרון.

דגים
(19 בפברואר עד 20 במארס)
זה הזמן לפעול לפי האינטואיציה ולהאמין ביכולתכם לבצע משימות כלשהי. בימים אלה מוטב להשתתף בעיסוקים שקטים. בעתיד הקרוב עשויה להגיע הצעה להשקעה; כדאי לבדוק אותה היטב בטרם תענו לה.

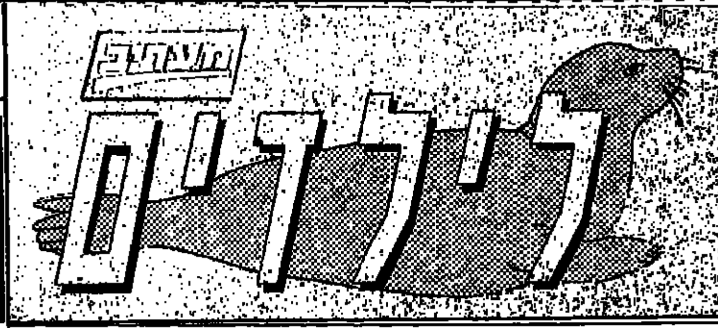
טלה
(21 במארס עד 19 באפריל)
אתם עשויים לשמוע ממישהו רחוק שחשבתם שהקשר עמו נותק. ידיד שתפגשו השבוע בנסיבות חברתיות עשוי לסייע לכם בעסקים. באופק מסתמנות חברויות חדשות, אך הימנעו מהשתוללות יתרה באירועים חברתיים.

שור
(20 באפריל עד 20 במאי)
נושא הקריירה מעסיק אתכם מאוד בימים אלה, ואתם נוטים להתלבטויות. יחסים רומנטיים משגשגים עכשיו, וכדאי לבלות זמן רב בחברת בן הזוג. עסקים ובילויים משתלבים השבוע באופן מוצלח.

תאומים
(21 במאי עד 20 ביוני)
אל תחששו להתייעץ בנושאים הקשורים בעבודתכם במידה שתזדקקו לעזרה. השבוע תסיימו עבודה שאתם מצפים להשלמתה מזה זמן. בסוף השבוע יפרחו קשריכם עם חברים וקשרים רומנטיים, בעיקר אלו שהחלו לאחרונה.

סרטן
21 ביוני עד 22 ביולי)
השבוע תעיק עליכם אחריות הקשורה בהתחייבויות שנתתם בתקופה האחרונה. ההתחייבויות החדשות שתיקחו עליכם בתחילת השבוע יוכיחו עצמן כמועילות בהמשך לקריירה שלכם בעתיד. צפוי סוף־שבוע שקט וביתי.

אריה
(23 ביולי עד 22 באוגוסט)
השבוע תהיו עמוסים בעבודת בית או בשיפוצים דחופים. יחד עם זאת תמצאו זמן לרומנטיקה. לאלה מכם הנמצאים בעיצומו של רומן סוער, צפויים רגעים מרתקים והגשמת מאווי לבכם תגיע לקראת אמצע השבוע.

16 בספטמבר 1988 ה' בתשרי תשמ"ט גליון 353

עריכה בת דורה בר עריכה גראפית חוה שילם

לִקְרַאת יוֹם הַכִּפּוּרִים

שָׂרָה רָבָה עִם דָּנִית. מֵעוֹלָם הֵן עוֹד לֹא רָבוּ כָּל כָּךְ כְּמוֹ בַּפַּעַם הַזֹּאת. כְּבָר שְׁלֹשָׁה יָמִים שֶׁהֵן לֹא דִּבְּרוּ זוֹ עִם זוֹ אֲבָל עַכְשָׁו כְּבָר נִמְאַס לִהְיוֹת בְּרֹגֶז. הֵן מִתְגַּעְגְּעוֹת שׁוּב לְשַׂחֵק, לְהִשְׁתּוֹלֵל וּלְפַטְפֵּט יַחַד. "אַתְּ סוֹלַחַת?" שׁוֹאֶלֶת שָׂרָה. "סוֹלַחַת" עוֹנָה דָּנִית. לִסְלֹחַ זֶה שׁוּב לְדַבֵּר וּלְשַׂחֵק, וְלֹא לַעֲשׂוֹת פַּרְצוּף חָמוּץ, וּכְאִלּוּ לֹא רָבוּ אַף פַּעַם. "כְּאִלּוּ". הַאִם אֶפְשָׁר? הֲרֵי עַכְשָׁו אֲנִי יוֹדַעַת שֶׁהִיא מְסֻגֶּלֶת לְהִתְנַהֵג כָּךְ. לִסְלֹחַ זֶה לְהַאֲמִין שֶׁאֶפְשָׁר לְהִשְׁתַּנּוֹת. שֶׁמַּעֲשִׂים לֹא יָפִים לֹא מְלַכְלְכִים אֶת מִי שֶׁעוֹשֶׂה אוֹתָם בְּלִכְלוּךְ שֶׁלֹּא יוֹרֵד בִּכְבִיסָה. תָּאֲרוּ לְעַצְמְכֶם כַּמָּה נוֹרָא הָיָה אִם אִי אֶפְשָׁר הָיָה לְכַבֵּס בְּגָדִים. הָיִינוּ מִסְתּוֹבְבִים מְטֻנָּפִים, וּכְשֶׁזֶּה כְּבָר הָיָה מַסְרִיחַ, לֹא הָיְתָה בְּרֵרָה אֶלָּא לִזְרֹק אֶת הַבֶּגֶד לַפַּח. וְאִם לֹא מְדֻבָּר בִּבְגָדִים אֶלָּא בְּעַצְמֵנוּ – זֶה הַרְבֵּה פָּחוֹת נָעִים.

יוֹם הַכִּפּוּרִים הוּא כְּמוֹ יוֹם בּוֹ גּוֹזְמִים אֶת הָעֵצִים. עוֹצְרִים אֶת גִּדּוּלָם, מְסִירִים הַכֹּל עַד שֶׁכִּמְעַט לֹא נִשְׁאַר עֵץ, וְאָז הוּא מַתְחִיל לִצְמֹחַ מֵחָדָשׁ, בָּרִיא וְרַעֲנָן. הַ"גִּזּוּם" שֶׁל הָאָדָם בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים הוּא עַל יְדֵי כָּךְ שֶׁהוּא לֹא אוֹכֵל, לֹא שׁוֹתֶה, לֹא מִתְרַחֵץ וַאֲפִלּוּ לֹא נוֹעֵל נַעֲלַיִם רְגִילוֹת שֶׁיְּכוֹלוֹת לָשֵׂאת אוֹתוֹ לְמֶרְחַקִּים. "שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן" הוּא נִקְרָא, כְּמוֹ שְׁבִיתָה כְּלָלִית כְּשֶׁהַכֹּל עוֹצֵר, הָעֲבוֹדָה, הָרַדְיוֹ, הַטֶּלֶוִיזְיָה. וְאַחֲרֵי הַגִּזּוּם הַזֶּה אֶפְשָׁר לָשׁוּב וְלִצְמֹחַ וּלְהַצְמִיחַ עָלִים יְרֻקִּים, פְּרָחִים וּפֵרוֹת מְתוּקִים.

מֹשֶׁה מֵאִיר

מול הראי

בְּגָדִים עִם טַעַם שֶׁל גְּלִידָה

לִפְנֵי הַרְבֵּה שָׁנִים, כְּשֶׁסַּבָּא וְסַבְתָּא שֶׁלָּכֶם הָיוּ יְלָדִים קְטַנִּים, הָיוּ לַיְלָדִים חַיִּים קָשִׁים. לֹא הָיוּ מְכוֹנוֹת כְּבִיסָה, אֶת כָּל הַבְּגָדִים הָיָה צָרִיךְ לְכַבֵּס בַּיָּד, בִּגְדֵי־הַיְלָדִים הָיוּ בְּדִיּוּק כְּמוֹ שֶׁל הַגְּדוֹלִים, עֲשׂוּיִים מִצֶּמֶר וּמִמֶּשִׁי וּמִפִּשְׁתָּן, אֲרִיגִים יְקָרִים וַעֲדִינִים שֶׁכְּשֶׁהָיוּ מִתְלַכְלְכִים, קָשֶׁה מְאֹד הָיָה לְנַקּוֹת אוֹתָם.

יְלָדִים לָבְשׁוּ אָז סִנָּרִים, כְּדֵי לִשְׁמֹר עַל הַבְּגָדִים וְגַם הָיוּ לָהֶם בִּגְדֵי־מִשְׂחָק וּבְגָדִים טוֹבִים לְשַׁבָּתוֹת וּלְחַגִּים וְלִימֵי הֻלֶּדֶת וְעֶשֶׂר פְּעָמִים בַּיּוֹם הִזְהִירוּ אוֹתָם שֶׁלֹּא לְלַכְלֵךְ אֶת הַבְּגָדִים. כֶּתֶם שֶׁל שׁוֹקוֹלָד אוֹ גְּלִידָה הָיָה אָסוֹן וְכֶתֶם שֶׁל פֵּרוֹת גָּרַר עֳנָשִׁים חֲמוּרִים. יְלָדִים עֲנִיִּים לָבְשׁוּ צְבָעִים כֵּהִים כְּמוֹ חוּם וְכָחֹל כֵּהֶה וְשָׁחוֹר כִּי אֵלֶּה צְבָעִים מַעֲשִׂיִּים שֶׁמִּתְלַכְלְכִים פָּחוֹת וְרַק יְלָדִים עֲשִׁירִים לָבְשׁוּ בְּגָדִים לְבָנִים אוֹ בְּהִירִים.

קָשֶׁה לְדַמְיֵן אֶת כָּל זֶה בְּיָמִים אֵלֶּה כְּשֶׁלּוֹבְשִׁים חֻלְצַת טְרִיקוֹ וּמִכְנְסֵי גִּ'ינְס אוֹ בְּרָמוּדָה בִּצְבָעִים כְּמוֹ וָרֹד וּתְכֵלֶת וְלָבָן וְאִמָּא אָמְנָם אוֹמֶרֶת "תִּזָּהֲרוּ שֶׁלֹּא תִּתְלַכְלְכוּ". אֲבָל אַתֶּם יוֹדְעִים שֶׁאִם יִנְסֹת פֵּרוּר שׁוֹקוֹלָד אוֹ תִּזֹּל קְצָת גְּלִידָה, לֹא נוֹרָא, אִמָּא קְצָת תִּכְעַס, אֲבָל לֹא תַּעֲנִישׁ.

לָכֵן, הָאֲנָשִׁים שֶׁעוֹשִׂים בְּגָדִים יְכוֹלִים לְשַׂחֵק בְּכָל מִינֵי צְבָעִים בְּהִירִים שֶׁקּוֹרְאִים לָהֶם צִבְעֵי גְּלִידָה, כִּי הֵם מַזְכִּירִים קְצָת גְּלִידַת לִימוֹן וְתוּת־שָׂדֶה וּמֶנְטָה וַאֲפַרְסֵק וְגַם לְבַן־לָבָן וְעוֹשִׂים אוֹתָם מַמָּשׁ כְּמוֹ הַבְּגָדִים שֶׁל הַגְּדוֹלִים, רַק בְּקָטָן. וְכָל הַסִּיפּוּר הַזֶּה מִפְּנֵי שֶׁמִּישֶׁהוּ חָכָם הִמְצִיא מְכוֹנָה שֶׁקּוֹרְאִים לָהּ מְכוֹנַת כְּבִיסָה וְהַבְּגָדִים הַיּוֹם כְּבָר לֹא עֲשׂוּיִים מִמֶּשִׁי וּמִצֶּמֶר, אֶלָּא מִכֻּתְנָה שֶׁנְּעִים לִלְבֹּשׁ וְלֹא נוֹרָא אִם קְצָת מְלֻכְלָכִים.

יהודית חנוך

בגדים מכותנה שאפשר ללכלך בגלידה ובשוקולדה ואמא לא תכעס, "שילב" צילום: מירי דבידוביץ

היומן המטריף שלי

שׁוּב לְמוֹדִים. אוּף

אֲנִי יוֹשֵׁב בַּכִּתָּה וְשׁוֹמֵעַ מֵרָחוֹק אֶת הַסִּפּוּרִיָּה שֶׁל הַמּוֹרָה לְטֶבַע. קוֹלָהּ מִסְתַּנֵּן לְתוֹךְ אָזְנַי, אֲבָל אֲנִי לֹא כָּל כָּךְ שָׂם לֵב לְמָה שֶׁהִיא אוֹמֶרֶת. אֲנִי יוֹדֵעַ שֶׁאַחַר כָּךְ, אוּלַי בְּעוֹד שָׁבוּעַ, אוּלַי בְּעוֹד חֹדֶשׁ, הִיא תִּקְרָא לִי אֵלֶיהָ, תִּשָּׂא אֵלַי מַבָּט עָיֵף וְתִשְׁאַל בְּטוֹן מוֹכִיחַ: "אֱמֹר לִי, יוֹאָב, מַדּוּעַ אַתָּה חוֹלֵם בַּשִּׁעוּרִים?"

אֲבָל כְּשֶׁאַגִּיד לָהּ שֶׁאֲנִי כְּבָר יוֹדֵעַ אֶת כָּל מָה שֶׁהִיא מַסְבִּירָה עַל הַחֲרָקִים וְהַצְּמָחִים, זֶה לֹא יַעֲזֹר לִי, כִּי הִיא לֹא תִּשְׁתַּכְנֵעַ. מִבֻּגָּר אַף פַּעַם לֹא מַרְאֶה שֶׁהוּא מִשְׁתַּכְנֵעַ, גַּם אִם מוֹכִיחִים לוֹ.

לָכֵן אֲנִי מַעֲדִיף לִשְׁתֹּק וּלְהִתְבּוֹנֵן לָהּ בָּעֵינַיִם, אֲפִלּוּ שֶׁזֶּה מַרְגִּיז אוֹתָהּ, כִּי הִיא לְהִתְבּוֹנֵן כָּל הַזְּמַן לְכִוּוּן הַלּוּחַ, וְלֹא לְזוּז, פָּחוֹת אוֹ יוֹתֵר.

הֵם לֹא יוֹדְעִים שֶׁאָסוּר לָנוּ לְדַבֵּר בַּשִּׁעוּרִים, וְגַם אִם אֲנַחְנוּ רוֹצִים לְהַגִּיד מַשֶּׁהוּ בְּעִנְיַן הַשִּׁעוּר, אָז חַיָּבִים לְהַצְבִּיעַ. הֵם לֹא תּוֹפְסִים שֶׁזֶּה רַע, מַמָּשׁ רַע, שֶׁאָסוּר לָצֵאת מֵהַכִּתָּה עַד הַצִּלְצוּל, גַּם אִם נוֹרָא מִתְחַשֵּׁק, וּמִבֵּית הַסֵּפֶר אָסוּר לָצֵאת בִּכְלָל, עַד שֶׁנִּגְמָרִים הַלִּמּוּדִים.

הֵם בֶּטַח שָׁכְחוּ שֶׁפַּעַם הֵם הָיוּ בְּעַצְמָם תַּלְמִידִים. אֲנִי אַף פַּעַם לֹא אֶשְׁכַּח זֹאת. אֲנִי מַבְטִיחַ.

"יוֹאָב", עוֹלֶה קוֹלָהּ שֶׁל הַמּוֹרָה לְפֶתַע, מִבֵּין הֶעָנָנִים: "וּמָה אַתָּה חוֹשֵׁב עַל תַּפְקִידָם שֶׁל הַחֲרָקִים בַּטֶּבַע?"

הוּפּ, חָשְׁבָה שֶׁתָּפְסָה אוֹתִי, אֲבָל אֲנִי דַּוְקָא יוֹדֵעַ. עוֹד בִּהְיוֹתִי בֶּן שְׁנָתַיִם שׂוֹחַחְתִּי עַל כָּךְ עִם אַבָּא, בְּחַיַּי. וַאֲנִי מֵשִׁיב לָהּ: "אֲנִי לֹא חוֹשֵׁב שֶׁהַחֲרָקִים חוֹשְׁבִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶם תַּפְקִיד בַּטֶּבַע. הֵם רַק רוֹצִים לִחְיוֹת וּלְהִתְרַבּוֹת, כְּמוֹ כֻּלָּם. אֲבָל בְּנֵי הָאָדָם יוֹדְעִים שֶׁהַחֲרָקִים מַפְרִים אֶת הַצְּמָחִים, מְפָרְקִים פְּסֹלֶת וּבְעֶצֶם מְאַפְשְׁרִים גַּם אֶת קִיּוּם בְּנֵי הָאָדָם".

הַי, נִרְאֶה שֶׁיָּדַעְתִּי. הַמּוֹרָה מַמָּשׁ מִתְרַגֶּשֶׁת: "נִפְלָא. נִפְלָא, יְלָדִים. יוֹאָב נָתַן תְּשׁוּבָה יָפָה. עַכְשָׁו נְנַסֶּה לִבְדֹּק הָלְאָה, מָה קוֹרֶה..."

חוֹשֶׁבֶת שֶׁאֵין לִי מָה לְהַגִּיד, וּבֶטַח בְּלִבָּהּ הִיא סְבוּרָה שֶׁאֲנִי סְתָם טִמְטוּם. אָז עַכְשָׁו אֲנִי צוֹפֶה דֶּרֶךְ הַחַלּוֹן עַל הַשָּׂדֶה שֶׁמֵּהָעֵבֶר הַשֵּׁנִי בַּשָּׁמַיִם עָפָה צִפּוֹר, שֶׁבִּכְלָל לֹא יוֹדַעַת שֶׁהַחֹפֶשׁ הַגָּדוֹל נִגְמַר, וְזֶה גַּם לֹא מְעַנְיֵן אוֹתָהּ, כַּנִּרְאֶה.

מִי בִּכְלָל זוֹכֵר, שֶׁרַק לִפְנֵי כַּמָּה יָמִים עוֹד הָיָה חֹפֶשׁ?

לִפְעָמִים, כְּשֶׁאֲנִי נִזְכָּר בַּחֹפֶשׁ הַגָּדוֹל, שֶׁנִּרְאֶה עַכְשָׁו כָּל כָּךְ רָחוֹק, אֲנִי בִּכְלָל לֹא מַאֲמִין שֶׁהוּא הָיָה.

מְעַנְיֵן מָה הַמְּבֻגָּרִים חוֹשְׁבִים עַל בֵּית הַסֵּפֶר?

הֵם בֶּטַח חוֹשְׁבִים, שֶׁבֵּית הַסֵּפֶר זֶה טוֹב, כִּי כָּל בֹּקֶר הֵם שׁוֹלְחִים לְשָׁם אֶת יַלְדֵיהֶם. הֵם חוֹשְׁבִים שֶׁבְּבֵית הַסֵּפֶר לוֹמְדִים דְּבָרִים חֲדָשִׁים, מִתְחַנְּכִים וּמִתְבַּגְּרִים. הֵם לֹא חוֹשְׁבִים, שֶׁהַיְלָדִים שֶׁלָּהֶם צְרִיכִים לָשֶׁבֶת כָּל כָּךְ הַרְבֵּה זְמַן עַל אוֹתוֹ הַכִּסֵּא,

אַחֲרֵי הַצָּהֳרַיִם אַבָּא תּוֹפֵס אוֹתִי, מוֹשֵׁךְ אוֹתִי לְעָבְרוֹ וְשׁוֹאֵל בְּטוֹן מְפַיֵּס: "נוּ, חָמוּד, זֶה בֶּאֱמֶת אָיֹם וְנוֹרָא לַחֲזֹר לַלִּמּוּדִים?"

אֲנִי נִזְכָּר בַּשָּׁעוֹת הָרַבּוֹת שֶׁאֲנִי יוֹשֵׁב שָׁם, בַּכִּתָּה: "לֹא הָיִיתִי אוֹמֵר שֶׁ...", אֲבָל אָז אֲנִי נִזְכָּר בַּתְּשׁוּבָה שֶׁנָּתַתִּי לַמּוֹרָה, וּבְדִבְרֵי הַהַעֲרָכָה שֶׁלָּהּ אֵלַי, וּמַמְשִׁיךְ: "בְּעֶצֶם, לִפְעָמִים זֶה לֹא כָּל כָּךְ נוֹרָא".

אַבָּא מְחַיֵּךְ, מְרֻצֶּה. זֶהוּ. עָשִׂיתִי לוֹ אֶת הַיּוֹם.

סִפֵּר יוֹאָב,
רָשַׁם אִיתוֹ אֲבִירָם

עִגּוּל וְעוֹד מְשֻׁלָּשׁ בְּרִבּוּעַ – חֲגִיגָה אֲמִתִּית לָרוּץ וְלֹא לְהַחֲמִיץ!

מֵאֵת: דתיה בן דור
בִּמּוּי: אבישי גרינפלד
מוּסִיקָה: מישה בלכרוביץ
בִּצּוּעַ: עירית ועזרא דגן

הַהַצָּגָה מְיֹעֶדֶת לְיַלְדֵי הַגִּיל הָרַךְ הַיְלָדִים הַבָּאִים לְהַצָּגָה מֻזְמָנִים בְּעֶצֶם לְתַעֲרוּכַת צִיּוּרִים, עַל הַבָּמָה שֶׁלֶּט הַמּוֹרֶה אֶת הַדֶּרֶךְ לַתַּעֲרוּכָה.

עֶזְרָא, אִישׁ הַמְּשֻׁלָּשִׁים, שׁוֹאֵל אֶת גְּבֶרֶת עִגּוּלִים עִירִית, הֵיכָן הַתַּעֲרוּכָה. הוּא, אִישׁ הַמְּשֻׁלָּשִׁים עָטוּר מְשֻׁלָּשִׁים עַל בְּגָדָיו, עַל שַׂקִּית הַנַּיְלוֹן שֶׁלּוֹ. הִיא גְּבֶרֶת עִגּוּלִים – עֲגֻלָּה לְגַמְרֵי – הַסַּל בְּשִׂמְלַת הָעִגּוּלִים שֶׁלְּגוּפָהּ וְעַד לָעֲגִילִים בְּאָזְנֶיהָ וְהַתִּיק הֶעָגֹל שֶׁבְּיָדָהּ. כָּל אֶחָד מֵהֶם מְשַׁכְנֵעַ שֶׁצּוּרָתוֹ שֶׁלּוֹ הִיא הַטּוֹבָה יוֹתֵר. מִתְפַּתֵּחַ וִכּוּחַ, שֶׁבּוֹ מַעֲלִים הַמַּעֲלוֹת וְהַחֶסְרוֹנוֹת שֶׁל כָּל צוּרָה. לְמָשָׁל, עִגּוּל יָכוֹל לִהְיוֹת כַּדּוּר, וְגַם שֶׁמֶשׁ עֲגֻלָּה. אוֹ עֵץ עָגֹל עִם פֵּרוֹת עֲגֻלִּים. זֶה הֶגְיוֹנִי לְגַמְרֵי, אַךְ עֶזְרָא לֹא טוֹמֵן יָדוֹ בַּצַּלַּחַת הוּא שׁוֹלֵף עֵץ מְשֻׁלָּשׁ וּמַדְבִּיק אוֹתוֹ לַתְּצוּגָה, וַאֲפִלּוּ מֵעֵז לְהָבִיא שֶׁמֶשׁ מְשֻׁלֶּשֶׁת. תּוֹךְ כְּדֵי לַהַט הוִּכּוּחַ עַל מָה כְּדַאי לִהְיוֹת יוֹתֵר:

מְשֻׁלָּשׁ אוֹ עִגּוּל, נִסְחָפִים שְׁנֵי הַמְּבַקְּרִים לְמִשְׂחָק עַלִּיז שֶׁל שִׁמּוּשׁ בַּחֲפָצִים שׁוֹנִים בְּעֶזְרַת הַצּוּרוֹת שֶׁבִּידֵיהֶם. וּמִישֶׁהוּ לְיַד הַפְּסַנְתֵּר מְלַוֶּה אֶת כָּל זֶה בְּלִוּוּי מוּסִיקָלִי תּוֹאֵם לְהַפְלִיא וּמַשְׁלִים אֶת הַמִּשְׂחָק.

הַמְּשֻׁלָּשׁ הַכָּחֹל שֶׁבִּידֵי עֶזְרָא יָכוֹל לִהְיוֹת כּוֹבַע כְּמוֹ שֶׁל נַפּוֹלְיוֹן, אוֹ כּוֹבַע שֶׁל לֵיצָן, אוֹ גּוּף מְשֻׁלָּשׁ שֶׁל אַתְלֵט, אוֹ זָקָן מְשֻׁלָּשׁ. וְהָעִגּוּל הָאָדֹם שֶׁבִּידֵי עִירִית יָכוֹל לִהְיוֹת מַגָּשׁ, כּוֹבַע, תַּקְלִיט עָגֹל. הַשְּׁנַיִם חוֹגְגִים בַּהַמְצָאוֹת, וְתוֹךְ כְּדֵי כָּךְ מְגַלִּים שֶׁאֶפְשָׁר לְשַׁלֵּב אֶת שְׁתֵּי הַצּוּרוֹת. לְמָשָׁל, גְּבִיעַ גְּלִידָה מְשֻׁלָּשׁ עִם גְּלִידָה עֲגֻלָּה. הַמִּשְׂחָק נַעֲשֶׂה בִּתְנוּעָה וּבְלִוּוּי מוּסִיקָלִי לְלֹא מִלִּים.

הַיְלָדִים שֶׁבַּקָּהָל פּוֹרְצִים בִּקְרִיאוֹת כְּשֶׁהֵם מְזַהִים אֶת הַחֵפֶץ הַמַּתְאִים. וְאָז מַגִּיעַ תּוֹר הַשְּׁאֵלוֹת: הַאִם עִגּוּל יָכוֹל לִהְיוֹת טָעִים? אוֹ הַאִם עִגּוּל יָכוֹל לְטַיֵּל בַּשָּׁמַיִם? אוֹ הַאִם עִגּוּל יָכוֹל לִהְיוֹת מְרֻבָּע? מוּבָן שֶׁנִּתָּנוֹת גַּם תְּשׁוּבוֹת. מִתְבָּרֵר שֶׁתּוֹךְ כְּדֵי בִּקּוּר בַּתַּעֲרוּכָה הוֹפְכִים הָעִגּוּל וְהַמְּשֻׁלָּשׁ לַחֲבֵרִים טוֹבִים.

יֵשׁ שָׁם בַּתַּעֲרוּכָה תְּמוּנוֹת שׁוֹנוֹת, עִם צוּרוֹת מְגֻוָּנוֹת וְעִם צְבָעִים רַבִּים. הַשְּׁנַיִם עוֹשִׂים סִיּוּר בֵּין הַתְּמוּנוֹת וּמְכִינִים לַיְלָדִים הַפְתָּעָה – תְּמוּנָה קְבוּצָתִית, שֶׁהַיְלָדִים עַצְמָם יוֹצְרִים.

וּלְסִיּוּם מַשֶּׁהוּ עַל צְבָעִים – סִפּוּר יָפֶה עַל מֶלֶךְ הַמְגַלֶּה כִּי כָּל צֶבַע לְחוּד הוּא נִפְלָא, אַךְ צִבְעוֹנִיּוֹת רַבַּת צְבָעִים נִפְלָאָה פִּי כַּמָּה.

אֶת הַתֹּכֶן אֶפְשָׁר לְסַפֵּר. אֶת הַחֲוָיָה הָאֲמִתִּית הַמִּתְרַחֶשֶׁת בָּאוּלָם, כְּשֶׁעֶזְרָא דָּגָן חוֹגֵג וְנֶהֱנֶה, שָׁר, מְשַׂחֵק, נָע וּמְסַפֵּר וּמְהַפְּנֵט אֶת הַקָּהָל, וְעִירִית עֵזֶר כְּנֶגְדּוֹ, אִי אֶפְשָׁר לְסַפֵּר. בַּחֲוָיָה הַזֹּאת צָרִיךְ פָּשׁוּט לְהִשְׁתַּתֵּף.
לֹא לְהַחְמִיץ!
לָרוּץ

גילה קופף

משתעשעים

תַּשְׁבֵּץ הַשּׁוֹפָר

מְאֻזָּן: 2) תְּפִלּוֹת הַנֶּאֱמָרוֹת בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וּבְיוֹם כִּפּוּרִים; 7) מִדַּת חַשְׁמַל; 9) "... יְמֵי תְּשׁוּבָה"; 10) הַכֹּהֵן בִּבְרִיתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ; 11) הֵיכָן?; 13) מַצֶּבֶת זִכָּרוֹן; 15) הִתְחַיְּבוּת חֲמוּרָה; 16) מְזוֹן אֲבוֹתֵינוּ בַּמִּדְבָּר; 17) מִנְהָג בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה; 20) לֹא יָשָׁן; 22) סִימָן מוּסִיקָלִי; 23) בְּתוֹכָהּ; 24) חֹדֶשׁ עִבְרִי; 25) מִקּוֹלוֹת הַשּׁוֹפָר; 27) יוֹם שֶׁל צוֹם וְתַעֲנִית.

מְאֻנָּךְ: 1) הִמָּנְעוּת מֵאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה; 2) "..... מַפְסֶקֶת", אַחֲרֶיהָ מַתְחִיל יוֹם כִּפּוּר; 3) מַעֲשֶׂה אֶת הַבָּצֵק; 4) חָרֵד; 5) "גְּמַר ..... טוֹבָה", בְּרָכָה לְיוֹם כִּפּוּר; 6) עַמּוּד הַתְּפִלָּה לַחַזָּן; 8) בַּת מִתְעַטֵּף הַמִּתְפַּלֵּל; 12) שְׂמֹאל; 14) יָרֹק, עֵשֶׂב; 15) אוֹתוֹ מַדְלִיקִים לְזִכָּרוֹן; 18) אֵבֶר חִיּוּנִי בַּגּוּף; 19) נִמְצָאוֹת מֵעַל הַיָּד; 20) כְּרָךְ; 21) חֲבֵרִי; 26) מְחַבֵּר שְׁתֵּי נְקֻדּוֹת.

בין הפותרים יוגרל מחשב כ"ס

מימי

פתרונות נא לשלוח ל"מעריב לילדים" ת.ד 20044 ת"א

הזוכים בהגרלת ילדים מיום 5.8.88
טלה ועוד טלה: טל אילן, קיבוץ דפנה 12235 זכה במחשב כיס

הוסף ח': מירי ארביב רח' פארן 16/21 ובת אשכול ים זכתה במחשב כיס
זוגות מלים: ארנולד מאירה קיבוץ רביבים 88815 זכתה במחשב כיס

המספר למספר השלם התמונה: שושנה חוד רח' עוזיאל 5 נתיבות 80203 זכתה במחשב כיס

הזוכים בהגרלת ילדים מיום 12.8.88
לב במלים: אלקים ברבן רח' ירושלים 3/130 פתח־תקווה 49333 – זכה במחשב כיס

תשבץ השלגן: רונית לוי רח' ברודצקי 15 ומת־אביב 61177 ת.ד. 15731 – זכתה במחשב כיס

הרפתקאות מלפפון פרק 7 כתב וצייר אורי פינק

